

NOVIGRADSKI DISTRIKT

ROMAN JELIĆ
Zadar

UDK: 949.713:908(497.18) Novigrad
Stručni rad

Primljeno: 1988-09-23

Na mjestu današnje varošice Novigrad postojala je u dalekoj prošlosti liburnska gradina, a u rimsko doba vjerojatno kaštel na istom tom mjestu. Još se vide ostaci liburnske grnčarije, nađeni su liburnski grobovi, kao i ostatak jednog zida i zemljana svjetiljka iz rimskog vremena. Oko godine 1282. podigli su knezovi Kurjakovići kaštel, a zatim crkvicu i uz nju samostan svete Kate. Na obronku brda gdje se nalazio kaštel i uz obalu razvilo se podgrađe, današnja varošica.

Novigrad je došao pod vlast Mlečana godine 1409. Oni su povećali Kurjakovićeve kaštel i u njega smjestili vojnu posadu, koja je imala zadatak obrane od Turaka, jer su oni započeli svojim upadima u zadarsku okolicu već u prvoj polovici XV. stoljeća.

Na čelu tvrđave stajao je u doba Mlečana providur, koji je vršio određenu civilnu vlast nad cijelim područjem oko Novigrada, obuhvaćajući veći broj sela. To je bio NOVIGRADSKI DISTRIKT, koji se protezao od Novigrada preko Novigradskog mora do Podgorskog kanala, otprilike do današnje granice između sela Vinjerca i Ražanca, zatim prema jugu do današnjeg sela Ruplja, odakle je granica skretala prema jugoistoku do Korlata, a odatle sjeveroistočno do obale Karinskog mora, te preko njega i dijela Novigradskog mora natrag do Novigrada. Novigradski distrikt graničio je s istočne strane s teritorijem hrvatske lučke župe, sa sjeverozapadne strane sa Ljubačkim distriktom, s jugozapadne s Ninskim distriktom, a s južne strane sa Zadarskim distriktom. Te granice nisu bile uvijek posve jasno označene u dokumentima, zbog čega nije ponekad moguće povući sasvim pouzdanu granicu. Novigradski distrikt spadao je pod jurisdikciju zadarskog kneza.

Od brojnih sela Novigradskog distrikta većina je nestala u mletačko-turskim ratovima, ponajviše u XVI. stoljeću, kada su Turci osvojili veći dio navedenog teritorija. Starosjedilačko hrvatsko stanovništvo, katoličke vjeroispovijesti, većim dijelom je pohjelo, djelomično je bilo pomuslimanjeno i odvedeno u tursko ropstvo, a dijelom pobijeno. Svu zemlju Turci su oduzeli vlasnicima i razdijelili je svojim zaslužnim agama i begovima. Dovedli su nove stanovnike iz unutrašnjosti, sa svojih posjeda u Bosni, Hercegovini, Lici i Podinarju. Na mjestu nekadašnjih sela ostala su zgarišta i razvaline, crkve su porušene, a ubijeno je i dosta svećenika.

Turska vlast dosegla je svoj vrhunac na početku kandijskog rata godine 1646, kada su Turci osvojili i tvrđavu Novigrad, dok su već ranije bili zauzeli Obrovac, Nadin, Vranu, Zemunik, Poličnik i dr.

Nakon pada turske vlasti u tijeku morejskog rata (1683—1699), došlo se dosta novog stanovništva kršćanske vjeroispovijesti, i to rimokatolika i pravoslavnih. To novo stanovništvo, izmiješano s ostacima stanovništva iz turskog, odnosno predturskog vremena, čini današnje pučanstvo Ravnih kotara. Mletačke vlasti podijelile su mu zemlje koje su napustili Turci. Tada su obnovljena neka sela, no većina nikada, tako

da se mnogima ne zna ni točan položaj. Na neka od njih podsjećaju razni toponimi, kao imena bunara i sl.

Autor u ovoj radnji navodi sela Novigradskog distrikta, djelomice imena stanovnika iz predturskog vremena, imena posjednika zemalja, koje su pripadale najviše starom hrvatskom plemstvu, a djelomice zadarskim plemićima i građanima. Spominju se imena nekih svećenika, crkava, razni toponimi itd. Prikazana su i novonastala sela nakon turskih povlačenja iz navedenog kraja, te njihovo stanovništvo.

I

Prema Bianchiju, još u rimsko doba postojao je jaki kaštel na vrhu osamdesetmetarske stijene, koja se strmo uzdiže od morske obale u luci današnje varošice Novigrad. Godine 1220. bio je kaštel restauriran i nazvan Castrum Novum, a Hrvati su ga nazvali Novigrad (vidi kartu, br. 1). Bianchi dalje nastavlja da je taj kaštel oko godine 1282. iz temelja pregradio krbavski knez Juraj Kurjaković, s nakanom da se dočepa nekih mjesta i posjeda na susjednom zadarskom teritoriju.¹ Isto mišljenje o osnivanju Novigrada i Jurju Kurjakoviću zastupa i Ljubavac.² Ni jedan ni drugi ne navode izvore za svoje tvrdnje.

Iako Novigrad nije nikad bio temeljito stručno istražen, nađeno je na brdu kod ruševne tvrđave »Fortice«, te nešto istočnije od nje na podnožju brda, kao i na starom napuštenom groblju (godine 1958) uz crkvu sv. Kate, što su je godine 1393. sagradili knezovi Kurjakovići, dosta ulomaka liburnske i rimske grnčarije. Pri samom rubu groblja kod spomenute crkve sv. Kate, prilikom iskopa terena za gradnju nove kuće i vrta uz nju (godine 1968) Ante Brčić »Brčo«-Šimin otkrio je dva liburnska groba, ali ih je odmah i zatrpao. Međutim po opisu, koji je dao mnogima, pa i piscu ovih redaka, nedvojbeno se radi o liburnskim grobovima, a prema navodima u njima nije bilo nikakva priloga. U izravnom susjedstvu, pedesetak metara zapadnije, također kod kopanja temelja za gradnju kuće godine 1969. Šime Vlatković-Selov, sin Marka, iskopao je više ostataka rimskih opeka, lonaca i druge grnčarije, kao i jednu rimsku zemljanu svjetiljku. Otkrio je i ostatak jednoga rimskog zida. Svjetiljku je poklonio autoru ove radnje, koji ju je prosljeđio direktoru arheološkog muzeja u Zadru prof. dr. Šimi Batoviću, te se ona sada nalazi u zbirci navedenog muzeja. Spomenuti rimski zid ostavljen je u podrumu kuće Vlatković po odluci dr. Batovića, koji ga je pregledao i datirao. Ostaci grnčarije bili su skupljeni na jednu gomilu uz put kojim se s obale prilazi kući Vlatković. Sve navedeno govori o postojanju liburnske gradine s grobljem i neke rimske građevine, možda baš kastruma o kojem piše Bianchi.

Gunjača piše da je novigradska tvrđava podignuta nakon godine 1242., na hrvatskom teritoriju, koji je u XIII. st. graničio sa zadarskim

¹ C. F. BIANCHI, ZARA CRISTIANA, II, Zadar, 1879, 290.

² Š. LJUBAVAC (S. Gliubavaz), STORICA DISERTAZIONE DEL CONTADO E TERRITORIO DI ZARA, ms. 459, u Naučnoj biblioteci u Zadru, str. 73. Djelo je tiskano u zadarskim novinama La Domenica, u nastavcima, 1891.

distriktom, a u vrijeme kada je tadašnji hrvatski herceg Koloman darovao Zadru posjede, koji su u novigradskom kraju dopirali do Martina-dola, tj. do sela Doca, današnje Pridrage, koje se po crkvi sv. Martina zvalo Martindol.³ Dakle, i Gunjača drži isto što i Bianchi i Ljubavac — da je novigradska tvrđava sagrađena u XIII. st. Isto mišljenje dijeli i Stratico.⁴

Prema mojim spoznajama Novigrad se prvi put spominje u jednom dokumentu izdanom u Kninu 27. srpnja godine 1358. Tu naime piše da Nikola, brat novigradskog kaštelana Gule, po odluci bana Ivana (Cuza), uvodi u posjed nekih zemalja u selu Biljane (Gornje) braću Stjepana i Filipa, sinove Franje Nozdronje iz Zadra. Radi se o zemljama koje je spomenutoj braći bio poklonio knez Budislav, sin Ugrinov, a on ih je bio baštiniio od Ivana Gusića, a njima ih bespravno oduzeo knez Grgur Kurjaković. Za Biljane piše da se nalaze u župi Luka. Poznato je da zadarski plemići Nozdronje potječu iz sela Draginića, koje se nalazilo u susjedstvu Biljana Gornjih, i da su se odatle preselili u Zadar. Iz ovog se dokumenta jasno vidi da je 1358. postojao novigradski kaštel i njegov kaštelan Gule.⁵

Nakon navedene godine 1358. Novigrad se sve češće susreće u dokumentima. Tako je 1386. ban Paližna u novigradsku tvrđavu zatočio kraljicu Jelisavetu i njenu kćerku Mariju, udovicu odnosno kćerku kralja Ljudevita Velikog.

Godine 1393. krbavski knez Butko Kurjaković dao je sagrađiti spomenutu crkvu sv. Kate u Novigradu,⁶ a 1397. krbavski knez Pavao Karlović dao je preko zadarskog plemića Grgura Cedulina isplatiti Grguru Bilšiću četrdeset dukata za radove koje je graditelj Bilšić izvršio u samostanu Sv. Kate u Novigradu.⁷

Izgradnja kaštela, crkve Sv. Kate i franjevačkog samostana u njezinu sklopu bili su uvjeti za nastanak podgrada, odnosno varošice Novigrad.

Imena njegovih stanovnika nalazimo u dokumentima počevši od konca XV. st. Prvo ime s kojim smo se sreli bio je Cvitan Katić, novigradski sudac (sudac posobe), koji 1494. čini oporuku koju je u čakavskom narječju glagoljicom napisao župnik sela Doca Radovan,⁸ jedan od četrdeset četiri župnika ninske i zadarske biskupije, potpisnik dokumenta iz godine 1482, kojim župnici traže od mletačke vlade da ih oslobodi plaćanja državnih daća, zbog siromaštva sela u kojima služuju,

³ S. GUNJAČA, Srednjovjekovni Dolac kod Novigrada — Starohrvatska prosvjeta, III. serija, sv. 8—9, Zagreb, 1963, 11, 19, 62.

⁴ HAZd, DM, knj. VII, 3, 47 od 7. I. 1772.

⁵ T. SMIČIKLAS; CODEX DIPLOMATICUS REGNI CROATIAE, DALMATIAE ET SLAVONIAE (dalje CD), sv. XII, Zagreb, 1914, 497.

⁶ BIANCHI, nav. dj., 293.

⁷ N. KLAJČIĆ — I. PETRICIOLI, Zadar u srednjem vijeku, Zadar, 1976, 510. Tri srednjovjekovna dokumenta o radnjama u kaštelu Sv. Mihovila na Ugljanu, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, razdio povijesnih znanosti, god. 26, sv. 26, Zadar, 1986/1986, 172.

⁸ HAZd, Miscellanea II—IV, Zadar, 1953, 50, dok. 29.

a koja trpe zbog stalnih turskih upada.⁹ Znači da je već postojalo naselje, odnosno podgrađe Novigrad, koje ima i vlastitu posobu i suca. Spomenimo usput da se prezime Katić susreće i ranije, i to 1219, kada su plemići Katići od roda Stupića graničili svojim posjedima s imanjem posedarskih knezova.¹⁰ Više podataka o Katićima i plemenu Stupića donosi Antoljak,¹¹ a o njima će biti riječi i u ovoj radnji na odgovarajućem mjestu.

Sramotnom prodajom kralja Ladislava Napuljskog Kurjakovićev je Novigrad 1409. skupa sa Zadrom, Pagom i Vranom došao u mletačke ruke. Mlečani su vladali Novigradom neprekidno sve do pada Mletačke Republike 1797, osim kratkog intervala od nepunih devet mjeseci (3. srpnja 1646—31. ožujka 1647), kada je Novigrad bio u turskoj vlasti.

Mlečani su četverokutni Kurjakovićev kaštel posve pregradili i znatno povećali, a varošicu ogradili visokim kamenim zidom, koji se s istočne, prema kopnu okrenute strane, pružao od tvrđave na vrhu brda sve do morske obale i završavao malom kulom — turnićem, koji još postoji u sklopu kuće Radoševića. Dobrim dijelom sačuvan je i ostali bedem.¹² Sa zapadne strane bio je podignut nešto slabiji bedem, koji je u tijeku vremena sasvim nestao. U tvrđavi su Mlečani sagradili nastambe za vojnu posadu, stan za zapovjednika tvrđave, koji je nosio naziv providura, gusternu, kapelu i kancelariju, koju je vodio providurov kancelir Providura su Mlečani birali svake druge godine u svom senatu, a morao je biti pripadnik mletačkog plemstva. U tvrđavi je obično u vrijeme mira boravila jedna četa vojnika, a u varoši jedna četa konjanika — stradiota. U vrijeme ratova služili su kao vojnici i Novigradani, osobito u kandijskom ratu. Oni su stražarili i na brodovima, kojima su štitili Novigradsko more od upada neprijatelja. Novigradani su dali više oficira, serzenata, tenenata, kapetana i vojvoda, od kojih su se nekolicina istakli u borbama s Turcima, kao Halaburić Luka (1571).¹³ Halaburić Ivan Domenik (1670),¹⁴ Grubišić Ante (1646),^{14a} Grubišić Marko¹⁵ i Mate (1656),¹⁶ Oštrić Martin (1646),¹⁷ Bakić Jerolim

⁹ G. PRAGA, *Atti e diplomati di Nona*, Archivio storico per la Dalmazia XXI—XXII, Roma, 1958, 117, od 29. V. 1482.

¹⁰ CD, sv. IV, 391, dok. 345 od 8. V. 1249.

¹¹ S. ANTOLJAK, *Izumiranje i nestanak hrvatskog plemstva u okolici Zadra*, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 9, Zadar, 1962, 89 i 90.

¹² HAZd, *Liber consiliorum Macnificae comunitatis Jadre I (1442—1480)*, 102 odnosno u prijepisu 143. *Civitas Nova male apparatus et male in ordinis tam moenibus quam hominibus etc. Zadarska komuna šalje u Mletke oratore zbog utvrđivanja Novigrada*. Š.LJUBIĆ, *COMMISSIONES ET RELATIONES VENETAE, I*, 170, *Relatio Bert. Civran* od 20. XII. 1525. Tu stoji da u Novigradu treba pojačati zapadni bedem varoši.

¹³ BIANCHI, nav. dj., 291.

¹⁴ HAZd, *Matice krštenih Novigrad*, pod navedenom godinom.

^{14a} B. DENICA, *Uskočka provala u Liku i smrt popa Šorića*, *Novo doba*, br. 89, od 16. IV. 1933. 19.

¹⁵ HAZd, *Matice krštenih Pag*

¹⁶ HAZd, *Matice vjenčanih Novigrad*

¹⁷ BIANCHI, nav. dj., 292.

(1650),¹⁸ Mandić Mate (1673),¹⁹ Sinovčić Toma (1680),²⁰ Baždarić Gašpar (1683),²¹ Banić Ivan (1673),²² Baždarić Ive (1668),²³ Baždarić Mate (1650),²⁴ Vlatković Marko (1665),²⁵ Oštrić Jure (1668),²⁶ Oštrić Luka (1694 i 1731),²⁷ Radošević Mikula (1617),²⁸ Radošević Ivan (1744),²⁹ i dr. Među braniteljima Novigrada spomenut ćemo i popa don Juru Matasovića, koji se osobito istakao na čelu čete vojnika 1571.³⁰ Inače, na čelu novigradske posade stajao je kaštelan tvrđave, a Novigradanima su zapovijedali domaći oficiri.³¹ Daleko bi nas odvelo kada bismo na ovom mjestu poblize izlagali pitanja vojske i ratova. Nadamo se da ćemo o tome imati prilike govoriti na drugom mjestu.

Novigradska tvrđava pružala je sigurnu zaštitu ne samo stanovnicima mjesta već su tu tražili sklonište i zaštitu mnogi iz susjednih sela bježeći pred Turcima, osobito nakon pada Nadina (1537), zatim u vrijeme ciparskog (1570—1573) i kandijskog rata (1646—1669). Stanovništvo je bježalo na razne strane, i u Istru.³² Novigrad je brojčano porastao, te je kod popisa stanovništva godine 1527. brojio tisuću pedeset devet duša,³³ dok za susjedna sela novigradskog distrikta uglavnom nemamo podataka za tu godinu. Bježali su i sami Novigradani, već u XVI. st., a nakon pada tvrđave u turske ruke 3. srpnja 1646. masovno su brodovima

¹⁸ HAZd, Matice krštenih Pag.

¹⁹ HAZd, SGP, PC, II, 62—63, od 18. X. 1673.

²⁰ B. DESNICA, ISTORIJA KOTARSKIH USKOKA, II, SANU, Beograd, 1951, 40.

²¹ HAZd, Matice krštenih Pag

²² HAZd, Matice vjenčanih Novigrad

²³ HAZd, Matice krštenih Novigrad

²⁴ HAZd, Matice vjenčanih Sv. Stošije Zadar

²⁵ HAZd, Matice krštenih Novigrad

²⁶ HAZd, Matice vjenčanih Novigrad

²⁷ HAZd, Matice vjenčanih Novigrad, Oštrić Luka bio je i serdar.

²⁸ HAZd, Matice vjenčanih Novigrad

²⁹ R. Jelić, Kuga u Dobropoljcima, Zadarska revija, br. 4/1962. 319.

³⁰ G. NOVAK, MLETAČKA UPUTSTVA I IZVJEŠTAJI, IV, JAZU, Zagreb, 1969, 33, 293.

³¹ LJUBIĆ, nav. dj. I, 219, Relatio Zahar. Vallaresso od 10. IX. 1527. Tu su pored ostalog navedeni rashodi zadarske riznice za plaću novigradskog providura, kaštelana, vojnika i stanarina za vojne zapovjednike stradiota Luxa i Paleologa. — ISTI, II, 41—46, Relatio Victor. Barbadigo od 24. VI. 1528. Ovdje je riječ o novigradskom kaštelanu tvrđave. kontestabilu, dvadesetpet vojnika iz Novigrada i pedeset stradiota. — ISTI, III, 189, Relatio Zuanne Mocenigo od 3. III. 1567. Tu piše da zbog gubitka Vrane i Nadina konjica nije više u Novigradu, već drži stražu uz granicu, u selima Čerinci, Tinj, Posedarje i Sliynica (Rimanići).

³² O bježanju stanovništva iz Ravnih kotara postoje brojni dokumenti, od kojih ćemo neke navesti: LJUBIĆ, nav. dj. II, 7, Itinerario Ant. da Mula (1542). — ISTI, 271, Itinerario di Battista Giustiniano (1553). — ISTI, III, Relazione di sindaco Antonio Diedo (1553). — ISTI, III, 112—136, Relatio di Giacomo Pisani (13. III. 1566). — ISTI, III, 148—156, Relazione di Andrea Vincenzo Querini (1561). O bježanju pojedinaca postoje također brojni dokumenti.

³³ LJUBIĆ, nav. dj. I, 219.

iselili u Pag.³⁴ Inače su u Novigradu mnogi kupovali stanove, kao stanovnici susjednih sela, razni plemići i uglednici kao Katići, Pritičevići, Vrbašići, pa čak i ninski biskup. Najveći priliv stanovnika dobio je Novigrad iz najbližeg sela Doca, koji je tada uglavnom napušten, a ponovno naseljen tek u drugoj polovici XVII. st. pod novim imenom Pridraga, o čemu će biti kasnije riječi.

II

Distrikt je područje nekog grada, kotar. U našem slučaju distrikt je pojam za skupinu sela iz okolice Novigrada, koja su spadala pod djelokrug novigradskog providura u određenim pitanjima, dok je pravu jurisdikciju imao zadarski gradski knez, koji je bio mjerodavan za cijeli zadarski teritorij, a tu su spadali zadarski, novigradski, vranski, ninski i ljubački distrikt. Neka sela novigradskog distrikta, odnosno obrađivači zemalja tih sela kmetovi i feudatariji, bili su dužni u doba mletačke vladavine davati određeni dio plodova od uroda zemalja za uzdržavanje tvrđave. Ista situacija bila je u Vrani i Ljubču. Obično su davali četvrtinu uroda. Imena tih sela, veličinu obradivih površina i iznos daća donosi Antoljak.³⁵ Međutim u novigradski distrikt nisu spadala samo ona sela koja nabraja Antoljak već i mnoga druga, većina kojih je nestala u vrtlogu mletačko-turskih ratova na tom području u tijeku XVI. i XVII. st. U području novigradskog distrikta spadala su i sela knezova Posedarskih.

Raukar donosi crtež novigradskog distrikta i cijelog zadarskog teritorija iz XV. st. Prema njemu granice novigradskog distrikta protezale su se od Karinskog mora prema zapadu preko Novigradskog mora i Podgorskog kanala do granice između Vinjerca i Ražanca na obali, a odatle preko sela Maljine na selo Rupalj prema jugu, te onda prema istoku na selo Praskvić i konačno prema sjeveru do obale Karinskog mora. Raukar ne spominje pojedina sela novigradskog distrikta. S istočne strane grančio je s lučkom župom, s južne sa zadarskim, a sa zapadne sa ninskim i ljubačkim distriktom. Kako smo već naveli, sve to područje spadalo je u zadarski teritorij. Prema Raukaru naziv distrikt bio je u isključivoj upotrebi sve do 1409., a od tada se javljaju i

³⁴ HAZd, Matice krštenih, vjenčanih i umrlih grada Paga. Tu su zapisana imena više desetaka Novigradana koji su pobjegli u Pag 1646. Tamo su ostali više godina, a nekoliko obitelji za stalno, kao Oštrić, Portada, Halaburić, Neberdić i dr. — Vidi još HAZd, SGP, LF, I, 254—256. Tu stoji da su na bijegu iz Novigrada za Istru u Cresu uhvaćeni Sorić Marko i Turina Andrija. — HAZd, SZK, PM, II, 134. Ovdje piše da Novigradani prodaju imanja i sele u druga mjesta, što im se zabranjuje. — HAZd, SZN, SV, b. V, f. X, test. 349 od 3. III. 1598. Fabijanić Barica, udovica pok. Nikole, a kći kapetana Ivana Rimančića, s djetom je pobjegla iz Novigrada u Pag. Djecu su joj zarobili Turci i sina Andriju preveli na islam, tako da je postao subaša u Kamenjanima, imenom Hasan.

³⁵ S. ANTOLJAK, Zadarski katastik XV. stoljeća, Starine JAZU, knj. 42, Zagreb, 371—417. O Novigradu vidi str. 394—395.

drugi nazivi, kao komitat, teritorij, jurisdikcija i dr.³⁶ U dokumentima sam naišao i na nazive pertinencija i ditio. Svi navedeni nazivi nedosljedno se upotrebljavaju u raznim dokumentima kojima sam se služio, te prave određenu zbrku, to više što se katkad ne može točno zaključiti, kojem distriktu pojedina sela pripadaju, jer ih neki pripisuju novigradskom, a drugi zadarskom distriktu.

Na novigradski distrikt osvrću se i drugi pisci, kao Jakšić,³⁷ Gunjača,³⁸ a donekle Barada³⁹ i Klarić⁴⁰. Nijedan od navedenih pisaca nije obradio cijeli novigradski distrikt, a u atribuciji pojedinih sela postoje određene razlike.

Nastojat ću ovdje navesti sela novigradskog distrikta, svjestan da će mi se možda potkrasti poneka netočnost zbog navedene zbrke u raznim dokumentima, a iz kojih nije uvijek sasvim jasno pripadaju li neka sela novigradskom distriktu. Najviše podataka koje donosim potječe iz XVI. st., vremena prije pada novigradskog distrikta u turske ruke. U to su doba, kako smo spomenuli, mnoga sela nestala, neka su promijenila ime, a nastala su i neka nova. Često na nestala sela podsjeća ime nekog bunara, groblje, ruševine kuća i crkava, te drugi toponimi. S turskim zauzimanjem ovog područja dobrim se dijelom promijenilo i stanovništvo. Autohtono isključivo hrvatsko pučanstvo, katoličke vjeroispovijesti, čakavskog govora, većim se dijelom iselilo, djelomično bilo zarobljeno, pomuslimanjeno, a djelomično izginulo. U XVI. i XVII. st. doseljen je velik broj današnjih stanovnika, katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti, a štokavskog narječja. Jedino Novigrad nije dobio gotovo nikakav priljev novog stanovništva. tzv. Vlaha, koje su jednim dijelom doveli Turci najviše iz Potarja i Polimlja, jedan dio doveli su harambaše i serdari vojujući kao krajišnici na mletačkoj strani, a jedan ih se dio doselio iz Podinarja, Like i Bosne, uskočivši dobrovoljno iz turskog teritorija na mletački.

Od kada postoji novigradski distrikt nije nam sasvim poznato, dok znamo od kada se proširio zadarski distrikt do granica Rogova, Nadina i Doca. Prema Raukaru, Venecija je zadržala granice novigradskog distrikta, došavši u njegov posjed 1409.⁴¹ Iz toga bi trebalo zaključiti da je novigradski distrikt postojao i prije 1409. Mišljenja sam da je taj distrikt ustanovljen tek u doba mletačke vladavine, tj. nakon 1409, jer je prije toga vremena Novigrad bio vlasništvo knezova Kurjakovića, koji

³⁶ T. RAUKAR, ZADAR U XV. STOLJEĆU, Sveučilište u Zagrebu, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1977, prilog 2 na str. 46. i str. 47, 49.

³⁷ N. JAKŠIĆ, Topografija pravca Via Magna Cesta Vocata tendens per Lucam, Strohhrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 14, Zagreb, 1984, 325—344. — ISTI, Privilegium regium episcopo nonensi in villa Islam«, Zadarska revija, br. 4—5, Zadar, 1985, 335—352.

³⁸ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 9—18.

³⁹ M. BARADA, Lapčani, Rad JAZU, 300, Zagreb, 1954, 492.

⁴⁰ M. KLARIĆ, Obrovac sredovječnih isprava, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, Zagreb, 1935, 19.

⁴¹ RAUKAR, nav. dj., 47.

su imali puno zemljišnih posjeda u okolnim selima, kao i razni drugi hrvatski plemići, a i Zadranjani, te njima sigurno nije trebala organizacija distrikta. Karlo Kurjaković i drugi hrvatski baruni molili su 5. rujna 1409. novigradskog kaštelana da im dopusti pobiranje plodova s posjeda u selima novigradskog područja, koja im je bespravno oduzeo kralj Ladislav Napuljski. Toj molbi bilo je udovoljeno.⁴²

Što se pak tiče vremena do kada je postojao novigradski distrikt, mišljenja sam da je to bilo do vremena turskih osvajanja čitavog područja, tj. u doba ciparskog rata, kada su Turci 1571. osvojili Zemunik, Poličnik, Učitelja Vas (današnji Islam Grčki i Latinski), Posedarje i Vinjerac, a pokušavali su osvojiti i sâm Novigrad, ali bez uspjeha.

Prije mletačkog vremena područje novigradskog distrikta bilo je dio lučke, odnosno ninske župe.

Držimo da je granica novigradskog distrikta kako je donose Raukar i Jakšić dosta točna, usprkos malim razlikama.

Kako su razni povjesničari, osobito Jakšić, a i Gunjača, iznijeli mnogo povijesnih podataka, toponima kao i lokacija pojedinih mjesta, nećemo se upuštati u te probleme, već ćemo nastojati dopuniti na neki način ono što su oni prikazali. Posebno ćemo se osvrnuti na imena stanovnika nekih sela distrikta, te ćemo donijeti imena svih sela distrikta, uz opasku da će na više mjesta ovdje biti ponovljeno ono što su već drugi prehodno utvrdili.

Dolac

Dolac (vidi kartu, br. 2) je nestalo selo, koje se nalazilo jugoistočno od Novigrada u oko šest kilometara dugoj udolini, koja se proteže od položaja Jezerine na zapadu, gdje nastaje torent 2,3 km duge novigradske drže, do ceste Benkovac — Karin na istoku. Dolac se prvi put spominje u dokumentima od 13. listopada 1242. u ispravi kralja Bele IV, kojom potvrđuje povlastice što ih je Zadru dao njegov brat, tadašnji hrvatski herceg Koloman, omogućivši proširenje zadarskog teritorija prema istoku, na račun hrvatske župe Luke, a do crte Rogovo — Nadin — Martindol. Ime Martindol zapravo je tadašnje ime sela Doca, a dolazi od naziva crkve sv. Martina, što je vrlo uspješno objasnio Gunjača.⁴³ Ime Doca nalazi se i u dokumentu od 1324, kojim bibrirski knezovi ovlašćuju Zadar da može udariti namete na kmetove u svom distriktu, koji se proteže do navedene linije Rogovo — Nadin — Sutmartindol. Ovo zadnje ime karakteristično je za starokršćansko vrijeme.⁴⁴ Spomenimo da se u jednom dokumentu od 14. veljače 1673. selo Dolac naziva

⁴² Š. LJUBIĆ, LISTINE O ODOŠAJIH IZMEĐU JUŽNOGA SLAVENSTVA I MLETAČKE REPUBLIKE, JAZU, Knj. VI, Zagreb. 1878. 12—13 od 5. IX. 1409.

⁴³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 11.

⁴⁴ ISTI, 11, 12, 18, 23, 26.

Selom sv. Martina.⁴⁵ Iz ovog se vidi koliko je bila izražena važnost crkve za ime sela. Selo sv. Martina spominje se i 1692, izdvojeno od sela Pridraga. Dolac se posljednji put spominje 8. prosinca 1799,⁴⁶ a to je točno stodevetnaest godina nakon prvog spomena novog sela Pridrage.

O historijatu Doca, crkvi sv. Martina i crkvi sv. Mihovila sa samostanom opširno je i temeljito pisao Gunjača, a ovdje se uglavnom ponavljaju već poznate činjenice. Sv. Martin je starokršćanska crkva, koja potječe iz V—VI. st., a o kojoj su osim Gunjače pisali i drugi pisci.⁴⁷ Uz crkvu je postojalo starokršćansko groblje. Crkva je služila i u starohrvatsko doba, na što podsjećaju u njoj pronađeni pluteji s pleternom ornamentikom, koji su kasnije bili prenešeni u Novigrad i ugrađeni u pročelje crkve sv. Kate. Danas se nalaze u Muzeju hrvatskih starina u Splitu. Osim groblja uz samu crkvu, postoji i drugo starohrvatsko groblje na mjestu Goričini, udaljeno dvijestotinjak metara istočnije od Sv. Martina. Tu su 1946. iskopana trideset dva groba.⁴⁸

Crkva sv. Martina bila je u funkciji župne crkve sela Doca, a kasnije je spadala u nadležnost novigradskog župnika, sve do 1825, kad je postala župna crkva novonastalog sela Pridrage,⁴⁹ i u toj funkciji ostala sve do 1978, kada su Pridražani sebi podigli novu crkvu Gospe od Ružarija. Uz crkvu sv. Martina ostalo je i nadalje groblje sela Pridrage. Temeljite istražne radove obavili su stručnjaci Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru, Domijan i Vežić (1973—1976.). Već smo ranije spomenuli župnika Doca Radovana (1482—1494). Poznato je ime i dolačkog župnika, odnosno kapelana don Luke Sernića (Sernich, Zernich),⁵⁰ koji se spominje 1535.

Oko dvijestotine metara sjevernije od Sv. Martina nalazila se šesteroapsidna crkva sv. Mihovila,⁵¹ na položaju Mijovilovac, odnosno »manastirine«. Crkva potječe iz X.—XI. st., a služila je kao oratorij samostanu, koji se nalazio u njezinom sklopu. Ostatke samostana i

⁴⁵ HAZd, DM, f. 58, poz. 1/4 od 14. II. 1673. U dokumentu se govori o organizaciji sela zadarskog područja, a selo Sv. Martin spadalo je pod Novigrad. — Vidi M. BOGOVIĆ, KATOLIČKA CRKVA I PRAVOSLAVLJE U DALMACIJI ZA VRIJEME MLETAČKE VLADAVINE, Zagreb, 1982, sl. 4—5.

⁴⁶ HAZd, Matice vjenčanih Novigrad, knj. III (1719—1810) Kanonik don Pave Vlatković, kapelan Novigrada, u crkvi sv. Martina u Docu vjenčava Bartulović Jakova pok. Lovre sa Strika Marom pok. Jure iz Poličnika dne 8. XII. 1799. Prema tome, Gunjača netočno navodi zadnji spomen Doca god. 1726. (Vidi Gunjača, nav. dj., 18).

⁴⁷ GUNJAČA, nav. dj., 21. Gunjača navodi imena i drugih povjesničara koji su pisali o crkvi sv. Martina (Marun, Radić, Prijatelj i dr.).

⁴⁸ GUNJAČA, nav. dj., 57.

⁴⁹ BIANCHI, nav. dj., 309. Prvi kapelan Pridrage bio je don Mate Ljubanović. Godine 1856. kapelan je bio don Stjepan Buzolić, uvaženi pedagog i pjesnik, prvi direktor Hrvatske preparandije u Zadru, zastupnik u Dalmatinskom saboru u Zadru, koga Bianchi ne spominje.

⁵⁰ BIANCHI, nav. dj. 309. — HAZd, SZN, AM, b. jedina. f. I od 2. X. 1535. Sersich daje punomoć zadarskom plemiću Dujmu Cedulinu. Notar ga piše Srnich, a Bianchi Zernich.

⁵¹ GUNJAČA, nav. dj., 28.

crkvu iskopao je Gunjača godine 1940. i 1951. On drži da je samostan bio podignut na ostacima rimske građevine, vjerojatno vile rustike. Crkva i ostaci samostana su konzervirani. Samostan spominje i Bianchi, navodeći da se nalazi uz crkvu sv. Martina, da mu je zadarski plemić Ciprijan Jurjević (de Georgi) 1472. oporučno ostavio pedeset lira, te da je pripadao franjevcima i bio porušen 1590.⁵² Ostoić⁵³ međutim opravdano tvrdi da samostan nije mogao pripadati franjevcima, već benediktincima. Bianchi ne spominje crkvu sv. Mihovila, jer ona potječe iz starohrvatskog doba, a franjevački red tek od XIII. st. Moguće je da je samostan zaista najprije pripadao benediktincima, a zatim franjevcima.

Navest ćemo zanimljiv podatak da je kraljica Marija, kćerka kralja Ljudevita Velikog Anžuvinca i kraljice Jelisavete rođ. Kotromanić, koju je zajedno s majkom ban Paližna zaslužnio u Novigradu, nakon oslobođenja iz zatočeništva dovedena u susjedni Dolac, odakle je 4. lipnja 1387. po Šibenčaninu Tomi Soviću obavijestila Splićane, Trogirane i Šibenčane o svom izbavljenju.⁵⁴

Dolac je bio veće selo, koje se sastojalo od nekoliko zaselaka. Razvitak sela omogućilo je plodno polje, koje ga je okružilo sa svih strana, te obilje vode. Tu je jaki izvor Jezerine, odakle je 1915. sagrađen novigradski vođovod.⁵⁵ Značaj tog mjesta iskoristili su još davno prije Liburni, podigavši nekoliko svojih gradina, od kojih dvije nad vrelom Jezerine.

Gunjača spominje zaseoke Doca Šprljevac, Pećarovac, Ripište i Zabrđane. Dapače, donosi i skicu s njihovim lokacijama.⁵⁶ Osim navedenih spominju se još zaseoci Lupoglavac, Plemići i Šušnjar.⁵⁷ Pećarovac je 1527. brojio četrdeset devet stanovnika.⁵⁸ Od Šprljeva se i danas vide manji ostaci kamenih kuća kod istoimenog bunara blizu Sv. Mihovila, a na Pećarovac i Lupoglavac upućuju imena današnjih bunara. Položaj Šušnjar danas je plodno zemljište uz cestu istočnije od navedenih zaselaka. Gunjača piše da se 1559. spominje Gornji i Donji Dolac.⁵⁹

Nakon ciparskog rata (1570—1573) kroz Dolac je išla mletačko-turska granica, utanačena 1573. i ponovno potvrđena 1576.⁶⁰ Granična linija prolazila je uz bunar, odnosno zaselak Lupoglavac, blizu crkve sv. Martina. Granica je bila burna i nesigurna za život. Tu je dijelio megdan

⁵² BIANCHI, nav. dj., 309.

⁵³ I. OSTOIĆ, BENEDIKTINCI U HRVATSKOJ, II, Split, 1964, 110.

⁵⁴ CD XVII, 69 od 4, VI. 1387.

⁵⁵ R. JELIĆ, Zdravstvo Novigrada, Zadarska revija, 2—3, Zadar, 1983, 209.

⁵⁶ GUNJAČA, nav. dj., 16, 17 i skica 2. — HAZd., SZN, DC, b. I, f. II/4 od 23. XI. 1562. Ovdje se spominje Pećarovac, vlasništvo zadarskog plemića de Pechiaro.

⁵⁷ HAZd, SZN, ND, b. I, f. II/3. Ovdje se spominju zaselci Plemići i Šušnjar. — HAZd, SZK, AM, 24.. Ovdje je riječ o Lupoglavcu.

⁵⁸ LJUBIĆ, nav. dj. Commis. I, 219.

⁵⁹ GUNJAČA, nav. dj., 17.

⁶⁰ S. M. TRALJIĆ, Zadar i turska pozadina od XV. do potkraj XIX. stoljeća, Radovi Instituta JAZU u Zadru, 11—12, Zadar, 1965, 213.

pridraški narodni junak Dujas Babić s obrovačkim poturicom Ćurlić Asan-agom, pogubivši ga na vodi Banićevcu, o čemu pjeva slavni fra Andrija Kačić-Miošić.⁶¹ Dočani su mahom iselili u susjedni tvrđavom zaštićeni i sigurni Novigrad, zadržavši svoje posjede u Docu. Taj najplodniji, novigradski dio Doca danas se zove Podanci. U istočnom dijelu polja u tijeku XVII. st. nastalo je novo selo Pridraga, o kome će kasnije biti riječi. Dolac vjerojatno nije bio stalno naseljen između ciparskog i konca kandijskog rata, uz opasku da su mu se stari stanovnici mahom preselili u Novigrad, a novi, tj. Pridražani, još nisu bili pristigli. Ime prvog Pridražanina srećemo tek 1663.

Navedimo na koncu da je prema zadarskom katastru iz 1421. u Docu bilo dvadeset šest ždrijebova zemlje oranice, vinograda i pašnjaka, od čijih plodova su feudatariji, odnosno obrađivači bili dužni davati novigradskoj tvrđavi jednu četvrtinu ječma, zobi i pira, dvanaest kvadrata vina i dvadeset dva solda na Dan sv. Martina.⁶²

Gunjača⁶³ spominje nekoliko stanovnika Doca i to: Bradić Vida (1504), braću Bakalarić (1504), braću Matu i fra Stipana Bolića (1504), Hlapčić Pavla (1453), Karbolić Martina (1506), Lapčanić Pavla (1453), Ratka pk. Radmana (1330), Šperlić (Šperšić) Grgura (1560), Stupić Tomu (1560) i Vladislaviće (1484).

Ovom popisu mi ćemo dodati još nekoliko stanovnika Doca: Blašković Vida⁶⁴ suca posobe u Lupoglavcima, Bolić Ivana (1556),⁶⁵ de Cevallellis (1562),⁶⁶ Mandić Antu, Grgura, Luku i Nikolu (1673),⁶⁷ Mandić Pavla (1556),⁶⁸ Neberdić Vida (1495),⁶⁹ Kršulović Ivana (1556),⁷⁰ Pećarić Ivana (1564),⁷¹ de Pechiaro Šimuna (1507),⁷² de Priticiis Bernarda (1535),⁷³ Privojević Stojča (1454),⁷⁴ Radinčić Veseljka pok. Ivana (1454),⁷⁵

⁶¹ A. KAČIĆ-MIOŠIĆ, RAZGOVOR UGODNI NARODA SLOVINSKOGA, Zagreb, 1946, 222, pjesma br. 93 (Pisma Dujasa Babića).

⁶² ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 394.

⁶³ GUNJAČA, nav. dj., 10, 13, 18, 20, 21.

⁶⁴ HAZd, SZK, AM, 26 do 24. I. 1556. i 164 od 22. V. 1556.

⁶⁵ ISTO, 2 od 13. VIII. 1556. iz Kuklja i 262 od 13. VII. 1556. iz Doca.

⁶⁶ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/4 od 23. XI. 1562. Dobiva u najam četiri ždrijeba zemlje u Pećarovicima, od skrbnika zadraskog plemića de Nassisa.

⁶⁷ HAZd, SGP, PC, II, 62 od 18. X. 1673. Oslobođaju se od plaćanja daća na zemljarinu u Docu, jer su u kandijskom ratu izgubili dva brata.

⁶⁸ HAZd, SZK, AM, 26 od 4. I. 1556.

⁶⁹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XVI, 13 od 26. IV. 1495. Kupuje zemlju u Tinju i u Bubnjanima, a Vid je iz Doca.

⁷⁰ HAZd, SZK, AM, 5 od 7. I. 1556.

⁷¹ HAZd, SZK, ND, b. I, f. II/3, 24 od 21. XI. 1564. Prodaje zemlju u Pećarovicima Luki Stašiću. Spominju se kao međe sela Plemići, Šušnjar i Kukalj.

⁷² GUNJAČA, Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre, Starine JAZU, sv. 42, 340 od 29. XII. 1507. Ima zemalja u Pećarovcu na položaju Slarica.

⁷³ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/5 od 27. IV. 1535. Stanuje u Zadru, ima posjed u Docu na kojem je kmet Vojhnić Grgur pok. Nikole iz Novigrada, koji prodaje zemlju Mandić Ivanu.

⁷⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 91.

⁷⁵ ISTO

Radovana »parohijana« Doca (1482. i 1494),⁷⁶ Sernić (Zernich) don Luku župnika Doca (1535),⁷⁷ Stazičić Luku suca Lupoglavca (1556),⁷⁸ Travišćević Mihovila iz Pečarovca (1507),⁷⁹ Valentić Jurja Cvitanovog od roda Čerincana (1450)⁸⁰ i Vukanić Ivana (1556).⁸¹

Kako se vidi, uključeni su i zaseoci Doca, iako neki od njih imaju vlastitog suca posobe.

Pridraga

Selo Pridraga (vidi kartu, br. 3) nije postojalo u doba novigradskog distrikta. Ona se spominje prvi put 11. veljače 1680. Tog je naime dana novigradski župnik don Vicko Ivčić vjenčavao Mihovila Arlića pok. Ikasa iz Dračevica s Marom Vidučića, kćerki Ivanovom »isprid drage«.⁸² Prema tome nema pravo Bianchi,⁸³ koji piše da Pridraga znači »carissima« (tal. predraga), a nema pravo ni Gunjača,⁸⁴ koji navodi da se Pridraga prvi put spominje 1684.

Pridraga je raštrkano selo, koje se sastoji od više zaselaka. Centar je kod bunara Janjevca. Tu se nalazi školska zgrada, novosagrađena crkva sa župnim stanom, dućan i više kuća. Inače, Pridraga je zauzela istočni dio bivšeg sela Doca. Jedan zaselak Viduka nalazi se s istočne strane ceste Benkovac — Karin, Narančići su sasvim zapadno Vrh Drage, a zaselak Pedića i Babića skoro do jaruge Mošunje. Selo se dalje širi prema obali Karinskog mora, gdje se nalazi izvor vrlo dobre vode. Današnji broj stanovnika premašuje dvije tisuće, a ima ih i u mnogim drugim mjestima, osobito u Zadru.

Navest ćemo prezimena Pridražana, uz naznaku kada se prvi put spominju:⁸⁵ Babić (1678), Bardi reč. Kokić (1662), Barunović zvan Largaš (1753), Batur (1752), Zurković reč. Batur (1752), Baturić (1751), Berber (priženjen u obitelj Gusar u početku XX. st, navodno nahod iz Bilišana kod Obrovca), Budisalić »is prid drage« (1687), Buljat (1675), Čulina (1665), Gospić (1673), Grubić (1690), Gusar (1721), Jergen-ović (1665), Klapan (1665), Koka, Kokić, Kokin (1681), Bardi zvan Kokić (1759), Harljić (1765), Kumbrija (iz Posedarja 1748), Miletić reč. Viduka, Vidučić (1695), Largašević (1751), Narančić reč. Demo (1728), baba Na-

⁷⁶ Vidi bilj. 8 i 9

⁷⁷ Vidi bilj. 50

⁷⁸ HAZd, SZK, AM, 30, 31 i 36 od 27. I i 5. II. 1556. Stazičić je sudac Lupoglavca.

⁷⁹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72. Trevišević je iz Pečarovca, a kupio je zemlju na položaju Slarica.

⁸⁰ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, 91.

⁸¹ HAZd, SZK, AM, 2 od 13. VIII. 1556.

⁸² HAZd, Matice vjenčanih Novigrad, knj. I. (1667—1692), pod navedenim danom

⁸³ BIANCHI, nav. dj. u bilj. 1, 308.

⁸⁴ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 18.

⁸⁵ Prezimena i godine kada se koje prezime prvi put spominje, preuzeli smo iz novigradskih matice krštenih i rođenih u HAZd-u. Napominjemo da su matice manjkave.

ranža (1662), Pedić, Pedin (1669), Perica (doselio iz Kruševa u Bature u početku XX. st.), Perinić (doselio u početku XX. st. iz Vrsi), Rudić (1776) — više ne postoji, Radojević (1752) — nestalo prezime, Senkić (1825), Vidučić, Viduka, Miletić reč. Viduka (1673), Zekan, Zubčić reč. Zekan (1721), Zubčić (1683), Modrić — u tijeku rata prestali postojati.

Vidljivo je da je selo Pridraga zapravo nastavak nestalog sela Doca i da je nastalo prije nešto više od tri stoljeća, tj. u tijeku kandijskog rata. Pridraga je bila u neku ruku sastavni dio Novigrada i imala je zajedničkog župnika sve do godine 1825, kada je dobila svog kapelana.⁸⁶ Također je spadala pod novigradskog seoskog starješinu (anziana) i tek godine 1810. zapovjednik pandura Nakić predlaže da se imenuje Filip Jergen za seoskog starješinu Pridrage.⁸⁷

Pridražani su hrvatske narodnosti, rimokatoličke vjeroispovijesti, štokavsko-ikavskog govora, po zanimanju većinom poljoprivrednici, ali ih ima i velik broj kvalificiranih radnika, te visokoškoloranih stručnjaka. Osnovnu školu dobili su tek godine 1927. i to u privatnoj zgradi.⁸⁸

Kukalj

Kukalj (vidi kartu, br. 4) je nestalo selo, koje se nalazilo jugozapadno od današnje Pridrage. Spominje se s jugozapada zaseoka Doca Pećarovca, čije su međe godine 1564. bile: sa sjevera Šušnjar, s juga Plemići, sa sjeveroistoka more, a s jugozapada Kukalj.⁸⁹ Selo Kukalj je na isti način kao Tinj i Bičina pretvoreno u utvrđeno selo s vojnom posadom nakon 1499, jer su Turci u svojim naletima odvodili stoku i ljude, paleći i pljačkajući čitavo područje. Zato se i ukazala potreba za izgradnjom utvrđenih skloništa.⁹⁰ Danas je Kukalj školjevito područje djelomično obraslo grmljem, koje se prostire između Debelog Brda i Biljana Gornjih s južne, Pridrage sa sjeverne, te jaruge Mošunje sa zapadne strane. U tom predjelu nalazi se danas samo nekoliko obiteljskih kuća sela Pridrage (Viduke, Baturi a rubno Babići i Pedići). Kukalj o kojem se govori u ovoj radnji nema veze s onim u blizini Zadra koji spominje Bianchi⁹¹ Zapravo, danas je cijelo područje Kuklja pašnjak bez obradivih površina.

⁸⁶ BIANCHI, nav. dj. u bilj. 49. Bianchi piše da je Ljubanović kapelan Pridrage od 1826.

⁸⁷ HAZd, spisi franc. vladavine, intendenza za Dalmaciju za 1810, t. XIV, r. 6. Puk. pandura Nakić obrazlaže svoj prijedlog, navodeći da Pridraga ima šezdeset i jednu obitelj, a nema vlastitog starješinu, već samo »pristava« (aggiunto).

⁸⁸ Škola je bila u kući Viduka, blizu današnje nakon oslobođenja izgrađene nove školske zgrade. Prvi učitelji bili su: Savić Mladen, Vulelija Mate, Panjkota Nikola sukcesivno, a tek su sestre Šeršić Dinka i Perica otvorile dvorazrednu školu u istoj zgradi (oko 1930).

⁸⁹ HAZd, SZN, ND, b. I, f. II/3, 24. od 21. XII. 1564.

⁹⁰ LJUBIĆ, nav. dj. II, Relativo Marcantonio da Mula (1542)

⁹¹ BIANCHI, nav. dj., 425.

Navest ćemo nekolicinu stanovnika sela Kuklja, koje smo našli u dokumentima iz XVI. st.:

Šoletić Andrija (1556),⁹² Rupinović Pavao (1556),⁹³ Bucalović Bare (1556),⁹⁴ Mrvčić Luka (1556),⁹⁵ Pinezić Petrica (1556),⁹⁶ sudac posobe, Bucalović Brajko (1556),⁹⁷ sudac posobe (vjerojatno isti kao Bucalović Bare), Frletić Vicko pok. Kulina,⁹⁸ plaćenik u Kuklju u svojstvu vojnika-konjanika, Lješevac Milinko pok. Žakmana⁹⁹ iz Podnovja, plaćenik u mletačkoj konjici u Kuklju, kao i Frletić Vicko.

Kako se iz iznesenog dade zaključiti, točan položaj sela Kukalj ne znamo jer nisu ostali nikakvi tragovi. U Kuklju je bila konjička straža (1559). Selo se ne nalazi u zadarskom katastru, jer je vjerojatno nastalo kasnije, kako izvještava Da Mula. Mi ga uvrštavamo u novigradski distrikt, iako nismo našli izričitih pismenih dokaza za ovo mišljenje. Sam položaj sela na granici prema hrvatskoj župi Luki, te pogranična konjička straža, upućuju na ovakav zaključak. Nakon 1527. tuđa je negdje prolazila tursko-mletačka granica.

Praskvić

Praskvić (vidi kartu, br. 5) je nestalo selo novigradskog distrikta. Bianchi ga spominje pod imenom Prasquenić, navodeći da je to selo postojalo u novigradskom kraju (contado di Novegradi), da se zove i Praskvić, da se spominje u dokumentima iz 1418. i 1465, a u dokumentu iz 1428. da se zove Braschievich, te da se iz tog dokumenta vidi da su neke zemlje u tom selu bile u posjedu gvardijana Sv. Frane u Zadru.¹⁰⁰

U Zadarskom katastru Praskvić se ne spominje,¹⁰¹ a niti ga navodi Ljubavac.¹⁰² Međutim na Praskvić se osvrću Klarić¹⁰³ i Barada,¹⁰⁴ koji ga smještaju u Korlat, što Gunjača osporava.¹⁰⁵ Jakšić¹⁰⁶ međutim s pravom locira Praskvić u zapadni dio Korlata, gdje se nalazi crkva sv. Marije Runjavice. Prema Bogoviću Praskvić je još postojao godine 1692. kada je brojio osamdeset devet stanovnika šizmatika.¹⁰⁷ Crkva sv. Ma-

⁹² HAZd, SZK, AM, 65 od 3. III. 1556.

⁹³ ISTI, 11 od 9. III. 1556.

⁹⁴ ISTO

⁹⁵ ISTO i HAZd, SZK, FN, 32 od 29. XI. 1554 i 68 od 22. IV. 1555. Merphich ima neki spor sa Dijanković Bajakom (Baćinom?) iz Zulepića.

⁹⁶ ISTI, 82 od 16. III. 1556. i 219 od 20. VII. 1556.

⁹⁷ ISTI, 216 od 17. VII. 1556. i 219 od 20. VII. 1556. i 71 od 9. III. 1556.

⁹⁸ HAZd, SZN, SB, b I, f. I, 179 od 23. IV. 1559.

⁹⁹ ISTO

¹⁰⁰ BIANCHI, nav. dj., 421.

¹⁰¹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35.

¹⁰² LJUBAVAC, nav. dj. u bilj. 2.

¹⁰³ KLARIĆ, nav. dj. u bilj. 40, 19.

¹⁰⁴ BARADA, nav. dj. u bilj. 39, 492.

¹⁰⁵ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 15.

¹⁰⁶ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, 341.

¹⁰⁷ M. BOGOVIĆ, KATOLIČKA CRKVA I PRAVOSLAVLJE U DALMACIJI ZA VRIJEME MLETAČKE VLADAVINE, Zagreb, 1982, sl. 4—5.

rije potječe prema Draganoviću¹⁰⁸ iz XI. st. Godine 1527. Praskvić je donosio zadarskoj riznici sedamdesetosam lira godišnje od davanja zemalja u najam.¹⁰⁹ Godine 1482. naveden je među župnicima zadarske i ninske biskupije i don Jure (Oplanić) iz Praskvića,¹¹⁰ koga su Turci ubili 1499.¹¹¹

Mi se ovdje nećemo osvrtnati na podatke u Praskviću iz Codexa diplomaticusa, jer su spomenuti pisci crpili iz njega svoje navode,¹¹² već ćemo se osvrnuti na imena nekolicine vlasnika zemalja, kao i na neke toponime u vezi s njima.

Matušević Luka iz Praskvića prodaje Oplanić Jakovu pok. Milka iz Praskvića dva gonjaja zemlje u Praskviću na mjestu Brdo (1489).¹¹³

Braća Matušević Juraj i Luka pok. Tome iz Praskvića, teritorija novigradskog, zadarske jurisdikcije, prodaju Neković Nikoli zadarskom građaninu dva i pol gonjaja zemlje »po mjeri slavenskoj« (ad mensur. slavonicam) u Praskviću (1494), a istog dana prodaju zadarskom građaninu Ant. de Chocharisu dva i pol gonjaja zemlje, čiji su međaši: s juga Oplanić Jakov, jugozapada — gaj, sjevera — seoski pašnjaci, sjeveroistoka — posjed kupca.¹¹⁴

Istog navedenog dana Jakov Oplanić prodaje tri gonjaja zemlje Anti de Chocharisu, a međaši zemlje su: Juraj Sinovčić i Pavao Bogdanić.¹¹⁵

Ivančević Jurica pok. Stipana iz Praskvića prodaje jedan gonjaj oranice u Praskviću Jakovu Oplaniću pok. Milka na položaju Studen vratak, čiji je međaš Pavao Katić, a braća Jurica i Radoslav Ivančević prodaju dva gonjaja zemlje A. de Chocharisu, na mjestu Močila, čiji međaši su: Matušević Luka, Bogdanić Pavao i Kušić Bareša, svi iz Praskvića.¹¹⁶

Knez Grgur Paladinić pok. Gašpara, nastanjen u Zadru, daje u najam knezu Jurju Korlatoviću neke zemlje kod sela Praskvića, na mjestu Cernilj.¹¹⁷

¹⁰⁸ K. DRAGANOVIĆ, OPĆI SEMANTIZAM KATOLIČKE CRKVE U JUGOSLAVIJI, Sarajevo, 1939, 260.

¹⁰⁹ LJUBIĆ, nav. dj., I, 219, Relatio Vallaresso (1527)

¹¹⁰ PRAGA, nav. dj. u bilj. 9, 117.

¹¹¹ I. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, Kratki ljetopisi hrvatski, Arhiv za povijestnicu jugoslavensku IV, Zagreb, 1857, 34. i 39.

¹¹² CD IX, 219, XI 628 i XII 567. Praskvić Grubiša i njegov sinovac Radoslav zalažu Franji Nozdronji neke zemlje na položaju između Praskvića i Domakovaca, a to su bile »terrae castrenses« (1324). — Uvođenje u posjed Stjepana Nozdronje u župi Luci na položaju između sela Grabovčana i Praskvića (1350). — Kralj Ljudevit daje Franji Nozdronji neke zemlje u župi Luci, između Grabovčana i Praskvića (1359).

¹¹³ HAZd, SZN, JC, b. VII, f. XIII/3, 103 od 4. XI. 1489.

¹¹⁴ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XIV, 3 od 12. I. 1494.

¹¹⁵ ISTI, 4 od 12. I. 1494.

¹¹⁶ ISTI, 6 od 6. IV. 1495.

¹¹⁷ HAZd, SZN, AM, b. jedina, f. I, od 27. XI 1536. Prema Registru spisa zadarskih bilježnika XIV—XVI. stoljeća

Braća Matušević Luka i Jure prodaju Zadraniu Petru Polečiću sedam gonjaja zemlje u Praskviću, čiji su međaši: Kraljić Jure iz Praskvića, ser Pavao Katić (Cathucius) iz Novigrada, nasljednici pok. Petra Polečića i Vid Neberić iz Novigrada.¹¹⁸

Braća Bogdanić Mihovil i Luka iz Praskvića, novigradskog teritorija, zadarske jurisdikcije, prodaju ser Ant. de Chocharisu dva gonjaja zemlje u Praskviću, na mjestu Močila, čiji su međaši: Ivančić Ivica, Kuzmić Bareša, Kraljić Juraj, Bratanić Petar i Matušević Luka.¹¹⁹

Kraljić Juraj iz Praskvića, novigradskog teritorija, u ime svoje i svog brata Tome, prodaje Anti de Chocharisu neku zemlju u Praskviću, koju je ranije držao Zadranić Nikola Nenковиć. Međaši zemlje: Bratanić Petar, Bogdanić Pavao, Stipičević Jurica i Matušević Luka.¹²⁰

Stipičević Juraj iz Praskvića i njegov brat Radoslav prodaju Anti de Chocharisu tri gonjaja zemlje, koju su ranije bili prodali Petru Polečiću iz Zadra, koji je umro. Međaši: Bogdanić Pavao, Matušević Luka, ser Pavao Katić sudac Novigrada i crkva Sv. Marije iz Praskvića. Položaj zemlje — Močila.¹²¹

Rušinović Radić iz Praskvića prodaje Anti Chocharisu pola gonjaja zemlje »ad mensuram sclavonicam« u Praskviću, na položaju Babino selo, čiji su međaši: nasljednici ser Petra Polečića, Juraj Sinovčić iz Doca, Jurica Stipković i zemlje Sv. Marije iz Praskvića.¹²²

Braća Bogdanić Mihovil i Luka prodaju Anti de Chocharisu jedan i pol gonjaj zemlje u Praskviću na mjestu Nadglavice i Blatce »ad mensuram sclavonicam«, koju je ranije držao Oplanić Mate. Međaši: Oplanić Mate, Oplanić Juraj svećenik, Ivančić Jurica, Bratanović Petar, Kusačić Bariša i Matušević Luka.¹²³

Bratanić Petar prodaje pola gonjaja zemlje Anti de Chocharisu za pet lira. Međaši: Sinovčić Juraj iz Doca.¹²⁴

Matušević Juraj prodaje pola gonjaja zemlje ser Anti de Chocharisu na mjestu Blatce (blatchce) za pet lira. Međaši: Sinovčić Juraj iz Doca.¹²⁵

Sinovčić Juraj iz Doca (Dolatio), kupuje od braće Ivančić Jurice i Radislava pok. Stipana, tri gonjaja zemlje »ad mensuram sclavonicam« na mjestu Poli Lug i jedan gonjaj na mjestu Nonaveli (?) Usendeza(?). Međaši: Kuzmić Bariša, potok, Katić Pavao sudac novigradskog podgrađa, Kraljić Juraj i Kraljić Toma, za cijenu od tridesetdvije lire.¹²⁶

¹¹⁸ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XV, 27 od 16. II. 1494.

¹¹⁹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XV, 32 od 26. II. 1494.

¹²⁰ ISTO, 38 od 5. III. 1494.

¹²¹ ISTO

¹²² ISTI, knj. XV, 36 od 5. III. 1495.

¹²³ ISTI, knj. XVI, 12 od 12. IV. 1495.

¹²⁴ ISTI, 43 od 27. V. 1495.

¹²⁵ ISTO

¹²⁶ ISTI, 33 od 17. V. 1495.

¹²⁷ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 271 od 7. IV. 1507.

Bogdanić Nikola kupuje od Pavla Katića iz Novigrada pola gonjaja zemlje, na mjestu Studenac, za trinaest lira.¹²⁷

Držimo da je iz navedenog jasno da je Praskvić spadao u Novigradski distrikt, da se nalazio na mjestu zapadnog dijela današnjeg sela Korlata, gdje i sada postoji crkva sv. Marije, koja je posjedovala neke zemlje u Praskviću. Nismo provjeravali da li gore navedeni topnimi još uvijek postoje u selu Korlat.

Grabovčane

Grabovčane (vidi kartu, br. 6) su nestalo selo novigradskog distrikta, koje se nalazilo s južne strane Biljana Gornjih, a sa sjeverne strane Nadina. Gunjača ih smješta u današnji Korlat.¹²⁸ Međe Grabovčana navedene su i u jednom dokumentu iz 1493. i to ovako: s juga su im Draginići, sa sjeveroistoka (traversa) državni posjed, sa sjevera Biljane Gornje, a sa jugozapada (quirina) Nadin.¹²⁹ Raukar Grabovčane locira u zadarski distrikt,¹³⁰ a prema Jakšiću Grabovčane se nalaze u novigradskom distriktu, s južne strane ceste Vi Magna, između Domakovaca i Praskvića.¹³¹ Bianchi piše da su se Grabovčane (Grabrosane) nalazile blizu Novigrada i da se spominju u dokumentima od 1400—1494.¹³² O Grabovčanima nema riječi u Antoljakovu zadarskom katastru iz 1421, a nema ih ni u Vallaresovom popisu stanovništva od 1527, kao ni u Ljubavčevoj disertaciji o zadarskom teritoriju. Antoljak ih zove Grabovčane i Grabovičane, te ih locira blizu Draginića i Biljana, uz napomenu da se tu nalazio Dišoje Mogorović (1348) i neki drugi članovi te porodice (1385. i 1393).¹³³ Kako smo naprijed naveli, Grabovčane se spominju kao granično selo posjeda zadarskih plemića Nozdronja, čiji su posjedi bili između Grabovčana i Praskvića (1350. i 1359).¹³⁴

Kao veliku vjerojatnost da su Grabovčane spadale Novigradu, spomenut ćemo natpis s grobne ploče u crkvi sv. Kate u Novigradu, koji glasi: Sibi et filiis suis de villa Grabroc... 1491.¹³⁵ Ploča je od bijelog tesanog kamena, djelomično razbijena, zbog čega natpis nije baš dobro čitljiv, a ime nije naznačeno. Sigurno se radi o grobu nekog hrvatskog odličnika, jer u crkvi ima svega nekoliko grobova, među kojima je i grob kćerke novigradskog providura L. Pasqualica, imenom Katarine (1738). Inače se groblje nalazilo oko same Crkve.

¹²⁸ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 12 i 15.

¹²⁹ HAZd. SZN, AB, b. I. knj. XI, 31 od 27. I. 1493.

¹³⁰ RAUKAR, nav. dj., prilog II.

¹³¹ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, 343.

¹³² BIANCHI, nav. dj., 421.

¹³³ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 62, 71 i 82.

¹³⁴ Vidi bilj. 112.

¹³⁵ R. JELIĆ, Novigrad nekad i sad, novine Hrvatski glasnik, Split 1940, god. III, br. 11, str. 6. od 19. II. 1940.

Navest ćemo nekoliko imena zemljoradnika u Grabovčinama iz dokumenata, kako slijedi:

Juraj Divojević iz Grabovčana kupuje zemlju od Šimuna Jurislavića za četrdeset osam dukata.¹³⁶

Budanić Mileta »de partibus superioribus« daje u najam Matiji pok. Ostoje iz Zadra jedan ždrijeb zemlje u Grabovčanima, novigradskog teritorija (1494).¹³⁷

Vušević Ivan plemić iz Hrvatske, prodaje Zadraninu Zojlu de Nassis neku zemlju u Grabovčanima, novigradskog teritorija, koju zemlju posjeduje u zajednici s braćom Vušević Bartulom i Grgurom pok. Frane (1493).¹³⁸

Vušević Stipan, plemić iz Hrvatske, prodaje Zadraninu Zojlu de Nassis jedan i četvrt ždrijeba zemlje u Grabovčanima, teritorija novigradskog, a novac mu je potreban zbog otkupa brata Tome pok. Frane iz turskog zarobljeništva (1493).¹³⁹

Vušević Grgur, plemić iz Hrvatske, prodaje Zadraninu Zojlu de Nassis tri i pol ždrijeba zemlje u Grabovčanima, novigradskog teritorija za stotinu dvadeset dukata, da bi otkupio iz turskog zarobljeništva brata Bartula. Zemlju ima u zajednici s Vušević Ivanom i nasljednicima pok. Frane Vuševića (1493).¹⁴⁰

Posljednji dokument sela Grabovčana kojim raspolažemo je onaj iz 1527. gdje je riječ o prihodu što ga zadarska riznica dobiva od davanja u najam zemalja Grabovčana.

Domakovci

Domakovci (vidi kartu, br. 7) su također nestalo selo novigradskog distrikta, koje se nalazilo uz zapadnu granicu Praskvića.¹⁴¹ Jakšić također locira Domakovce u taj predio i to sa sjeveroistočne strane ceste Via Magna, dok su po njegovu mišljenju Grabovčane s jugozapadne strane ceste Via Magna.¹⁴² Položajem Domakovaca bavio se i Klarić,¹⁴³ koji ih smješta negdje kod Biljana Gornjih, a Barada¹⁴⁴ sjeverozapadno od Korlata, blizu crkve sv. Jurja u Biljanima Gornjim. Prema Antoljakovu katastru iz 1421. u Domakovcima su bila tri ždrijeba zemlje oranice

¹³⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, 288 od 25. II. 1505.

¹³⁷ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XIII, str. 5 od 8. X. 1494.

¹³⁸ Vidi bilj. 129.

¹³⁹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. X, str. 17. od 5. I. 1493.

¹⁴⁰ ISTI, b. I, f. I, knj. XI, str. 16 od 4. I. 1493.

¹⁴¹ Nav. dj. u bilj. 112. Tu su 30. XII. 1324. navedene međe zemlje koju zalažu Praskvić Grubiša i njegov sinovac Radoslav, Frani Nozdronji između Praskvića i Domakovaca, na položaju Maslovčina: sa sjevera ili zapada Domakovci, s jugozapada ili s juga (quirina) Via Magna cesta vocata, s istoka odnosno s juga (oriente sive australi) vinograd zalagatelja, a od vinograda prema sjeveroistoku (traversa) međa ide do kamena zvanog Gusare i do gaja.

¹⁴² JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, 343.

¹⁴³ KLARIĆ, nav. dj. u bilj. 40, 19.

¹⁴⁴ BARADA, nav. dj. u bilj. 39, 492.

i vinograda, od koje su obrađivači bili dužni svake godine davati jednu četvrtinu plodova novigradskom kaštelu.¹⁴⁵ Raukar spominje Domakovce, ali ih nije naznačio na crtežu, koji smo već ranije spominjali. Domakovce ne spominju ni Bianchi, ni Ljubavac, a nema ih ni u popisu stanovništva Vallaressa od godine 1527.

U Domakovcima imao je posjede plemić Ivan Benković od roda Usnačac (1466).¹⁴⁶

Drašković (na drugom mjestu stoji Mašković) Margarita, žena Lukanova, kćerka Jure Bradića iz Nadina, prodaje jedan i pol gonjaj vinograda u Domakovcima, na terenu vlasništva kneza Ivana Rusića iz Poljica, Loković Radmilu iz Čerinaca, da otkupi muža, koji se nalazi u turskom zarobljeništvu (1510).¹⁴⁷

Prema svemu iznesenom nema neke bitne razlike u položaju sela Domakovaca kod navedenih pisaca. Neke druge podatke nismo uspjeli naći. Kako vidimo, posljednji put spominju se 1510. Mišljenja smo da ih najtočnije locira Jakšić — između Korlata i Draginića, sa sjeverne strane ceste Via Magna, dok su Grabovčane i Praskvić bili u tom istom predjelu, samo s južne strane navedene ceste.

Stupići

I Stupići (vidi kartu, br. 8) su nestalo selo novigradskog distrikta, u kojem je bilo zemalja obrađivanih od feudatarija, uz obvezu davanja dohotka novigradskom kastrumu.¹⁴⁸ Ne spominju ga ni Bianchi ni Ljubavac, niti se navodi kod popisa stanovništva 1527, a ne nalazi se niti na Raukarovu crtežu zadarskog teritorija. Jakšić spominje Stupiče zajedno s Biljanima Gornjim, Draginićima i drugim selima tog područja, ali ni on ne govori ništa pobliže o njihovu položaju. Najviše podataka o Stupićima i vlasnicima zemalja donosi Antoljak, koji drži da su se nalazili u blizini Grabošana i Biljana.¹⁴⁹

Pleme Stupića spominje se od 1184.¹⁵⁰ i dalje sve do XVI. stoljeća, a lokalitet se javlja u dokumentima od 1393. u blizini Grabošana i kasnije do 1474, kao Stupić, Stupići i Stupiščina.¹⁵¹

Navest ćemo nekoliko članova tog plemena, od kojih jedna grana nosi prezime Katić, a koji se spominju kao međaši posjeda s knezovima Posedarskim 1219.¹⁵² i ponovno 1249. Katiće srećemo u Novigradu na koncu XV. st. i u početku XVI. st. Ranije smo spomenuli Cvitana Katića, koji je bio sudac u Novigradu, a pop Radovan mu je napisao oporuku (1494).

¹⁴⁵ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 394.

¹⁴⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, 91.

¹⁴⁷ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, 290 od 19. X. 1510. i 274.

¹⁴⁸ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 394.

¹⁴⁹ ISTI, nav. dj. u bilj. 11, 89.

¹⁵⁰ ISTO, 96.

¹⁵¹ ISTO, 112.

¹⁵² CD III, 177 i IV, 391

Njegov sin Pavao, također sudac novigradske posobe, prodao je jednu podvornivcu površine oko jednog gonjaja na mjestu Studenac u selu Praskviću, Nikoli Bogdaniću iz Praskvića za trinaest lira (1507).¹⁵³ On se spominje i u očevoj oporuci, a i 1488. i 1489. kao vlasnik zemalja u Režanima.¹⁵⁴

Stupić Toma¹⁵⁵ iz Docca je 1560, skupa s Grgurom Speršićem pokazivao Mariji Pritičević, udovici pok. Bernardina, zemlje njezinog pokojnog muža u Docu. To je valjda posljednji Stupić čije se ime spominje.

Navest ćemo imena još nekolicine članova plemena Stupića:

Mihovil Stupić, pok. Ivana iz Kokićana (1360).¹⁵⁶

Maroje pok. Ratka od roda Stupića bio je krznar u Zadru (1404).¹⁵⁷

Stanovnik Zadra bio je i sin pok. Bogdana Stupića (1407).¹⁵⁸

Stupić Matko Bogdanov nalazio se u Ninu (1441).¹⁵⁹

U Zadru je živjela Caveta udova pok. Ratka Stupića (1443, 1449. i 1455).¹⁶⁰

Stupić Tomaš pok. Jurja iz sela Stupića (1449. i 1455).¹⁶¹

Nemanjić Petar pok. Pavla od roda Stupića spominje se u selu Šćitaru na području senjskog kneza Sigismunda Frankopana (1452).¹⁶²

Braća Matija i Jakov od roda Stupića, javljaju se također u jednom dokumentu (1454).¹⁶³

Kargotić Stanislava, majka pok. Dujma, od roda Stupića također (1454).¹⁶⁴

Stupić Juraj pok. Bogdana imao je neku zemlju u Biljanima (1455).¹⁶⁵

Iz Stupića je bio i Jakov Stupić (1459).¹⁶⁶

U Zadru je živio kao kirurg i aromatarij Franjo Stupić rečeni Turčin (1483—1527).¹⁶⁷ Godine 1510. kirurg Franjo i zadarski liječnik Fr. Torisella prodali su neki posjed Ivanu de Rosa.¹⁶⁸

Na koncu ćemo spomenuti da je Ljubanić Pavao pok. Jure, plemić iz Biljana, prodao 1388. Nozdronja Filipu iz Zadra jedan ždrijež zemlje u Biljanima, koji se sastojao od pet klapova (komada). Tu se navode i međe pojedinih klapova. Za drugi klap stoji da se nalazio između

¹⁵³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, 271 od 7. IV. 1507.

¹⁵⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, 90.

¹⁵⁵ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 13.

¹⁵⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, 67.

¹⁵⁷ ISTO, 75.

¹⁵⁸ ISTO, 75.

¹⁵⁹ ISTI, 89.

¹⁶⁰ ISTO, 89.

¹⁶¹ ISTO, 89.

¹⁶³ ISTO, 89.

¹⁶⁴ ISTO, 89.

¹⁶⁵ ISTO, 89.

¹⁶⁶ ISTO, 89.

¹⁶⁷ ISTI, 90.

¹⁶⁸ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, 330 od 30. III. 1530.

ovih međa: sa sjeveroistoka (traversa) — Velika cesta (via magna cesta vocata), s juga (austro) posjed Stupića, koji je preko ceste (mediante via), s jugozapada (quirina) su zemlje sela Bukovića, a sa sjevera (borea) zemlje Dminste Judenčića iz Biljana.¹⁶⁹

Draginići

Draginići (vidi kartu, br. 9) su nestalo selo novigradskog distrikta. Bianchi piše da je 1403. na zadarskom teritoriju postojalo selo Draginić sa crkvom Sv. Jure, ali da se ne zna točno gdje se nalazilo.¹⁷⁰ Raukar locira Draginiće u zadarski distrikt, u blizini Praskvića i to s njegove južne strane, a dozvoljava mogućnost postojanja zadarske i lučke jurisdikcije.¹⁷¹ Barada Draginiće stavlja između Praskvića i Domakovaca, a blizu Grabovšana,¹⁷² a Klarić ih locira u današnji Korlat.¹⁷³ Jakšić piše da je cesta Via Magna dolazila iz Biljana, prolazila kroz Stupice, ostavljajući na jugozapadu Grabovčane, nadalje išla kroz Domakovce i Draginiće, a zatim kroz Korlatoviće nedaleko crkvice sv. Jerolima, sjeveroistočno od Praskvića, a odatle dalje u istom pravcu u današnju Kulu Atlagića. Prema Jakšiću sva navedena sela od Biljana do Korlata, koja su se nalazila uz Via Magnu, pripadala su novigradskom distriktu.¹⁷⁴ Crkva sv. Jurja koju spominje Bianchi nalazila se u Draginićima, a Grabovčane i Buković ostajali su jugozapadno od ceste.¹⁷⁵ Crkva sv. Jurja je današnja župna crkva Biljana Gornjih, koja se sada zove sv. Đurađ i nalazi se pri istočnom kraju sela, sa sjeverne strane ceste, koja prosljeđuje dva kilometra udaljenom Korlatu. Prema tome, položaj Draginića je točno određen.

Rod Draginića prvi se put spominje u dokumentima 1264,¹⁷⁶ a topnim 1278.¹⁷⁷ Pleme Draginića u direktnoj je lozi izumrlo 1379,¹⁷⁸ a topnim se sačuvao do 1519. kao Draginić, Draginići i Draganići.¹⁷⁹

Pojedini članovi roda Draginića imali su posjede i u nekim drugim selima tog područja. Tako se spominju njihove zemlje u Grabovčanima (1264).¹⁸⁰

Jedna grana Draginića preselila se u Zadar, gdje je poznata pod prezimenom Nozdrnja. Pripadali su zadarskom plemstvu i bili vrlo

¹⁶⁹ CD XVII, 149 od 18. V. 1388.

¹⁷⁰ BIANCHI, nav. dj., 414.

¹⁷¹ RAUKAR, nav. dj., 42, 43, 49 i prilog II.

¹⁷² BARADA, nav. dj., 492, 493.

¹⁷³ KLARIĆ, nav. dj., 31.

¹⁷⁴ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, str. 343.

¹⁷⁵ ISTO, 341 i 342. — BARADA, nav. dj., 439. — B. GUŠIĆ, Starohrvatsko naseljenje Ravnih kotara, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 18, Zadar, 1971, 183. — CD IX, 182 od 9. III. 1324. Ivan Draginić prodaje komad zemlje u Draginićima kod crkve sv. Jure i kod bunara Mali Lisac.

¹⁷⁶ CD V, 296 od 7. V. 1264.

¹⁷⁷ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 64.

¹⁷⁸ ISTO, str. 95.

¹⁷⁹ ISTO, str. 112.

¹⁸⁰ CD V, str. 296. od 7. V. 1264.

ugledni. Spominju se u dokumentima od druge polovice XIII. stoljeća do 1545.¹⁸¹ Imali su dosta posjeda u Biljanima i Draginićima.¹⁸²

U Draginićima imali su posjede i drugi hrvatski velikaši, među ostalima i Mogorovići, zadarska obitelj Nassis i dr.

Biljane (Gornje)

Pod sredovječnim Biljanima (vidi kartu, br. 10) podrazumijevaju se samo Biljane Gornje, dok Biljane Donje tada nisu postojale. Biljane (Gornje) su selo koje se proteže u dužini od oko šest kilometara, između Smilčića na zapadu i Korlata na istoku, udaljeno oko jedan kilometar od jednoga i drugoga. S južne strane ostaje Nadin, s jugozapadne Biljanje Donje, a sa sjeverne prostrani pojas grmlja kukalj koji dopire sve do Pridrage. Današnje Biljane Gornje proširile su se na nekoliko sela koja su se tu nalazila u srednjem vijeku, a nestala su u doba turskih osvajanja tog kraja u tijeku XVI. st. Spomenuli smo da je crkva sv. Đurđa u Biljanima bila ranije katolička crkva sv. Jure u selu Draginićima, koju navodi i Bianchi. Od nekadašnje crkve sv. Jure sačuvana je do danas samo lađa, a apsida joj je srušena u XVIII. st, kada je crkva produžena.¹⁸³ Bianchi ne spominje Biljane, a nema tog sela ni kod popisa stanovništva Vallaressa od 1527. Ljubavac međutim piše da su Biljane oko godine 1650. bile feud Beširagića, da imaju osamdeset kuća, te da tuda teče potočić bistre vode, koji se zove Slatina ili Bistrovina.¹⁸⁴

Granice Biljana Gornjih navode se 1556. kod reambulacije posjeda pokojnog Bernardina Pritičevića, na zahtjev njegove udovice Marije. Tu piše da se s južne strane Biljana nalazi selo Grabovčane, sa sjeverne Dolac, sa zapadne Pritičevići, a s jugozapadne selo Buković.¹⁸⁵ Kod identifikacije Pritičevićevih posjeda u susjednom selu Pritičevićima, gdje je pokojni Bernardin imao devet ždrijebova zemlje, piše da su Biljane s južne strane Pritičevića, a Buković i Trnovo da su s jugozapadne strane.¹⁸⁶ O međama Biljana riječ je i u dokumentu iz 1494, kada Nikola Katić iz Biljana, koje su se nalazile na novigradskom teritoriju, prodaje zadarskom trgovcu Mati pok. Ostoje šest gonjaja zemlje u Biljanima »po slavenskoj mjeri«, u dva klapa (komada). Međe prvog klapa bile su: sa sjeveroistoka i s juga posjed novigradskog suca Pavla Katića, s jugozapada se nalazi brdašce Smrikovica, a sa sjevera zemlje Jure Radića. Međe drugog klapa: s jugozapada posjed Vida Pritičevića,

¹⁸¹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, str. 403, bilj. 63. — BARADA, nav. dj., str. 493, bilj. 4.

¹⁸² CD V, 296. — ISTO XII, 29, 259, 497. — DAZd, Miscellanea II—IV, str. 42 od 12. III. 1456. — CD IX, str. 21. — Vidi i JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, str. 337.

¹⁸³ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, str. 337, 340.

¹⁸⁴ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 12 od 22. III. 1891.

¹⁸⁵ GUNJACA, nav. dj. u bilj. 3, str. 12.

¹⁸⁶ ISTO, str. 13.

a s ostale tri strane seoski pašnjaci.¹⁸⁷ I u jednom dokumentu iz 1492, kada stanovnik Zadra Kalefatić Lovre prodaje neku zemlju u Biljanima, govori se o međama tog posjeda, kojemu je sa sjevera bila zemlja kneza Ivana Benkovića, sa sjeveroistoka zemlja Jakova Grubišića iz Biljana, s juga posjed Cvitana Katića iz Novigrada, a sa jugozapada javni put i tereni mjesta Luganica.¹⁸⁸ Navest ćemo još jedan dokument u kojem se govori o međama Biljana iz 1556: s jugoistoka selo Grabovčani, sa zapada Trnovo, sa sjevera novigradska sela, a s juga selo Buković.¹⁸⁹

Uz već spomenute, navest ćemo imena još nekih posjednika u Biljanima.

Ninski biskup traži 1436. da mu zadarska komora vrati prihod desetine, koju je nezakonito ubrala s njegovih posjeda, među ostalima i sa posjeda u Biljanima.¹⁹⁰

Samostan Sv. Marije u Zadru daje Matijašu Katiću iz Biljana u najam dva ždrijeba zemlje na tri godine, uz naknadu od šest dukata godišnje.¹⁹¹

Lovro pok. Dražmila od roda Jamoneta, prodaje 1425. Milovaciju Bilojeviću Vlahu, neku zemlju u Biljanima.¹⁹²

U Biljanima su imali posjede još Juraj Stupić pok. Bogdana, Toma Stupić pok. Jure, Cvitan Katić od roda Stupića, čiji smo feudatarij već spominjali, Stupić Jakov i Katić Matija sin Cvitana (1455, 1477. i 1498).¹⁹³

Iz Biljana je bio i Dminša Rahočić, koji je sa Dianišević Lukom iz Draginića bio izvršilac oporuke Marka Nozdranje (1420).¹⁹⁴

I Raukar¹⁹⁵ i Jakšić¹⁹⁶ uključuju Biljane Gornje u novigradski distrikt.

Biljane Donje nastale su kasnije, poslije nestanka nekih sela koja su se u srednjem vijeku nalazila na njihovom današnjem teritoriju. To je veliko selo, koje broji blizu dvije tisuće stanovnika, a pruža se u dužini od oko osam kilometara, od raskrsnice cesta Smilčić—Biljane Donje i Zemunik—Benkovac na istoku, sve do Trljuga i Veljana u obliku luka prema zapadu i sjeverozapadu.

U Maticama vjenčanih sv. Stošije u Zadru nalazi se i nekoliko imena iz Biljana. Ostoić Rade (1704), Dukić Ante sin Radoja (1696), Bralić Matija kei Ivana (1688).

¹⁸⁷ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knji. XIV, str. 16. od 26. I. 1494.

¹⁸⁸ ISTI, b. I, f. I, knji. IV, str. 16 od 26. I. 1494.

¹⁸⁹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 13.

¹⁹⁰ LJUBIĆ, LISTINE, sv. IX, str. 89 od 20. IX. 1436.

¹⁹¹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 311. od 10. IX. 1508.

¹⁹² ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 88.

¹⁹³ ISTO, str. 89. i 90.

¹⁹⁴ HAZd, SZN, BAS, indeks oporuka zadarskih bilježnika XIV—XVIII. stoljeća, oporuka od 29. I. 1420.

¹⁹⁵ RAUKAR, nav. dj., prilog II.

¹⁹⁶ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, str. 343.

Viktorić

Viktorić (vidi kartu, br. 11) je nestalo selo novigradskog distrikta. Bianchi spominje selo Viktoriščinu, koja je postojala blizu Nadina 1406, a o kojoj ne postoji nikakav drugi podatak.¹⁹⁷ U tijeku turskih upada i ratova to je selo posve nestalo. Raukar spominje selo Vitoriće i kaže da se nalazilo nešto sjevernije od Biljana, Praskvića Draginića, Doca i Domagovaca.¹⁹⁸ Jakšić ga uopće ne navodi. Gunjača piše da je Jerolim de Venturino kupio 1507. od Mate Katića iz Novigrada pola ždrijeba zemlje u selu Vitoriću za trideset dukata.¹⁹⁹

Antoljak donosi nekoliko podataka o članovima roda Viktorić, koji su imali posjede u Viktoriću, odnosno u Viktorišćini pod Nadinom (»sub Nadino«). Kao stanovnici Podnadina javljaju se 1400. braća Petar i Nikola pok. Križana »de generatione Victorich«, a pripadnik tog roda bio je i stanovnik Zadra Luka pok. Jurja, koji je imao posjed u Viktorovščini.

Godine 1413 spominje se Franol, sin Rade od roda Viktorić, inače stanovnik otoka Pašmana, koji je također imao posjed u Viktoriću »in comitatu Novigradi«.

Radoslav Stupković (1425) spadao je također u rod Viktorića.

Pleme Viktorić posljednji se put javlja u izvorima 1425.

Selo Viktorić prvi se put spominje 1385, a posljednji put 1507, prema navodima Antoljaka.²⁰⁰

Iz gornjeg se vidi da se Viktorić nalazio u novigradskom distriktu, odnosno komitatu, negdje blizu Nadina, ali mu točan položaj nije poznat. Vjerojatno je bio negdje između Nadina i Biljana Gornjih, ali sigurno ne sa sjeverne strane Biljana Gornjih i Doca, kako navodi Raukar.

Buković

Položaj nestalog sela Bukovića (vidi kartu, br. 12) može se točno odrediti po bunaru koji i danas nosi to ime, a nalazi se tristotinjak metara istočnije od ceste Smilčić—Biljane Donje. Od Biljana Donjih udaljen je oko jedan i pol kilometar, dok je od Biljana Gornjih udaljen oko dva kilometra. Spada u područje Biljana Donjih. Oko bunara ima obrađenog kamenja, usred plodnog polja. Vjerojatno su to ostaci nestalih kuća. Predio se danas zove Figurica. Selo je bilo jugozapadno od Biljana Gornjih, a južno od Pritičevića.²⁰¹ Jakšić ga samo spominje,²⁰² a nema ga ni kod Bianchija, niti kod Ljubavca.

¹⁹⁷ BIANCHI, nav. dj. str. 417.

¹⁹⁸ RAUKAR, nav. dj. str. 42, bilj. 64.

¹⁹⁹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 342. od 27. XI. 1507.

²⁰⁰ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 75, 90, 98, 102, 113.

²⁰¹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 12—15.

²⁰² JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37, str. 343.

U Bukoviću je imao posjede knez Karlo Krbavski, sin Karla (1463)²⁰³ a također i knez Vid Petričević od roda Mogorovića, odnosno (1463),²⁰³ a također i knez Vid Petričević od roda Mogorovića, odnosno vatelja grada Benkovca, po kome i nosi ime. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u samostanskoj crkvi sv. Frane u Zadru.²⁰⁴

Spominje se u Bukoviću i Radovinić Matija, koji je 1537. u svađi ranio Bojković Juru. brata Markovog iz Pritičevića, te mu morao platiti trideset dukata za liječenje.²⁰⁵

Buković je spadao u novigradski distrikt. Osim ovog nestalog sela postoji još jedno selo istog imena u neposrednoj blizini Benkovca.

Trnovo

Trnovo (vidi kartu, br. 13) je nestalo selo novigradskog distrikta, koje se nalazilo s jugozapadne strane današnjeg Smilčića. Još postoji bunar Trnovac, udaljen oko dva kilometra od centra Smilčića prema zapadu, tristotinjak metara južnije od ceste Smilčić—Zemunik. Nalazi se usred polja i nema prilaznog puta. Obzidan je, ali djeluje neugledno, dok njegovu vodu upotrebljavaju vlasnici okolnih zemalja za poljoprivredne svrhe. Bunar Trnovac spominje i Gunjača.²⁰⁶ Par stotina metara istočnije od bunara Trnovca, a oko jedan i pol kilometar južnije od središta Smilčića, pored ceste Smilčić-Biljane Donje, postoji bunar Crkvenjak, a nedaleko od njega prema zapadu, na jednom su manjem humku ruševni ostaci nekadašnje trnovske crkve sv. Mihovila s okolnim grobljem. Crkva se porušila od starosti, a bila je u upotrebi do XVIII. st, dok se groblje upotrebljavalo još i u XIX. st, čega se sjećaju stariji Smilčićani. Ova se crkva spominje u dokumentu iz 1350, kao i njen župnik Mate pok. Stanislava.²⁰⁷ Godine 1385. zadarski slikar Ivan Tomazinov iz Padove učinio je ugovor sa župnikom Trnova Ratkom da će za crkvu sv. Mihovila naslikati poliptih na drvu, za nagradu od četrdeset dva dukata.²⁰⁸ Trnovo spominje i Bianchi, koji piše da je to bila župa novigradskog distrikta (1403), a da je 1491. župnik Trnova bio Cvitan,²⁰⁹ koji se spominje 1482, kao jedan od četrdeset i dva župnika,

²⁰³ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 84.

²⁰⁴ HAZd, SZN, JM, b. jedina, oporuka br. 16 od 8. VII. 1545 i br. 44 od 26. X. 1558. — ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 84. — R. JELIĆ, Zdravstvo benkovačkog kraja, Zbornik BENKOVAČKI KRAJ KROZ VJEKOVE, sv. I, Zadar, 1987, str. 289. — D. FABIANICH, IL CONVENTO PIU ANTICO DI FRATI MINORI IN DALMAZIA, Prato, 1882, str. 161.

²⁰⁵ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/7 od 2. I. 1537. Prema Registru spisa zadarskih bilježnika XIV—XVI. stoljeća u HAZd-u.

²⁰⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 13 i 16.

²⁰⁷ J. STIPIŠIĆ, SPISI ZADARSKOG BILJEŽNIKA FRANJE MANFREDA DE URDIS IZ PIACENZE 1349—1350, Zadar, 1977, izdanje HAZd, str. 85. od 30. I. 1350. i 172. od 16. IV. 1350.

²⁰⁸ I. PETRICIOLI, UMJETNIČKA OBRADA DRVETA U ZADRU U DOBA GOTIKE, Zagreb, 1972, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, knj. XX, str. 114, prilog 3 od 21. X. 1385.

²⁰⁹ BIANCHI, nav. dj., 421. Cvitan je jedan od župnika koji su 1482. molili mletačke vlasti, da ih oslobode od plaćanja daća zbog šteta koje im nanose Turci. Vidi PRAGA, nav. dj., 1 i 7 od 29. V. 1482.

koji su molili mletačke vlasti da ih oslobode dažbina zbog nastalih šteta od turskih upada. Bogović²¹⁰ navodi da je u Trnovu 1692. bilo stotinu trideset sedam šizmatika, a posebno spominje Smilčić-kulu, što znači da su u to doba postojala oba sela. Antoljak piše da je Trnovo spadalo u posjed novigradskog kaštela i da je tu bilo deset ždrijebova zemlje, od koje su obrađivači bili dužni davati četvrtinu uroda novigradskoj tvrđavi.

Osim toga navodi dalje da su Krbavski knezovi 1377. dali četiri gonjaja zemlje kmetu Dragošu da posadi vinograd.²¹¹

Hrvatski plemić, spomenuti Ivan Benković, kupio je 1466. neku zemlju na položaju Franulovščini od kneza Karla Krbavskog.²¹²

U Trnovu je imao posjede i Vid Petričević, odnosno njegova žena Klara, zajedno s knezom Ivanom Mogerovićem,²¹³ kao i jedan pripadnik plemena Usnačac (1466—1468).²¹⁴

Knez Juraj Mogerović pok. Martina, Toma pok. Ivana i Nikola pok. Frane, stric i sinovci, unajmljuju zemlje u Trščanima, Raduhovu, Režanima, a jedan ždrijeb u Trnovu, na mjestu Franulovščina, trogirskom plemiću zadarskom kanceliru Šimunu Mazzarellu (1565).²¹⁵

Posjede u Trnovu imao je i zadarski plemić Šimun de Nassis, zbog čega je vodio neki spor s Golubić Jakovom iz Trnova (1532).²¹⁶

Golubić Mate iz Trnova, nastanjen u Zadru, kupio je od zadarskog postolara Martina Stojatovića jednu kućicu u Kovačkoj ulici u Zadru za stotinu dvadeset lira (1549).²¹⁷

Golubić Vid iz Trnova spominje se u vezi s nekim sudskim sporom. (1521).²¹⁸

Laničević Grgur pok. Nikole iz Trnova, kupio je od Marić Zurine iz Jošana dva ždrijeba zemlje (1488).²¹⁹

Dragoslav pok. Mihovila, a sinovac Vučine pok. Dražoja iz Trnova, čiji je vlasnik knez Grgur (Kurjaković), išao je učiti postolarski zanat kod postolara Ljubena pok. Radine (1349).²²⁰

Spomenimo na kraju i to da je trnovačka crkva sv. Mihovila imala posjede u Čerincima, na položaju Pri Javoru, čiji je međaš bio čerinački sudac Radotić Ivan.²²¹

²¹⁰ BOGOVIĆ, nav. dj, sl. 5—6 od 1692. Šizmatika nije bilo u Ravnim kotarima prije turskih osvajanja, odnosno upada.

²¹¹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 394—395.

²¹² ISTI, nav. dj. u bilj. 11, 91—92, 100. — LJUBIĆ, LISTINE, sv. X, 409 od 24. VI. 1468.

²¹³ HAZd, SZN, JM, operuka br. 16 od 8. VII. 1545. i br. 44 od 26. X. 1558.

²¹⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 102.

²¹⁵ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II 6 od 29. V. 1565.

²¹⁶ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I'3 od 14. XI. 1532. i od 21. XI. 1539.

²¹⁷ HAZd, SZN, FT, b. I, f. I, str. 9. od 5. I. 1549.

²¹⁸ HAZd, SZN, FA, str. 43. od 8. III. 1521.

²¹⁹ HAZd, SZN, JC, b. VII, f. XIII'1, str. 31. od 27. V. 1488.

²²⁰ STIPIŠIĆ, nav. dj., str. 54. od 30. XII. 1349.

²²¹ HAZd, SZN, SB, b. I, str. 79 od 3. XII. 1557.

Župnik Trnova Juraj Janičijević prodao je dva gonjaja livade za pet dukata Jurju Vrbašiću (1508).²²²

Iz navedenih šturih podataka vidi se da je Trново bilo staro selo, koje se spominje 1349, da se nalazilo jugozapadno od današnjeg Smilčića, da je imalo katoličku crkvu sv. Mihovila i župnika, od kojih se nekolicina i poimenično spominju, počevši od 1350. Selo je postojalo još na kraju XVII. st., kada je većina stanovništva bila pravoslavne vjere (šizmatici). Selo je spadalo u novigradski distrikt, a većinu posjeda u njemu imali su knezovi Krbavski, a uz njih i neki drugi. Bunar Trnovac, koji nosi ime nestalog sela, još uvijek postoji, kao i ostaci crkve sv. Mihovila s okolnim grobljem.

Smilčić

Selo Smilčić (vidi kartu, br. 14) nalazi se na raskrsnici putova koji vode prema Novigradu, Zelenom hrastu, Zadru, Biljanima Donjim i Karinu. Radi se dakle o križanju pet cesta. Zbog toga je Valčić toponim »petopuč« identificirao s položajem današnjeg Smilčića.²²³ Toponim »Quinque vie in vulgo Petiputi« spominje se i u povelji bana Stjepana, u vezi s međama posjeda knezova Posedarskih (1249).²²⁴ Jakšić osporava ovu Valčićevu tvrdnju i locira Petopuč u današnje selo Paljuv, kod Novigrada.²²⁵ Bez obzira na ovu razliku u mišljenju, Jakšić piše da je današnji Smilčić pokrio tri srednjovjekovna sela i to Pritičeviče, Čerince i Trново, te da se javlja prvi put u dokumentima u XVII. st.²²⁶ Gunjača drži također da se Smilčić ne javlja u starim dokumentima, i da je to ime novijeg podrijetla, koje je zamijenio neko starije, a to može biti samo Trново.²²⁷ Smilčić-kulu spominje Bogović (1692) i piše da je tu bilo osamdesetsedam šizmatika.²²⁸ Smilčić ne spominje ni Ljubić u Vallaresovu popisu stanovništva (1527), ni Ljubavac (oko 1650), a ni Raukar.

Međutim selo Smilčić, odnosno Slinčić, javlja se već 1438. Te naime godine Cvitan Katić, feudatarij iz Novigrada, koga smo već ranije spominjali, kupuje od Tomašević Jurja iz Obrovca neku zemlju, koja je pripadala pok. Marku Cukroviću (na drugom mjestu piše Čukoviću) iz Biljana, a nalazila se u selu Slinčiću.²²⁹ Kao kupac spominje se i Pavao Katić sin Cvitanov, kome su zemlju prodali oporučni komesari pok. Marka Čukovića za dvije stotine pedeset dukata. U jednom drugom dokumentu stoji da Cvitan Katić prodaje zadarskom trgovcu Ivanu de

²²² GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 343 od 17. IV. 1508.

²²³ V. VALČIĆ, Granice ninske županije, Rad JAZU, 288, Zagreb 1952, 105.

²²⁴ CD IV, str. 392. od 8. V. 1249.

²²⁵ JAKŠIĆ, nav. dj. Privilegium itd. str. 343, bilj. 31.

²²⁶ ISTI, nav. dj. Topografija itd. str. 334—336.

²²⁷ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 15.

²²⁸ BOGOVIĆ, nav. dj, sl. 5—6.

²²⁹ HAZd, SZN, JC, b. VII, f. XI/3, str. 68. od 1483, b. VII, f. XI/4, str. 13. od 25. I. 1484, b. VII, f. XI/4, str. 54. od 15. XII. 1485.

Nassis neke zemlje u Biljanima i Slinčiću, u novigradskom distriktu (1493).²³⁰

Opisujući reambulaciju posjeda Marije Pritičević udove pok. Bernardina iz godine 1560, Gunjača piše da su zadarski suci Grisogono i Ventura, utvrđujući međe posjeda navedenog pok. Bernardina, došli iz Čerinaca u Pritičevičeve, gdje su našli Ivana Kaloperića, upravitelja dobara Bernardinovih, a on im je pokazao sedam kmetovskih nastambi s podvornicama i jedanaest ždrijebova obradivog i neobradivog terena.²³¹ Jakšić smatra da su te nastambe prvi spomen seoske aglomeracije današnjeg Smilčića.²³²

Bianchi, kako smo naprijed naveli, spominje župnu crkvu sv. Mihovila u selu Trnovu i piše da je služila i kao župna crkva Smilčića dok se nije srušila od starosti. Nakon toga duže je vremena služila za crkvene funkcije privatna kapela sv. Josipa, vlasništvo zadarske obitelji Tebaldi, sagrađena 1740. u dijelu Tebaldijeve kuće. Godine 1870. braća Luka i Mate Vlatković podigli su o vlastitom trošku crkvu Gospe od zdravlja (Presentazione di M. V.), koja i danas služi svrsi.²³³ Draganović piše da je crkva sagrađena prije 1869, a kapelanija da postoji od 1820.²³⁴ U Smilčiću postoji i nova pravoslavna crkva.

Smilčić je spadao u sastav općine Novigrad (1811—1923), a zatim je postao sjedište posebne općine (1923—1962). Od 1962. nalazi se u sastavu općine Benkovac. Današnje stanovništvo Smilčića miješano je, katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. Navest ćemo i prezimena Smilčićana, od kojih su neka nedavno izumrla: Andreis, Anić, Ardalić, Arbanas, Baraba, Batur, Bakmaz, Črljenko, Gagić, Graovac, Ivaniš, Kožul, Lončar, Malbaša, Marinović, Mrdalj, Montebelo, Pedić, Perlini, Radmanović, Rismondo, Skokna, Šušak, Taraš, Tebaldi, Tomić, Vidov, Viduka i Vlatković.

Vidljivo je dakle da se selo Smilčić spominje već 1483, da se služilo crkvom sv. Mihovila, nestalog sela Trnova, sve do XVIII. st., da se bunari Trnovac i Crkvenjak nalaze na teritoriju današnjeg Smilčića, kao i ruševine crkve sv. Mihovila, tzv. »Crkvina«. Međutim svi ti navedeni objekti nalaze se izvan današnjeg sela, udaljeni od njega i do dva kilometra.

Pritičevići

Pritičevići (vidi kartu, br. 15) su također nestalo selo novigradskog distrikta, koje se nalazilo između sljedećih granica: sa sjeverne strane bio je Dolac, s južne Buković, sa zapadne Trново, s istočne Biljane

²³⁰ HAZd. SZN, AB, b. I, f. I, knj. XII, str. 18. od 25. IV. 1493.

²³¹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 13.

²³² JAKŠIĆ, nav. dj. Topografija itd. str. 336.

²³³ BIANCHI, nav. dj., 338. Tebaldi, trgovac u Karinu potkraj XVII. st. dobio je posjed u Smilčiću od mletačkih vlasti. Bio je vlasnik stanice konja za prijevoz pošte u XIX. st. Andrija Tebaldi bio je sindik općine Novigrad (1833—1836). Jedna je grana obitelji preselila u Novigrad i nedavno je izumrla. Kuće Tebaldi u Smilčiću još postoje, a vlasnik je Dujo Anić. Braća Mate i Luka doselili su u Smilčić iz Novigrada oko 1865. Obitelj je izumrla, a sadašnji vlasnici posjeda Luke po ženskoj su lozi članovi obitelji Andreis.

²³⁴ DRAGANOVIĆ, nav. dj., 262.

(Gornje), a s jugoistočne Grabovčane.²³⁵ Ime sela potječe od plemićke obitelji Pritičević, podrijetlom iz Nina, koja se spominje od godine 1297.²³⁶ U Pritičevićima bilo je oranica i vinograda od čijih su plodova feudatariji bili dužni davati novigradskom kastrumu četvrtinu uroda.²³⁷ Prema Gunjači, Pritičevići potječu iz sela Starožana, gdje se javljaju 1253, a selište Pritičevići je nastalo u dijelu sela Trnova.²³⁸

Bernardin Pritičević imao je u Novigradu kuću i dvije zidine,²³⁹ kako se ustanovilo 1560, pri reambulaciji posjeda od strane njegove udovice Marije.²⁴⁰ Bernard Pritičević imao je posjeda još i u Docu, Biljanima i u Čerincima, gdje je Pritičević Ivan kupio jedan ždrijež zemlje (1480).²⁴¹

Nikola Pritičević i njegova braća Kristofor i Bernardin uzeli su u najam neke zemlje od stradiota Miličić Frane, te Katušević Pavla i Franičić Jakova na rok od tri godine, gdje su kmetovi bili Smolčić, Radotić, Krajslović, Perhar i Brekanović (1493).²⁴²

U Pritičevićima se spominje i Laničević Grgur, koji je kupio deset gonjaja zemlje u Čerincima (1492).²⁴³

Nadalje, spominju se braća Bojković Jure i Marko (1532).²⁴⁴

Strepajević Jure bio je kmet Bernardina Pritičevića.²⁴⁵

Nadglednik imanja u Pritičevićima bio je Ivan Kaloperić.

Pritičevićeve posjede u selu Docu pokazivali su udovici pok. Bernardina Grgur Speršić i Toma Stupić (1560).²⁴⁶

Spomenimo na koncu da je Bernard Pritičević primio za slugu Milašinović Ivana Nikolina iz Bruvna (Lika), uz godišnju plaću od četiri dukata, hranu i odjeću, uz uvjet da se može vratiti svojoj kući u Bruvno ukoliko prestane strah od Turaka, a njegovu sestru Daru uzela je za sluškinju de Nassis Marija, udovica pok. Kreše iz Zadra, uz godišnju plaću od jednog dukata, hranu i odjeću.²⁴⁷

Čerinci

Čerinci (vidi kartu, br. 16) su nestalo selo novigradskog distrikta, koje se nalazilo unutar ovih granica: s juga Trnovo, sa sjevera Režane, sa sjeveroistoka posjed Novigrada, koji se daje u najam, a s jugozapada

²³⁵ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 12—14 i skica 3.

²³⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 415, bilj. 249.

²³⁷ ISTI, 394.

²³⁸ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 14 i 15.

²³⁹ ISTO, 13.

²⁴⁰ ISTO

²⁴¹ HAZd, SZN, GB, f. II. od 21. VIII. 1480.

²⁴² HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. X, 47. od 24. XI. 1493. Nikola Pritičević je izgleda bio vojno lice, jer ima uz ime naziv »strenuo«.

²⁴³ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. VI, 32. od 10. XII. 1492.

²⁴⁴ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/7 od 2. I. 1532

²⁴⁵ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/2 od 23. XII. 1530.

²⁴⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, 13.

²⁴⁷ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/5 od 13. V. 1535.

Veljane.²⁴⁸ Ime sela sačuvalo se u imenu bunara Čerinac, koji je još u upotrebi, a nalazi se dvijestotinjak metara južnije od ceste Smilčić—Zeleni hrast, na oko jedan kilometar zapadno od križanja ceste za Novigrad. Bunar se nalazi na granici današnjeg teritorija Smilčića i Kašića. Čerinci su imali crkvu sv. Kuzme i Damjana,²⁴⁹ od koje još postoje temelji na jednom humku oko kilometar zapadnije od spomenutog bunara Čerince, a dvije stotine metara južnije od ceste Smilčić—Kašić—Zeleni hrast. Do crkve ne vodi nikakav put. Tu su u blizini i ostaci nekadašnjeg groblja.²⁵⁰ Čerince spominje Bianchi, koji piše da se to selo nalazilo na teritoriju Nina, da se spominje u nekom dokumentu iz 1491, da je imalo svoju župu, a župnik da je 1686. bio don Mate Bajčinović.²⁵¹ Ljubavac navodi da se Čerinci nalaze oko jednu milju južno od Frletića, da imaju dvadeset kuća i dvadeset ljudi sposobnih za oružje.²⁵² Bogović donosi podatak da su Čerinci imali sedamdeset šest šizmatika, a ni jednog katolika (1692).²⁵³ Čerinački župnik Vid bio je jedan među župnicima sela zadrarske i ninske biskupije koji su uputili delegate u Mletke s molbom da ih se oslobodi plaćanja državnih daća zbog šteta koje trpe od turskih pustošenja (1482).²⁵⁴ Čudno je da župnik Čerinaca don Mate Bajčinović čini oporuku u Zadru 1570.²⁵⁵ To u svakom slučaju ne može biti onaj kojeg spominje Bianchi 1686.

Prema Antoljaku ime Čerinci povezano je s istoimenim plemenom, a javlja se u izvorima prvi put 1400.²⁵⁶ U Čerincima je bilo oranica, vinograda i pašnjaka, od kojih su obrađivači bili dužni davati četvrtinu prihoda novigradskom kastrumu, kao feudatariji i honorancije.²⁵⁷ Međutim Čerinci se spominju već 1219. u povelji kralja Andrije, u vezi s granicama posjeda knezova Posedarskih.²⁵⁸

Nakon pada Nadina u turske ruke (1537) Mlečani su povukli konjicu iz Novgirada i postavili konjaničke straže uz novu granicu s turskim posjedima u Ravnim kotarima, među ostalim i u Čerince.²⁵⁹

²⁴⁸ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, 343.

²⁴⁹ C. FISKOVIĆ, ZADARSKI SREDOVJEČNI MAJSTORI, Split, 1959, str. 43. Zadarski graditelj Luka Prvičić, sklopio je 8. VIII. 1444. ugovor o gradnji crkve sa Čerinčanima.

²⁵⁰ GUNJAČA, Trogodišnji rad Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 7, Zagreb, 1960, str. 271—272.

²⁵¹ BIANCHI, nav. dj., str. 420.

²⁵² LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 12 od 22. III. 1891.

²⁵³ BOGOVIĆ, nav. dj., sl. 4—5.

²⁵⁴ PRAGA, nav. dj., str. 217, od 29. V. 1482.

²⁵⁵ HAZd, SZN, SB, oporuke, b. III, f. VI, oporuka br. 189 od 31. III. 1570.

²⁵⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 113.

²⁵⁷ ISTI, nav. dj. u bilj. 35, str. 394.

²⁵⁸ CD III, str. 177. od 1219.

²⁵⁹ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones III, str. 189, Rel. Z. Mocenigo od 3. III. 1567. Konjaničke straže držane su u Tinju, Kamenjanima i Čerincima, a ostala konjica bila je određena za Posedarje, Rimaniće (Slivnicu), Nin, Poličnik i Račice.

Osim navedenih toponima, u Čerincima su postojali i toponimi Ljubovija, kod vode Vrulje,²⁶⁰ i Poljanica.²⁶¹

Napokon, navest ćemo i imena nekolicine Čerincana koja smo našli u dokumentima.

Bolić Kate, udovica pok. Andrije iz Novigrada, oporučno ostavlja jednu livadu u Čerincima kod seoske šume Oplanić Andriji iz Novigrada, uz uvjet da plati jednu misu za njezinu dušu fratrima samostana sv. Frane u Novigradu.²⁶²

Brateljić Pavao iz Čerinaca, koji se nalazi kao bjegunac u selu Barbani u Istri, daje u najam knezu Jurju Vrbašiću tri podvornice i dva gonjaja zemlje na mjestu Pod Javor, a na rok od tri godine.²⁶³

Vrbašić Juraj iz Čerinaca kupuje od svećenika Jurja Janičijevića, župnika sela Trnova, četiri gonjaja livade u Čerincima.²⁶⁴ Isti Vrbašić Juraj dobiva na dar od postolara Ivana Zelenkovića iz Zadra dva gonjaja zemlje u Čerincima, u više komada,²⁶⁵ a odustaje da primi petnaest gonjaja zemlje koju je za stotinu pedeset pet lira bio dobio od Šimuna Tetrica, na osnovu brevijarija od 27. veljače 1489.²⁶⁶ U Novigradu je pak kupio jednu raskrivenu kuću od Ivana Radotića.²⁶⁷

Inače se Radotić Ivan spominje na nekoliko mjesta u raznim dokumentima u vezi s nekim sporovima. Godine 1557. prodao je vinograd Račić Luki na položaju Javor u Čerincima. Piše se i Radošić, i već smo ga spomenuli kao suca sela Čerinaca.²⁶⁸

Navedeni Račić Lukac uzeo je u najam jedan ždrijeb zemlje od Fortunić Klare pok. Jakova.²⁶⁹

Miličić Franjo pok. Jure, feudatarij iz Čerinaca, prodaje dvije kuće u Novigradu Martinu Dminkušiću.²⁷⁰ Miličić je bio stradiot i spominje se u još nekim dokumentima.²⁷¹

²⁶⁰ HAZd, SZK, ET, knj. jedina, str. 102. od 24. X. 1569. Radotić je imao neki spor sa Turčinom Babajković Memijom iz Nadina, od koga je kupio tri magarca, a svjedoci su bili Radotić Toma i Gardijević Marko. U dokumentu se spominje toponim Ljubovija, kod vode Vrulje.

²⁶¹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 317. od 6. V. 1512. Zadarski trgovac Marko de Marco kupio je od Fortunić Ivana iz Čerinaca dva gonjaja zemlje na mjestu Poljanica u Čerincima, za dvadeset lira.

²⁶² HAZd, SZN, HM, b. IIc, f. II (1—75). oporuka br. 40 od 13. XII. 1569.

²⁶³ HAZd, SZN, SB, b. I, f. I, str. 29. od 21. II. 1559.

²⁶⁴ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 343. od 17. IV. 1508.

²⁶⁵ ISTI, str. 343. od 29. V. 1508.

²⁶⁶ ISTI, str. 343. od 29. V. 1508.

²⁶⁷ HAZd, SZN, SB, b. I, f. I, str. 30. od 11. II. 1557.

²⁶⁸ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 143. od 11. V. 1556. i str. 213. od 15. VII. 1556. — SZN, SB, b. I, f. I, str. 79. od 3. XII. 1557. — GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 3, str. 13.

²⁶⁹ HAZd, SZN, ZM, b. jedina, f. I/4. — HAZd, SZK, AM, str. 138. od 7. V. 1556. U jednom dokumentu piše Fortunić Klara, a u drugom Fortunić Katuša.

²⁷⁰ HAZd, SZN, JC, b. VIIa), f. XII, str. 27. od 16. XII. 1482.

²⁷¹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, str. 37. od 30. IV. 1490.

Milešić Radić iz Čerinaca kupuje od Mate Jankovića pok. Vida alias Turkovića iz Trčaca dva gonjaja vinograda na zemlji crkve sv. Mihovila u Čerincima.²⁷²

Katušević Luka iz Čerinaca kupuje od Petra Barkanovića sedam gonjaja zemlje u Čerincima, za šezdeset lira.²⁷³

Fortunić Ivan iz Čerinaca, novigradskog teritorija, prodaje dva gonjaja zemlje u Čerincima zadarskom trgovcu Marku de Marco pok. Šime.²⁷⁴

Pritičević Ivan iz Nina, kupuje jedan ždrijeb zemlje u Čerincima.²⁷⁵

Obradović Ratko rečen Čerinčanin kupuje kuću u Zadru kod crkve sv. Vida.²⁷⁶

Grginović Mate iz Čerinaca spominje se u vezi s nekim sudskim sporom.²⁷⁷

Zazinović Jakov, sudac, dok na drugom mjestu piše Začinović iz Kašića.²⁷⁸

Spominju se još ovi Čerinčani:

Lulić Petar iz Čerinaca,²⁷⁹ Jurjević Dragiša iz Čerinaca,²⁸⁰ Radotić Nikola iz Čerinaca,²⁸¹ Fijaković Luka iz Čerinaca,²⁸² Lukačić Ante iz Čerinaca,²⁸³ Marislavić Ikan iz Čerinaca,²⁸⁴ Radulović Vid iz Čerinaca,²⁸⁵ Denić Tomas (?), sudac lige u Čerincima, Račić (ili Ralić) Juraj, također sudac lige u Čerincima.²⁸⁶ Nadalje Milovanović Dujam iz Čerinaca,²⁸⁷ Mušković Milor,(?) sudac posobe Čerinaca,²⁸⁸ Grdijević Mate iz Čerinaca.²⁸⁹

Unahatić (?) Petar, kmet Miličić Franje, s kojim ima neki spor, izabrali su »dobre ljude« i to Pritičević Nikolu, plemića i gospodina Pavla Cardo, da im taj nesporazum srede.²⁹⁰

Bratelić Pavao pok. Tome iz Čerinaca prodaje polovicu kuće u Novigradu Andriji Bogliću pok. Šime iz Novigrada, na terenu sv. Marka

²⁷² HAZd, SZN, FT, b. I, f. I/1, str. 15. od 13. IV. 1549.

²⁷³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 278. od 12. VI. 1505.

²⁷⁴ ISTI, str. 317. od 6. V. 1512.

²⁷⁵ HAZd, SZN, GB, istrum, f. II od 31. VIII. 1480.

²⁷⁶ HAZd, SZN, JC, istr. od 19. V. 1447.

²⁷⁷ HAZd, SZK, AM, 82 od 16. III. 1556.

²⁷⁸ HAZd, ISTI, 97 od 9. IV. 1556, str. 140. od 8. V. 1556. i str. 100. od 13. IV. 1556.

²⁷⁹ ISTI, str. 97. od 9. IV. 1556.

²⁸⁰ ISTI, str. 97. od 9. IV. 1556.

²⁸¹ ISTI, str. 116. od 6. V. 1556.

²⁸² ISTI, str. 138. od 7. V. 1556. i str. 218 od 20. VII. 1556.

²⁸³ ISTI, str. 138. od 7. V. 1556.

²⁸⁴ ISTI, str. 143. od 11. V. 1556.

²⁸⁵ ISTI, str. 143. od 11. V. 1556.

²⁸⁶ ISTI, str. 191. od 21. VI. 1556.

²⁸⁷ ISTI, str. 213. od 15. VII. 1556.

²⁸⁸ ISTI, str. 249. od 7. VIII. 1556.

²⁸⁹ ISTI, str. 269. od 19. VIII. 1556.

²⁹⁰ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, str. 37. od 30. IV. 1490.

tj. zadarske fiskalne komore. Kuća je pokrivena po polovicu sa crijepom i s daskama.²⁹¹

Katušević Pavao iz Čerinaca, novigradskog distrikta, zadarske jurisdikcije, zalaže katunaru Bradina (ili Bradić) Juri »de partibus superioribus«, deset gonjaja zemlje u Čerincima, koju kasnije kupuje Laničević Grgur iz Pritičevića. U spisu se još spominju Poletić Jela, udovica pok. Ivana i Aliverović Ivan.²⁹²

Zbašić (Xabsich) Juraj i Filip iz Čerinaca imaju neki spor.²⁹³

Čerinčanin Petar bio je zadarski kanonik (1432, 1434, 1435, 1450).²⁹⁴

Valentić Juraj, sin Cvitana »de genere Cerenčanorum«, imao je posjede u Čerincima i u Docu.²⁹⁵

Ima spomena i o postolaru Ratku pok. Obrada »de genere Cerenčanorum« (1435).²⁹⁶

Posjede u Čerincima imali su i članovi od roda Vukomanića, koji se spominju samo 1433.²⁹⁷

O nekim članovima iz plemena Vrbašića već smo govorili. Ovdje ćemo spomenuti još dva člana tog plemena, i to Vrbašić Petra Grgurovog iz Čerinaca,²⁹⁸ i Vrbašić Jurja, kneza iz Novigrada.²⁹⁹

Loković Radmilo iz Čerinaca kupio je jedan i pol gonjaj vinograda u Domakovcima od Margarite Drašković, žene Lukana iz Nadina.³⁰⁰

Stanovnik Čerinaca bio je i svećenik Matasović Jure,³⁰¹ »archipresbyter ruralis seu Luchae«. On se spominje i u Novigradu, gdje se istakao godine 1571. braneci ga od Turaka, na čelu čete vojnika.

Kašić

Selo Kašić (vidi kartu, br. 17) nalazi se uz cestu Smilčić—Zeleni hrast, na oko četiri kilometra od Smilčića, a šest od Zelenog hrasta, s tim da su najistočnije kašićke kuće Mandići udaljene svega oko dva kilometra od Smilčića, odnosno raskrižja ceste za Novigrad, a najzapadnije oko dva kilometra od Islama Grčkog. Središte je sela na brdašcu s južne strane navedene ceste, od koje vodi asfaltirani odvojak, dužine oko jedan kilometar, do vrha brdašca gdje se nalazi crkva sv. Ilije, koja služi jednako Kašiću i Islamu Grčkom. S južne strane sela prostiru se plodna polja u dolini sve do zaselka Veljane, koji spada u Biljane Donje, a sa sjeverne strane većinom je pašnjak s malo obrađenog zemljišta, sve do granice s današnjim teritorijem Novigrada.

²⁹¹ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/6 od 4. XII. 1535.

²⁹² HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. VI, str. 32—33. od 10. XII. 1492.

²⁹³ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. V, str. 35. od 27. IX. 1492.

²⁹⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 91.

²⁹⁵ ISTO

²⁹⁶ ISTO

²⁹⁷ ISTI, str. 91. i 102.

²⁹⁸ ISTI, str. 91 (1443. i 1454).

²⁹⁹ HAZd, SZN, SB, istrum, spis od 11. II. 1556.

³⁰⁰ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 290. od 19. X. 1510.

³⁰¹ HAZd, SZK, AM, str. 22. od 21. I. 1556.

Ime Kašći navodno potječe od hrvatske plemićke obitelji Kačića,³⁰² od kojih je jedna grana živjela u okolici Zadra, a druga u okolici Omiša.³⁰³ Kačića je bilo u Zadru, Nadinu, Veterincima, a opstojalo je naselje Kašićina blizu Nadina i Draginića.³⁰⁴ Prezime Kačić prvi se put javlja 1102,³⁰⁵ a ime sela Kašića 1219, u povelji kralja Andrije, kojom potvrđuje posjede knezova Posedarskih.³⁰⁶ Ovdje nije toliko važno da li ime Kačić potječe od deminutiva ličnog imena Kak, kako piše Skok,³⁰⁷ ili od plemena Kasega, kako misli Gušić.³⁰⁸

Na teritoriju Kašića postoje dokazi ljudskih naselja počevši od starijeg kamenog doba pa sve do danas. O prapovijesnim ostacima pisao je Batović,³⁰⁹ a o nalazima iz vremena rimskog vladanja u ovim krajevima Medini³¹⁰ i Gluščević-Fadić.³¹¹ O ranom srednjem vijeku iznio je podatke Belošević.³¹²

Na položaju »Mastirine« u antičko je doba postojala villa rustica, a do nje je u srednjem vijeku bila podignuta starohrvatska crkva sa šest apsida, slična onoj u selu Docu, današnjoj Pridrazi. Uz crkvicu je postojao i manastir, od čega je i nastalo ime »Mastirine«. Od crkvice prema jugu pružala se starohrvatska nekropola, a dokaz su toga stotinu trideset dva otkrivena groba. Nedaleko »Mastirina«, na položaju Drače, otkrivena je kasnosrednjovjekovna nekropola, a na Razbojinama blizu Drača pronađena je također nekropola iz ranoga srednjeg vijeka. Tu je iskopano trideset sedam grobova. Na Maklinovom brdu, koje je oko dva kilometra udaljeno od »Mastirina«, pronađena je također ranosrednjovjekovna nekropola. O svemu tome pisao je Gunjača,³¹³ a poblize su te nalaze obradili Vrsalović³¹⁴ i Jelovina.³¹⁵

³⁰² ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 110.

³⁰³ N. KLAJČ, Kačići, Enciklopedija Jugoslavije, sv. V, str. 170, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 1962. — V. KLAJČ, Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća, RAD JAZU, 1897, 130.

³⁰⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 69, 78. i 110.

³⁰⁵ ISTI, PACTA ILI CONCORDIA OD 1102, Zagreb, 1980, Sveučilište u Zagreb, Centar za povijesne znanosti. Odjel za hrvatsku povijest, str. 35. i dalje. Prvi Kačić koji se tu spominje 1102. bio je Gura de genere Cazitorum.

³⁰⁶ CD, sv. III, str. 177.

³⁰⁷ GUNJAČA, ISPRAVCI I DOPUNE STARIJOJ HRVATSKOJ HISTORIJI, knj. IV, str. 363, Zagreb, 1978, Školska knjiga

³⁰⁸ B. GUŠIĆ, Prilog etnogenezi nekih hrvatskih rodova, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 16—17, str. 455—461, Zadar, 1969.

³⁰⁹ S. BATOVIĆ, Prapovijesni ostaci u Islamu Grčkom, Zadarska revija, br. 4—5, str. 283—308, Zadar, 1985.

³¹⁰ J. MEDINI, Iz antike Ravnih kotara, Zadarska revija, br. 4—5, str. 309—320, Zadar 1985.

³¹¹ S. GLUŠČEVIĆ — J. FADIĆ, Antički predmeti u kuli Stojana Jankovića, Zadarska revija, br. 4—5, str. 321—334, Zadar, 1985.

³¹² J. BELOŠEVIĆ, Ranosrednjovjekovna nekropola u Kašiću kod Zadra, Diadora, br. 4, str. 221—246, Arheološki muzej Zadar, Zadar, 1968.

³¹³ GUNJAČA, Kašić, Enciklopedija Jugoslavije, sv. V, Zagreb, 1962, str. 222.

³¹⁴ D. VRSALOVIĆ, Srednjovjekovno groblje u Gredama u selu Kašiću kod Zadra, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 10, str. 69, Zagreb, 1968.

Bianchi piše da se Kašić nalazio dvije milje zapadno od Smilčića i da je 1392. župnik tog sela bio pop Stanislav.³¹⁶ Među župnicima ninske biskupije koji su 1482. molili za oprost od nameta zbog turskih pljačkanja nije spomenut župnik Kašića, a Kašić nije spomenut ni kod popisa stanovništva od Vallaressa z 1527, gdje je samo navedeno da zadarska riznica dobiva prihod od mlina u Kašiću, četrnaest lira godišnje.³¹⁷ Ljubavac navodi da se Kašić nalazi četiri milje istočno od Islama, a oko sedam milja južno od Posedarja, da u selu ima trideset kuća Vlaha, te da se u polju oko jednu milju jugozapadno od Kašića nalazi crkva, koja je u staro vrijeme služila mnogim susjednim selima što su tu postojala prije dolaska Turaka. Oni su crkvu srušili i pretvorili u skladište za držanje sijena i slame, te osnovali malo selo Paragić, koje ima petnaest seljačkih kuća. Zapadno od Peragića, a malo više od jedne milje, nalazi se izvor potoka koji se zove Sandžakova voda, u spomen na bosanskog sandžaka Ferhad-pašu, koji je na tom mjestu podigao šator kad je nakon osvojenja Zemunika upao na ovaj teritorij. I oranice između Kašića i Veljana zovu se Begovača.³¹⁸ Da li se tu radilo o crkvi sv. Tome, koja se spominje u Kašiću u jednom dokumentu iz 1539,³¹⁹ ili o starohrvatskoj šesteroapsidnoj crkvi o kojoj smo naprijed pisali, nije nam točno poznato, ali je vjerojatno da je riječ o crkvi u »Mastirinama«, za koju Gunjača³²⁰ piše da je »čitav kompleks«, t.j. crkva i manastir, koji je ostao u sekundarnoj upotrebi do u XVII. st. Gunjača naime ne piše, kojem je svecu bila crkva posvećena. Bogović navodi da u Kašiću ima stotinu dvanaest šizmatika.³²¹ Danas u Kašiću nema rimokatolika.

Prema Antoljaku katastiku u Kašiću je bilo deset ždrijebova oranica i vinograda, podložnih novigradskom kastrumu, od čijih su plodova obrađivači bili dužni davati četvrtinu uroda.³²²

Raukar piše da se feudatari novigradskog kastruma znatno razlikuju od vranskih. Vranski su feudatari naime za dodijeljenu im zemlju bili

³¹⁵ D. JELOVINA, Ranosrednjovjekovna nekropola u Razbojinama u selu Kašiću kod Zadra, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 10, Zagreb, 1968. — ISTI, Starohrvatsko groblje na Mastirinama u selu Kašiću kod Zadra, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 12, str. 35, Zagreb, 1982. — JELOVINA — VR-SALOVIC, Ranosrednjovjekovno groblje u Begovači u selu Biljanima Donjim kod Zadra, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 11, str. 61—62, Split, 1981.

³¹⁶ BIANCHI, nav. dj., str. 413.

³¹⁷ Š. LJUBIĆ, nav. dj. COMMISSIONES itd., tom I, str. 219. Vjerojatno se radi o mlinu — vodenici uz potocić Bućnovac, koji je kratkog toka, a nalazi se uz cestu u zaselku Pozder u Kašiću. Tu i ponire i po svojoj prilici ponovno izvire uz morsk obalu u Nozretu, odakle Novigrad dobiva vodu vodovodom

³¹⁸ LJUBAVAC, nav. dj. u bilj. 2, La Domenica, br. 8 od 12. II. 1891. Sandžakova voda je vjerojatno izvor rječice Bašćice, koja teče prema zapadu, između Veljana i Suhovara s jedne strane i Kašića i obih Islama s druge strane. Sjeverozapadno od Grgurica skreće prema istoku, tj. prema Posedarskoj uvali, gdje utječe u more, a usput prima tri mala potocića.

³¹⁹ HAZD, SZN, MZ, b. jedina, f. I/5, od 14. II. 1539.

³²⁰ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 313.

³²¹ BOGOVIĆ, nav. dj. sl. 4—5.

³²² ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, 394.

dužni na vojnu službu, dok su novigradski plaćali malo novčano podavanje ili feudum, koji se hrvatski zvao dohodak. Feudatari su na svom feudu postavljali kmetove, te postajali vlasnici zemalja, tj. posjednici, iako je zemlja zapravo i dalje pripadala mletačkoj komori. Raukar dalje spominje zadarskog financijera Jakova iz Bolonje, koji je 1449. kupio na dražbi dva ždrijeba zemlje u Kašiću, a pet ždrijebova u Papračanima. Godine 1453. svih je pet navedenih ždrijebova kupio zadarski građanin Lovro Milković.³²³

Navest ćemo imena nekih Kašićana, kao i vlasnika zemalja u Kašiću.

Borinić Barić pok. Stamiše iz Kašića kupio je 1539. jedan i pol gonjaj vinograda u Papračanima od zadarskog plemića Nikole Benje, koji je imao ove međaše: s juga nasljednici pokojnog Dunata de Grisogono, s jugozapada posjed rečenog Benje, sa sjevera posjed kašićke crkve sv. Tome, a sa sjeveroistoka posjed sv. Marka, t.j. državni posjed.³²⁴

Borinić Mate iz Kašića kupio je jedan i četvrt gonjaj vinograda u Papračanima od Tonković Marka iz Veljana, na zemlji zadarskog plemića Grisogono, za 22,10 (dvadeset dva cijela i deset) lira (1505).³²⁵

Borinić Petar i njegov brat Ivan iz Kašića imali su neki spor zbog poljske štete na zgonu u selu Zdahovu (1556).³²⁶

Borinić Petar bio je 1554. sudac u Kašiću.³²⁷ Isti Borinić Petar kupio je od svoje rodice Borinić Dorke iz Kašića dvije trećine ždrijeba zemlje u Papračanima (1559).³²⁸ Borinić Petar je suvlasnik zemalja u Papračanima sa samostanom sv. Dominika i sv. Frane u Zadru, te sa zadarskim plemićem Marinom de Soppe (1559).³²⁹

Borinić Dorka pok. Mate iz Kašića, a žena Mate Tilojevića iz Crnog, i njezina sestra Milica, žena Martina Glišića iz Komorana, prodaju neke zemlje u Papračanima (1559).³³⁰

Zazinović Jakov kašićki sudac, spominje se u vezi s nekim sudskim sporom (1556).³³¹

Dianković Petar bio je također stanovnik Kašića i naveden je u vezi s nekim sudskim sporom (1556).³³²

Zadarski plemić Šimun de Soppe kupuje od zadarskog plemića Damjana de Cipriano pola ždrijeba zemlje u Kašiću (1505).³³³

³²³ RAUKAR, nav. dj. str. 145.

³²⁴ Vidi bilj. 319.

³²⁵ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 267. od 13. III. 1505.

³²⁶ HAZd, SZK, AM, str. 64 od 3. III. 1556. i str. 65. od 4. III. 1556.

³²⁷ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 134. od 20. III. 1554.

³²⁸ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/9, str. 19. od 22. X. 1559.

³²⁹ ISTI, b. I, f. I/6, str. 36. od 16. I. 1559.

³³⁰ ISTI, b. I, f. II/9, str. 19. od 27. X. 1559.

³³¹ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 97. od 9. IV. 1556. Zazinović se spominje i u Čerincima (vidi bilj. 278).

³³² HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 112. od 21. IV. 1556.

³³³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 333. od 20. X. 1505.

Zadarski građanin Šimun de Pasinis, nekadašnji zakupnik novigradskih dadžbina (conductor incantus Novigradi), daje u zakup pod određenim uvjetima Anti Miloševiću iz Kašića sve zemlje zгона (1563).³³⁴

Karlovića Vujana iz Kašića, udaje se za Harlaš Ivana iz Novigrada u crkvi sv. Stošije u Zadru (1666).³³⁵

Papračane

Papračane (vidi kartu, br. 18) su nestalo selo novigradskog distrikta, čije su međe 1555. bile: s juga (sirocho) Kašić, sa sjeveroistoka (traversa) selo Blačane, sa sjevera (borea) selo Režane, a s jugozapada (quirina) selo Veljane.³³⁶ Prema zadarskom katastru u Papračanima je bilo pet ždrijebova oranica i vinograda, od kojih su obrađivači morali davati četvrtinu uroda novigradskom kaštelu.³³⁷ Papračane spomnje Bianchi među nestalim selima, navodeći da je o tom selu riječ u nekom dokumentu iz 1461, ali ne navodi nikakav drugi podatak.³³⁸ Selo se ne spominje prilikom popisa stanovništva od 1527, a ne nalazi se ni u Ljubavčevu opisu zadarske knežije, djelu koje je pisano oko 1650. Prema gore naznačenim međama Papračane su bile sasvim blizu Kašića. U Papračanima se nalazila kapela sv. Jakova (1490),³³⁹ koja je imala posjede u selu Podnovju.³⁴⁰ Usput spominjemo da se u nedalekom selu Islamu Latinskom nalazi crkva sv. Jakova, ali je ta iz XVIII. st.³⁴¹ O posjedu kapele sv. Jakova bit će još riječi kod opisa sela Podnovja. Ta je kapela postojala još ranije, te se navodi u jednom dokumentu iz godine 1440.³⁴²

Navest ćemo imena nekih stanovnika i posjednika u Papračanima, koje smo našli u dokumentima.

Fritalić Cvitan pok. Mate iz Papračana, prodaje Tomi Beriću jednu kuću u Novigradu, u predjelu gradskih vrata, pokrivenu daskama, a koja se nalazila kod kuće Pavla Dubašića i Martina Brankovića (1486).³⁴³

Borinić Grgo i Borinić Mate iz Papračana prodaju zadarskom plemiću Petru Soppe pok. Marina jedan i pol ždrijeb zemlje u Papračanima za dvadeset pet dukata.³⁴⁴

Zanimljivo je da braća Borinić Mate i Bare kupuju jedno cijelo i četvrt ždrijeba zemlje od Šimuna de Soppe pok. Martina(!) za dvadeset i četiri dukata (1510).³⁴⁵ Navedimo da smo Boriniće spominjali i u

³³⁴ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/5 od 6. V. 1563.

³³⁵ Arhiv zadarske stolne crkve sv. Stošije, matice vjenčanih, knj. VI (1656—1706), pod danom 14. II. 1666.

³³⁶ HAZd, SZK, FN, sv. jedini, str. 314. od 8. IX. 1555.

³³⁷ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, str. 394.

³³⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 406.

³³⁹ HAZd, SZN, JC, b. III, f. XIII/5, str. 54 od 5. II. 1490.

³⁴⁰ HAZd, SZN, SB, b. I, f. I, str. 365. od 19. V. 1562.

³⁴¹ DRAGANOVIĆ, nav. dj. str. 263.

³⁴² HAZd, SZN, NB, oporuke, sv. II, od 17. VI. 1440.

³⁴³ HAZd, SZN, JC, b. VII, f. XI/5, str. 21. od 11. III. 1486.

³⁴⁴ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 332. od 2. XI. 1501.

³⁴⁵ ISTI, str. 274. od 1. XI. 1510.

Kašiću, i to baš Matu, za kojeg stoji da je iz Kašića. Taj podatak potkrepljuje naše navode da su se sela Kašić i Papračane nalazila jedno uz drugo, te da se njihovi stanovnici često ubrajaju u oba sela istodobno. Slično je bilo i sa selom Kalčina Gorica.

Iz Papračana je bio i Radunić Stipko pok. Milgosta, za kojeg stoji da je »cavalarius« i koji je sačinio oporuku godine 1440.³⁴⁶

Zadarski plemić, doktor Ivan Civalelli, daje u najam Šimunu Venturinu pok. Petra iz Zadra, prihode koje ima u Papračanima.³⁴⁷

Grgur Sturnoga iz Papračana uzima u najam na obradu komad zemlje iz ostavštine pokojnoga Mavra de Grisoginis iz Zadra, u selu Komoranima (1380).³⁴⁸

Knez Pavao Krbavski dariva Ivanu Gusiću pok. Ivana iz Jedratina-vasi, od plemena Mogorovića, jedan ždrijeb zemlje u Papračanima, za zasluge u boju (1467).³⁴⁹

Iz Papračana je bio i Dević Petar, koji se nalazio na vjenčanju u Zadru (1577).³⁵⁰

Klarić Vid iz Papračana podmiruje dug gospodinu Ivanu Nalešiću pok. Tome iz Zadra (1535).³⁵¹

Posjede u Papračanima i Režanima imali su Zadrani Dunat Grisogono i Zaharija Cincelić, kojima su upravljali Zojlo de Nassis i Šimun de Ventura iz Zadra. Tu stoji da su Papračane »comitatus Jadre« (1560).³⁵²

Režane

Režane (vidi kartu, br. 19) se spominju kao posebno selo u prošlim stoljećima. Danas je to zaselak Islama Grčkog, na njegovoj sjeveroistočnoj granici. Kao granice Režana navode se godine 1555. s juga Papračane, sa sjeveroistoka selo Zahum, sa sjevera (Kalčina) Gorica, a s jugozapada djelomice Raduhovo, a djelomice Gusići.³⁵³ Kad smo pisali o granicama sela Čerinaca, vidjeli smo da se Režane nalaze s njihove sjeverne strane. Režane se spominju 1219. u povelji kralja Andrije, gdje se govori o granicama posjeda knezova Posedarskih.³⁵⁴ U nekim dokumentima je ime sela upisano kao Regiane, u drugim kao Rotzane, Rochiane, Reiane i Rosanze. Navodeći imena raznih članova od plemena Mogorovića koji

³⁴⁶ Vidi bilj. 342.

³⁴⁷ HAZd, SZN, FT, b. jedina, f. I/1 od 8. VI. 1550. Prema Registru zadarskih bilježnika XIV—XVI. st. u HAZd-u

³⁴⁸ CD, sv. XVI, str. 122. od 30. IX. 1380, Zagreb, 1976.

³⁴⁹ S. LJUBIĆ, LISTINE, sv. X (1453—1469), str. 417. od 30. XI. 1467. Vidi ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 84.

³⁵⁰ R. JELIĆ, Stanovništvo Zadra u drugoj polovici XVI. i početkom XVII. stoljeća, gledano kroz matice vjenčanih, Starine JAZU, knj. 49, str. 392, Zagreb, 1959.

³⁵¹ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/5 od 9. IV. 1535.

³⁵² HAZd, SZN, DC, b. II, f. II/9, str. 24. od 2. V. 1560.

³⁵³ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 195. od 9. II. 1554. i str. 256. od 5. IV. 1555.

³⁵⁴ CD, sv. III, str. 177.

su imali posjede u Režanima, Antoljak spominje i gore naznačene nazive za selo Režane.³⁵⁵ Bianchi piše da se selo Režane spominje u dokumentu iz 1570, ne navodeći ništa поблиže,³⁵⁶ dok ga Ljubavac u svojoj »Storica del contado di Zara« ne spominje, kao ni Bogović u svom djelu »Katolička crkva i pravoslavlje«, a niti Ljubić u Vallaressovu popisu stanovništva iz 1527.

Navest ćemo imena posjednika i stanovnika Režana na koja smo naišli u nekim arhivskim dokumentima.

Osim već spomenutih članova od roda Mogorovića posjede su u Režanima imali i Gusići.

Petričević Klara³⁵⁷ udovica pok. Vida, a kćerka kneza Ivana Benkovića od Plavna, bila je također vlasnica nekih zemalja u Režanima, na kojima su bili kmetovi Ribničić Grgur i Radulić Mile.

Ribničić Grgur imao je u najmu i dio mlina u Raduhovu selu,³⁵⁸ a 1556. dao je punomoć Jurju Kušidiću iz Režana, nastanjenom u Zadru, da ga zastupa u nekom sporu kod gradskog kneza u Zadru.³⁵⁹

Ribičić (!) Nikola, Panoević Pavao i Sortić Ivan, svi iz Režana, dobili su na obradu neke zemlje u Papračanima od Zojla de Nassisa i Šimuna de Venture iz Zadra, kao upravitelja posjeda Zaharije Cincelića i Dunata de Grisogona.

Petičić Pavao iz Režana, Petar Karić iz Kalčine Gorice i Juraj Venier sagradili su mlin za žito u Raduhovu, na posjedu Lovre de Venture, Nikole de Milanića i kneza Ivana Jurislavića, nasljednika pok. kneza Tome Mogorića, plemića iz Hrvatske (1531).³⁶⁰

Vrtačić Ružica iz Režana bila je kmet na posjedu zadarske plemićke obitelji de Nassis (1555),³⁶¹ a Vrtačić Pavao kupio je od braće Petra i Šimuna de Ferra pok. Jerolima deset komada ovaca u selu Dragovama na Dugom otoku za trideset lira, tj. tri lire po komadu.³⁶² Godine 1556. Vrtačić Pavao iz Režana bio je predstavnik crkve sela Raduhova u vezi s nekim sporom kod gradskog kneza u Zadru.³⁶³

Vrtačić Juraj iz Režana imao je također neki sudski spor kod gradskog kneza u Zadru (1556).³⁶⁴

Posjednik zemalja u Režanima bio je i Katić Pavao, od roda Stupića iz Novigrada (1488).³⁶⁵

³⁵⁵ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 83—85, 99—100. — HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/6 od 29. V. 1565.

³⁵⁶ BIANCHI, nav. dj., str. 406.

³⁵⁷ HAZd, SZN, JM, oporuka br. 16 od 8. VIII. 1545 i br. 44 od 26. X. 1558.

³⁵⁸ HAZd, SZN, DC, b. I, f. I/4, str. 19. od 18. IX. 1556.

³⁵⁹ HAZd, SZK, FN, b. jedina, str. 41. od 18. I. 1553. i SZK, AM, knj. jedina, str. 69. od 6. VII. 1556.

³⁶⁰ HAZd, SZN, MZ, b. jedina, f. I/3 od 18. IV. 1531.

³⁶¹ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 256. od 5. IV. 1555.

³⁶² HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/10, str. 13. od 6. VIII. 1560.

³⁶³ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 269. od 19. VIII. 1556.

³⁶⁴ ISTO.

³⁶⁵ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 90.

Godine 1556. suci posobe u Režanima bili su Pavić Marko i Petar Vrtača.³⁶⁶

Godine 1555. spominje se Pavić Ivan iz Režana,³⁶⁷ a 1556. Sortić Matijaš i Vojvodić Juraj,³⁶⁸ obojica iz Režana, a u vezi s nekim sporovima kod gradskog kneza u Zadru.

Osim spomenutog Zojla de Nassisa posjede u Režanima imao je i Lovro de Nassis, odnosno njegov sin, čiji su skrbnici 1562. dali u najam šest ždrijebova zemlje u Režanima nekolicini kmetova, uz uvjet da u slučaju turskog upada u Režane ili pak rata s Turcima stručnjaci procijene eventualnu štetu na unajmljenoj zemlji. Ti su kmetovi bili: Petrojević Pavao, Vrtačić Grgo, Ribnički (!) Niko, Budivojević Ivan, Šimunović Sime, Kotarović Toma, Kotlar Niko i Poropatić Jakov. Najam je trebao trajati šest godina, a skrbnik je bio Paladin Civavelli.³⁶⁹

U Režanima se spominju i ovi stanovnici:

Velanović Toma,³⁷⁰ Sortić Ivan,³⁷¹ Jelenković Frane,³⁷² Šimunović Šimun³⁷³ Najčinović Juraj,³⁷⁴ Borinić Petar,³⁷⁵ i Vojvodić Ivan.³⁷⁶

Raduhovo (Selo)

Raduhovo (vidi kartu, br. 20) je također jedno od nestalih sela novigradskog distrikta, koje se nalazilo s jugozapadne strane sela Režana, isto kao i selo Gusići, kako smo već naveli kod Režana.³⁷⁷ Bianchi piše da je u novigradskom distriktu postojalo Radukovo selo, koje se spominje u dokumentima od 1439. do 1505.³⁷⁸ Nadalje navodi i nestalo selo Rudonoro, koje se nalazilo jednu milju udaljeno od Islama, u lijepom i plodnom polju, a spominje se u dokumentu od 1394. na dalje.³⁷⁹ Vjerojatno se radi o istom selu, s malom razlikom imena. Inače se ovo selo u raznim dokumentima piše još i kao Radahovo, Radohovo i Radonoro, tako da je teško kazati koje je od navedenih imena točno.

³⁶⁶ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 69. od 6. III. 1556, str. 96 od 9. IV. 1556. i str. 122. od 27. IV. 1556.

³⁶⁷ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 164. od 28. VIII. 1555.

³⁶⁸ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 67. od 4. III. 1556, str. 69. od 6. III. 1556, str. 269. od 19. VIII. 1556, str. 121. od 27. IV. 1556, str. 73. od 9. III. 1556, str. 107. od 17. IV. 1556, str. 263. od 13. VIII. 1556, SZN, DC, b. I, f. II/9 od 1. VIII. 1559.

³⁶⁹ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/4 od 24. X. 1562.

³⁷⁰ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 69. od 6. III. 1556. i str. 269. od 19. VIII. 1556.

³⁷¹ HAZd, SZN, DC, b. II, f. II/9, str. 34. od 2. V. 1560. Sortić Ivan je već spominjan u bilj. 352.

³⁷² HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 70. od 6. III. 1556.

³⁷³ ISTO

³⁷⁴ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 94. od 27. III. 1556.

³⁷⁵ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 96. od 9. IV. 1556.

³⁷⁶ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 144. od 11. V. 1556.

³⁷⁷ Vidi blj. 353.

³⁷⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 421.

³⁷⁹ ISTI, str. 420.

Gusići

Selo Gusići (vidi kartu, br. 21) nalazilo se u blizini Raduhova Sela, Trščana, Kalčine Gorice, Horuplja i Papračana. Kao toponim prvi se put spominje u izvorima 1391, a kao selo posljednji put 1558.³⁸⁸ Ime sela potječe od plemenskog imena Gusića, slično kao i imena nekih drugih sela u Ravnim kotarima (Kašić, Draginić, Stupići, Čerinci, Viktorić, Benković-Benkovac, Korlat i dr.). U prikazu sela Režana naveli smo da su se Gusići i Raduhovo Selo nalazili s jugozapadne strane Režana.³⁸⁹ O selu Gusićima našli smo samo par dokumenata.

U jednom se dokumentu spominje Jelena, žena Ljubana Petrovića iz Gusića, novigradskog teritorija, koja skupa sa suvlasnikom Miličić Matom iz Veljana prodaje neku zemlju (1494).³⁹⁰

Zakupnik državnih najamnina u Gusićima bio je Zadranin Nikola Ventura (1556).³⁹¹

Grgur Mrganić³⁹² od roda Virević oporučno je ostavio bolesnicima od gube u Zadru dvadeset modija vina i deset kvarata pšenice godišnje sa svojeg posjeda u Gusićima.

Kalčina Gorica

Prema Skoku, Kalčina Gorica (vidi kartu, br. 22) dobila je ime po zadarskoj plemićkoj obitelji Kalcina (Čalcina), koja postoji u Zadru od XIII. stoljeća. Kao posjed (possessio) blizu Nina spominje se 1289, a kao Cazina gorica 1248, Grubanus condam Scenichi habitator ad Cačinam goricam de genere Budimerig 1356, villa Gerca Chacina 1362, a Kalčino Selo kod Biljana u ninskoj župi 1518—20.³⁹³ Iako se prvi član obitelji Kalcina spominje u Zadru 1247, teško je vjerovati da je ta zadarska porodica mogla imati posjeda u XIII. st. na teritoriju gdje se nalazila Kalčina Gorica, jer je to bilo izvan granica zadarskog distrikta.³⁹⁴

Cačanagoriča spominje se u jednom dokumentu iz 1289. kao posjed Zadranina Damjana de Miligosto, koji moli gradskog kneza Zadra za pomoć oko pridobivanja vlasništva nad svojim posjedima u navedenom mjestu, koje bespravno drži udovica pok. kneza Mihovila i njegovi potomci.³⁹⁵ U dokumentu nije naznačeno prezime kneza Mihovila, već samo stoji da je iz Nina.

³⁸⁸ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 111.

³⁸⁹ Vidi bilj. 353.

³⁹⁰ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, str. 34. od 1. III. 1494.

³⁹¹ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 122. od 27. IV. 1556.

³⁹² R. JELIĆ, Grgur Mrganić, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 6—7, str. 504, Zagreb, 1960.

³⁹³ P. SKOK, Postanak hrvatskog Zadra, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 1, str. 60. i 66, bilj. 171.

³⁹⁴ G. OSTROGORSKI, ZBORNIK KONSTANTINA JIREČEKA II, str. 256, SANU, Beograd, 1962. Prijevod s njemačkog: »Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters«

³⁹⁵ M. ZJACIĆ, SPISI ZADARSKIH BILJEŽNIKA HENRIKA I CRESTE TARALLO 1279—1309, str. 111. od 26. VII. 1289, DAZd, Zadar 1959. U dokumentu se selo piše Cačanagorica.

Ljubavac ga naziva Radonovo i kaže da se nalazi južno od Islama, te da ima trideset kuća.³⁸⁰ Ne nalazimo ga u popisu stanovništva od 1527. Raukar³⁸¹ piše da zadarski posjednici u zadnjoj četvrtini XIII. st. prodiru između ostalog i u Radukovu Vas i Kaćinugoricu, te da su u Radukovoj Vasi, blizu Suhovara imali posjede zadarskih Saladini, a Mogorović-Tvrtković da prodaju svoje posjede u Suhovarama, Radukovu Selu i u Grgurice Selu. Bogović ne spominje u svojoj knjizi Raduhovo Selo (1692).

Spomenut ćemo i neka imena u vezi sa Raduhovim.

Godine 1556. navodi se Vrtačić Pavao iz Režana kao predstavnik crkve sela Raduhova, kako smo već naveli kod sela Režana.³⁸²

Šimun Britanicus, kao skrbnik djece pok. Ivana Veniera, daje u najam Grguru Ribničiću iz Režana dio mlina za žito u selu Raduhovu, o čemu je bilo spomena kod opisa sela Režana.³⁸³ To znači da se Raduhovo nalazilo vjerojatno u blizini Bašćice, jer druge pogodnosti za gradnju mlinova u tom kraju nema.

Kod opisa sela Trnova naveli smo da su knezovi Mogorovići nastanjeni u Bosiljevu, dali u najam Š. Mazzarellu, zadarskom kanceliru, neke zemlje, među ostalima i jedan ždrijeb u Raduhovu.³⁸⁴

Komesari Tome Mogorovića, knez Juraj Posedarski Petrov i don Martin Dobronić, Tomin kapelan iz Like, prodali su skrbniku Škole sv. Jakova iz Zadra, Mati pok. Ostoje, zadarskom građaninu, jedan ždrijeb zemlje Tome Mogorovića u Raduhovu Selu na novigradskom teritoriju, za osamdeset dukata, kako bi Tome tim novcem mogao otkupiti sina Martina iz turskog zarobljeništva. Na toj zemlji tada je bio kmet Martin Katičić.³⁸⁵

U Raduhovu (Raduchevosello) su imali posjede i knezovi Ivan i Grgur Krbavski, koji 1446. daju plemiću Ivanu, sinu Jurislava Mogorovića, neku zemlju.³⁸⁶

Banić Šime iz Raduhova, sela »zadarskog distrikta«, streličar (bali-starius) na triremi zadarskog suprakomita Grgura de Civaellisa, prodaje Juri Mislečiću neke zemlje u Raduhovu Selu, na terenu ser Jakova Jurislavića (1492).³⁸⁷

Kako vidimo, postoje razlike u dokumentima što se tiče imena sela, kao i o tome da li pripada zadarskom ili novigradskom distriktu.

³⁸⁰ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 8 od 22. II. 1891.

³⁸¹ RAUKAR, nav. dj., str. 110, 117. i 147.

³⁸² Vidi bilj. 363.

³⁸³ Vidi bilj. 358.

³⁸⁴ Vidi bilj. 215.

³⁸⁵ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XVI, str. 48. od 5. VI. 1495.

³⁸⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 83. i 84.

³⁸⁷ HAZd, SZN, AB, knj. IV, istrum, str. 23. od 4. VI. 1492.

Godine 1396. kupio je za tri tisuće fiorina Kachynu Goricu, Suhovare, Grguricavas i Krnicu knez Posedarski, od Mihajla, sin Ivanova od roda Kačića.³⁹⁶ Taj je dokument bio potvrđen od ninskog kaptola 1403. Možda je i prethodno navedeni knez Mihovil iz Nina bio od roda Kačića, iako ne i ista osoba, jer je vremenska razlika veća od jednog stoljeća.

Kod prikaza sela Režana naveli smo da je Kalčina Gorica činila sjevernu granicu sela,³⁹⁷ a u opisu sela Gusići smo vidjeli da se to selo nalazilo u blizini Raduhova Sela, Trščana, Kalčine Grice, Horuplja i Papračana.³⁹⁸

Već smo spomenuli da se Kalčina Gorica u dokumentima naziva raznim imenima. Tako u povelji kojom kralj Andrija određuje granice ninskog komitata 1205. spominje Kadynu goricu (Cazina goriza),³⁹⁹ a u povelji kralja Bele. kojom potvrđuje granice grada Nina, na molbu ninskog biskupa Samsona 1243, naziva je Kazina gorica.⁴⁰⁰ Raukar⁴⁰¹ to selo piše Kačina-gorica, a smješta ga u zadarski distrikt. Antoljak⁴⁰² ga naziva Kačina gorica.

Navest ćemo još par podataka, vezanih uz Kalčinu Goricu.

Lorenčić Vladan iz Kalčine Gorice, novigradskog distrikta, kupio je od Stojmanić Jure iz »Pulišana« (Poličnik) mlin za žito, u selu Zdahovu (1491).⁴⁰³

Ivan Hrlčić morao je na temelju sudske odluke vratiti Grgi Gorinčinu pok. Ivana iz Kalčine Gorice dva ždrijeba zemlje u tom selu.⁴⁰⁴

Neki Vladanović iz Kalčine Gorice bio je zarobljen od Turaka prilikom zauzeća Karina, a oslobođen od Mlečana.⁴⁰⁵

Petar de Ventura iz Zadra kupio je jedan i pol ždrijeb zemlje u Kalčinoj Gorici od Marije de Longino, žene Grgine, za devedeset dukata (1511).⁴⁰⁶

Fritalić Pavao iz Kalčine Gorice prodaje Blašković Jakovu Šiminu iz Novigrada i njegovu bratu Josipu kuću u Novigradu, pokrivenu das-kama (1559).⁴⁰⁷

³⁹⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 69.

³⁹⁷ Vidi bilj. 353.

³⁹⁸ Vidi bilj. 388.

³⁹⁹ CD, sv. III, str. 52. od 1. VIII. 1205.

⁴⁰⁰ ISTO, sv. IV, str. 203. od 13. X. 1243.

⁴⁰¹ RAUKAR, nav. dj. str. 110, 127. i 131.

⁴⁰² ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 96. i 111.

⁴⁰³ HAZd, SZN, AB, istrum, b. I, knj. II, str. 51. od 12. XII. 1491.

⁴⁰⁴ HAZd, Miscellanea 17, poz. 1, list 7 od 28. VI. 1482.

⁴⁰⁵ M. SANUDO, I DIARII, vol. VIII, str. 242. od 16. X. 1526.

⁴⁰⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 344. od 21. V. 1511.

⁴⁰⁷ HAZd, SZN, SB, istrum, b. I, str. 16. od 28. I. 1559.

Zdahovo

Prema Skoku Zdahovo (vidi kartu, br. 23) se nalazilo kod Suhovara, a ime sela nastalo je od hipokoristika Sdech, pisano Cedeš od Zdeslav.⁴⁰⁸ Bianchi piše da se selo Sdakova spominje u spisu iz 1432, da se nalazilo na zadarskom teritoriju i da je nestalo.⁴⁰⁹ I Raukar⁴¹⁰ navodi da se Zdakovo nalazi u zadarskom distriktu, u području Suhovara, te da su tu imale posjede zadarske obitelji Qualis Grgur Ivanov i Galelli.

Iz oporuke uvaženoga zadarskog građanina, trgovca i veleposjednika Grgura Mrganića, pripadnika rođa Virevića, doznajemo da je cijelo selo Zdahovo bilo njegovo vlasništvo, koje 1460. ostavlja Bertonić Pavlu i njegovu sinu Šimunu, Grgurevu praunuku preko kćerke Kate udate Sinković. U oporuci se navodi da Grgur ima u Zdahovu četrnaest ždriježova zemlje »tota et integra villa Sdahovo«.⁴¹¹

Zdahovo se sigurno nalazilo uz jarugu Bašćicu, jer se u tom selu nalazio mlin vodeničar za žito. Lorenčić Vladan iz Kalčine Gorice kupio je, kako smo već naveli, godine 1491. mlin u Zdahovu, koji se nalazi na »novigradskom distriktu«, od Stojmanić Jure iz »Pulišana«,⁴¹² a Skutarić Stanica, udovica pok. Staniše iz Zdahova, »zadarskog teritorija«, prodaje Branilović Mihovilu iz sela Reljana. novigradskog teritorija. dio mlina u Zdahovu, koji ima u zajednici sa Prvković Juronj iz Zdahova i Mihovilić Matom iz Kobiljeglavića, a na zemlji ser Pavla Brkovića, zadarskog trgovca (1494).⁴¹³

Iako možemo iz naprijed navedenog zaključiti gdje se nalazilo selo Zdahovo, ostajemo u nedoumici je li pripadalo novigradskom ili zadarskom distriktu, jer se u dokumentima navode oba.

Trščane

Trščane (vidi kartu, br. 24) su nestalo selo novigradskog distrikta, koje se spominje u više dokumenata. Godine 1494. zadarski kanonik don Šime Martić prodaje Mati pok. Ostoje iz Zadra komad zemlje u selu Trščanima, a navode se sljedeći međaši: s južne strane Kalčina Gorica, sa sjeverne selo Tučepi (Tuzapi), sa sjeveroistoka selo Podnovi, a s jugozapada selo Suhovare.⁴¹⁴ Trščane su imale svog župnika. Tako je godine 1482. župnik Trščana bio Jakov, koji se spominje u dokumentu kojim župnici zadarske i ninske biskupije traže oprost od dažbina zbog štete koju trpe od turskih upada.⁴¹⁵ Vjerojatno je to bio don Jakov Gunjić, koji je 1489. u Novigradu kupio dvije trećine nekog dvorišta od Ugarević Petra Vitulova iz Učitelja Sela, dok je jedna trećina dvorišta pri-

⁴⁰⁸ SKOK, nav. dj., str. 60.

⁴⁰⁹ BIANCHI, nav. dj., str. 420.

⁴¹⁰ RAUKAR, nav. dj., str. 117. i 129.

⁴¹¹ Vidi bilj. 392, str. 507.

⁴¹² Vidi bilj. 403.

⁴¹³ HAZd, SZN, AB, istrum, knj. XII, str. 32. od 10. V. 1494.

⁴¹⁴ HAZd, SZN, AB, istrum, b. I, knj. XIII, str. 15. od 24. X. 1494.

⁴¹⁵ PRAGA, nav. dj., str. 117. od 29. V. 1482.

padala Pečarić Stipanu.⁴¹⁶ Postoji vjerojatnost da se radi o don Jakovu, koga su ubili Turci »na Trščah«, o čemu je riječ u Ljetopisu fra Šimuna Glavića.⁴¹⁷ Binachi⁴¹⁸ među nestalim selima navodi i selo Tarošćane, koje se prema njemu nalazilo na oko dvije milje zapadno od Kamenjana, a ime sela dolazi po turskoj obitelji Radošića Krija (Radoscichsa Cria), koja je postala vlasnikom sela. Seoce se sastojalo od deset kuća u lijepoj i plodnoj ravnici. Bianchi dalje piše da se selo spominje u dokumentima od 1391. do 1488, kada je župnik sela bio Jakov Gunjić, a od mještana se 1393. spominju Pavao Boglić i Ivan Mlatic. Vjerojatno Bianchi mjesto Trščane piše Tarošćane, jer je don Jakov Gunjić, kako smo vidjeli, bio župnik tog sela. U popisu stanovništva od 1527. navedeno je i selo kod Gladuše (Teschiane appresso Gladussa), koje je imalo samo četrdeset dva stanovnika.⁴¹⁹ Trščane, odnosno Tarošćane, spominje i Ljubavac,⁴²⁰ koji donosi iste podatke kao i Bianchi. Ovaj ih je vjerojatno i preuzeo od Ljubavca. U jednom dokumentu iz 1521. spominje se župnik Trščana Luka, čije prezime nije naznačeno. Njegovo je ime vezano uz svjedočenje u nekom sporu između Turčinović Mate iz Trščana, Magulinović Pavla iz Učitelja Sela i Sitojević Nikole, također iz Učitelja Sela.⁴²¹ Raukar stavlja Trščane u novigradski distrikt.⁴²² On navodi zadarskog brijača Šimuna Polečića, koji 1437. prodaje sedamdeset pet gonjaja zemlje u Trščanima.⁴²³ Postolar Šimun Ljupčić kupio je 1470. u Trščanima dva ždrijeba zemlje za stotinu trideset dukata,⁴²⁴ a Juraj Ivanović iz Trščana prodaje 1492. dva i pol ždrijeba zemlje u Trščanima, koju je ranije bio kupio od nekoga zadarskog postolara.⁴²⁵

Antoljak donosi nekoliko podataka o Trščanima, odnosno o vlasnicima posjeda u tom selu. Godine 1359. spominje se Dorosalić Vladac od plemićkog roda Polečića,⁴²⁶ a 1388. Bratko Slavčić od istog roda Polečića.⁴²⁷ Već spomenuti Šimun Polečić, koji je živio i radio kao brijač, odnosno kirurg u Zadru, prodao je 1419. svoju zemlju u Trščanima nekom strancu iz Italije. On se spominje u Zadru još 1441. i 1448.⁴²⁸ Godine 1453. nailazimo na Mateša Polečića pok. Karina iz Trščana u »zadarskom distriktu«, a 1462. na njegova sina Vukašina, zadarskog građanina, brijača, odnosno kirurga.⁴²⁹ Knez Pavao Krbavski daje 1468.

⁴¹⁶ HAZd, SZN, JC, istrum, b. VII, f. XIII/3, str. 105. od 10. XI. 1489.

⁴¹⁷ Vidi bilj. 111.

⁴¹⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 404.

⁴¹⁹ LJUBIĆ, nav. dj., Commissiones I, str. 219. Gladuša je 1527. imala sedamdeset stanovnika. Taj lokalitet i danas postoji u zapadnom dijelu Suhovara.

⁴²⁰ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 4 od 25. I. 1891.

⁴²¹ HAZd, SZK, FA, knj. jedina, str. 14. od 23. I. 1521.

⁴²² RAUKAR, nav. dj., str. 46, prilog II istr. 49.

⁴²³ ISTI, str. 135.

⁴²⁴ ISTI, str. 136.

⁴²⁵ ISTI, str. 145.

⁴²⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 65.

⁴²⁷ ISTI, str. 73.

⁴²⁸ ISTI, str. 87.

neku zemlju u Trščanima, kao i u Papračanima, Ivanu Gusiću pok. Ivana od roda Mogorovića, a godine 1495. taj Ivan prodaje neku zemlju u okolici Trščana.⁴³⁰ Grdović Danko iz Trščana, Marzić Mate iz Velikog Horuplja i majstor mlinova Rabanaz Nikola uzimaju u najam od zadarskog brijacha Ivana Grega (Grka rodnom iz Kandije) jedan položaj u Velikom Horuplju, blizu rijeke Baščice, da tu sagrade mlin za žito, uz najamninu od osam lira godišnje, na rok od dvadeset devet godina.⁴³¹ Usput napominjemo da se brijach Ivan spominje kao posjednik na više mjesta.

Navest ćemo još nekoliko posjednika i mještana sela Trščana.

Nonković Radić Matin iz Trščana, novigradskog distrikta, prodaje Ugarević Petru Vitulovu iz Učitelja Sela dio svoje kuće u Novigradu, tj. jednu trećinu, a ostale dvije trećine kuće posjeduju sestre Jadrijević Jelenica i Ursa pok. Krešula (1488).⁴³² Sjetimo se da je isti Ugarević 1489. prodao dio dvorišta u Novigradu don Jakovu Gunjiću.

Godine 1562. doveo je Šimun Venier pok. Jurja, iz Zadra, Zapović Matu iz Učitelja Sela u Trščane kao kmeta kome je dao na obradu jedan ždrijež zemlje svoje majke, a na kojoj je do tada bio kmet Paić Lovre.⁴³³

Buzuralić Šimun iz Trščana i njegova majka Katuša prodaju Ostoić Marku pok. Mihovila iz Bibinja jednu kućicu u ulici Starog Kaštela u Zadru.⁴³⁴

Vojhnić Margarita, udovica pok. Radoja, mesara »de suburbio Novigradi«, dariva svojoj kćerki Ursi, ženi Šimuna Vrančića iz Trščana, sve svoje imanje (1536).⁴³⁵

Dujmović Ivan iz Trščana ima neki sudski spor kod zadarskog kneza (1556).⁴³⁶

Bogunić Ivan iz Trščana ima također neki sudski spor kod zadarskog kneza u vezi s poljskom štetom (1556).⁴³⁷

I Boglić Mate iz Trščana spominje se godine 1556. u vezi s nekim sudskim sporom.⁴³⁸ Od roda Boglića već je prethodno spomenut Pavao.

Zadarski građanin Mate pok. Ostoje kupuje u Trščanima pet gornjaja zemlje od kneza Jurja Posedarskog, sina Petrova, i svećenika Martina Do(b)ronića, kapelana gospodina Tome Mogorovića, kao skrbnika i

⁴²⁹ ISTI, str. 87.

⁴³⁰ ISTI, str. 83. i 84. Vidi bilj. 349.

⁴³¹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 301. od 16. XI. 1511.

⁴³² HAZd, SZN, JC, istrum, b. VII, f. XIII/1, str. 42. od 7. VI. 1488.

⁴³³ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II. od 28. IX. 1562.

⁴³⁴ HAZd, SZN, FT. b. jedina, f. I/1 od 24. IX. 1550. Registar spisa zadarskih notara XIV—XVI. st. u HAZd-u.

⁴³⁵ HAZd, SZN, AM, f. I od 7. V. 1536.

⁴³⁶ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 52. od 24. II. 1556, str. 55. od 28. II. 1556, str. 72. od 1. III. 1556. i str. 81. od 14. III. 1556.

⁴³⁷ HAZd, SZK, AM, str. 102. od 13. IV. 1556.

⁴³⁸ HAZd, SZK, AM, str. 32. od 22. I. 1556.

komesara rečenog Tome Mogorovića iz Like, na kojoj se zemlji nalazi Juraj... i kmetovi s jednom kućicom, zvanom »polipa«, k tome jedan ždrijeb zemlje Roljane, zatim tri ždrijeba u selu Trnovu i jedan ždrijeb zemlje u Raduhovu selu, a sve zbog otkupa iz turskog sužanjstva Tominog brata Martina Mogorovića.⁴³⁹

Kako vidimo, i selo Trščane navodi se u sastavu i novigradskog i zadarskog distrikta, ali mi držimo da je spadalo u novigradski.

Učitelja Vas

Učitelja Vas (vidi kartu, br. 25), Učitelja Selo, Učitelj, Vitegli, Vespeljevac, Cetiglavac imena su za današnja sela Islam Grčki i Islan Latinski. Ova nova imena potječu iz vremena Turaka, koji su osvojili taj kraj u ciparskom ratu 1571, a godine 1577. sagradili kaštel u današnjem Islamu Latinskom,⁴⁴⁰ koji su nazvali Sedislam. Islam se prvi put spominje (prema našim spoznajama) 1587, kada je »Turčin Petar iz Slama« prisustvovao kao kum na jednom vjenčanju u Zadru, u crkvi sv. Stošije.⁴⁴¹ Selo Vespeljevac spominje prvi put Ljubavac, a zatim i Bianchi. Obojica pišu da su Turci 1577. sagradili kaštel na mjestu ranijega hrvatskog kaštela, koji su pak Hrvati podigli na ruševinama vrlo staroga kaštela, po imenu Vespeljevac.⁴⁴² Izgradnji turskog kaštela prethodili su napadi i oštećenje hrvatskog kaštela u tijeku XV. st. Ime Cetiglavac spominje Bianchi, koji navodi da je bibrski rektor, ban cijele Slavonije, po nalogu kralja Bele IV udovoljio molbi ninskog biskupa Sansona II i dana 26. kolovoza 1244. darovao ninskoj biskupiji kaštel Chetiglavac.⁴⁴³ Ljubavac opisuje turski kaštel Sedislam, kazujući da je bio četvrtastog oblika, oko osamdeset »paši« dug, a oko šezdeset »paši« širok, da nema kula, a ima dvojna vrata usred pročelja s istočne i zapadne strane, te da naokolo kaštela postoji tri stope debeo zid.⁴⁴⁴ Vespeljevac spominje i Luka Jelić.⁴⁴⁵ Novak donosi nekoliko dokumenata o turskom kaštelu u okolici Novigrada, koji se zvao Učitelj, Weitegli, Vcitegl, Uciteli, Weitigli, Vitegli, ali ne zna o kojem se to selu radi.⁴⁴⁶

⁴³⁹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XVI, str. 48. od 5. VI. 1495. Vidi bilj. 385.

⁴⁴⁰ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 6 od 8. II. 1891. i br. 8 od 22. II. 1891. — BIANCHI, nav. dj., str. 208—209 i 310.

⁴⁴¹ R. JELIĆ, nav. dj. u bilj. 350, str. 442. i 446. Turčin Piero da Slam bio je vjenčani kum Damjanu iz Bara i Tičić Jeleni u crkvi sv. Stošije u Zadru, godine 1587, a i sam se vjenčao u istoj crkvi godine 1608. s Ursom pok. majstora Šime iz Nina, kao »Piero Turcho da Slam«.

⁴⁴² LJUBAVAC, nav. dj., br. 6. — BIANCHI, nav. dj., str. 310.

⁴⁴³ BIANCHI, nav. dj., str. 209. — CD V, str. 390. od 16. VIII. 1266. Ovdje su navedene i međe posjeda darovanog ninskom biskupu u Cetiglavcu. Dalje piše da je tu malo stanovnika kmetova. Spominje se i kuća biskupa Sansona »domus episcopi Sansonis«, kao i crkva sv. Jure, o čemu je iscrpno pisao Jakšić.

⁴⁴⁴ LJUBAVAC, nav. dj., br. 6 od 8. II. 1891.

⁴⁴⁵ L. Jelić, Lički sandžakat i postanje mletačke krajine, Narodni koledar za 1898, str. 85, Zadar, 1898.

⁴⁴⁶ G. NOVAK, nav. dj. u bilj. 30, str. 257, 258, 292, 368, 371, 373, 407, 409. i 445. Novakovi podaci odnose se na izvještaje, koji idu od godine 1581—1589.

Međutim, pitanje kaštela, odnosno sela Učitelj, davno je riješeno i ustanovljeno da se radi o Islamu.⁴⁴⁷

Pitanjem sela Učitelj nedavno se opširno pozabavio Jakšić,⁴⁴⁸ koji također nije znao da je to pitanje riješeno. Analizom dokumenata došao je do pravilnog zaključka da je to Islam. On po našem mišljenju pravilno zaključuje da su sva navedena imena Cetiglavac, Vespeljevac i Učitelja Vas zapravo ista, uz vjerojatnoću da su krivo prepisana iz dokumenata, a da se selo (odnosno kaštel) po svoj prilici zvalo Četilja Vas. Nadalje opisuje posjed ninskog biskupa u Islamu, biskupov dvorac — današnju »kulu Jankovića«, koja je prije Jankovića bila vlasništvo turskog age Tunića. Jakšić tretira i pitanje crkve sv. Jure, veličinu Jankovićeve posjeda, koja odgovara onoj ninskog biskupa, a identificira i razne druge toponime tog predjela. Mi se zato ovdje nećemo upuštati u ta pitanja, već čitaocu upućujemo na obje Jakšićeve radnje, koje su navedene u bilješkama uz ovaj tekst.

Donedavna su još postojali temeljni zidovi turskog kaštela, te je velika šteta što su posve porušeni pri izgradnji ceste i nekoliko privatnih kuća. Turci su držali Sedislam do 1647, kada ih je u mjesecu ožujku istjerao Juraj Posedarac po nalogu generalnog providura Foscola.⁴⁴⁹ Tada je kaštel porušen. Narod Islama taj položaj danas zove Gradina.

O Islamu iz vremena turske vladavine nedavno je pisao Spaho.⁴⁵⁰ Do 1755. Islam je bio jedinstveno selo, a tada je podijeljen na Islam Grčki i Islam Latinski, na osnovu vjeroispovijesti stanovništva.⁴⁵¹

Stanovništvo Islama nestalo je, kako ono prije turskog osvajanja, tako i ono iz vremena Turaka. Islam je ponovno naseljen iz drugih sela i krajeva⁴⁵² (Ervenik, Žegar, Pridraga i dr.). Na potezu od Smilčića do Zelenog hrasta nestala su mnoga sela, a ostao je samo Kašić i oba Islama sa zaselkom Režanima. Godine 1692. u Islamu je bilo dvadeset devet katolika i osamdeset sedam »šizmatika«.⁴⁵³

⁴⁴⁷ PREDELLI, REGESTI DEI COMMEMORIALI, tomo VII, str. 119, dok. 42 i str. 13, dok. 34, Venezia 1907. Na str. 13. popisana su imena pedeset i jednog sela, koje je pripalo Veneciji razgraničenjem Soranzo—Ferhad paša 1576. godine. Tu piše — »Islam altrimenti detto Ucitegl«. Ova knjiga nalazi se u čitaonici Arch. di stato u Veneciji, i to kao priručnik na polici.

⁴⁴⁸ JAKŠIĆ, nav. dj. u bilj. 37. Jakšić je u oba spomenuta svoja rada temeljito obradio pitanje imena Učitelj.

⁴⁴⁹ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 8.

⁴⁵⁰ F. DŽ. SPAHO, Prilog istoriji grada Islama u Ravnim kotarima u XVII. stoljeću, Zadarska revija, br. 4—5, str. 353—361, Zadar, 1985.

⁴⁵¹ BIANCHI, nav. dj., str. 310.

⁴⁵² Iz Žegara potječe i obitelj Mitrović — Janković, koja je 1670. dobila investituru na kuće i zemlje Jusuf-age Tunića. Vidi B. DESNICA, nav. dj. Istorija itd. I, str. 144, dok. 173 od 10. VIII. 1670. Vidi dalje str. 167, dok. 209 od 24. VI. 1674, o podjeli zemalja Posedarcima, Erveničanima i Budinjanima. Vidi i priloženu kartu-crtež navedenog predjela. Vidi još HAZd, Katastri Dalmacije, Catastico del publ. perito Cosma Faventini od 1709. (imena kuće-domaćina).

⁴⁵³ BOGOVIĆ, nav. dj., sl. 4—5.

O Islamu Grčkom dosta je pisano. Njemu je pored ostalog posvećen jedan cijeli broj časopisa »Zadarska revija«,⁴⁵⁴ a B. Desnica donosi mnogo vrlo vrijednih dokumenata. Čitatelje upućujemo na tu literaturu, a mi ćemo iznijeti nekoliko podataka koji se odnose uglavnom na stanovnike prije dolaska Turaka.

Naveli smo da je Učitelja Vas bila vlasništvo ninske biskupije, a spadala je u novigradski distrikt. Godine 1436. ninski biskup tražio je od nadležnih vlasti da mu vrate nezakonito ubranu desetinu s njegovih posjeda u Turčcima (Tercice), Kamenjanima, Radobudiću, Biljanima, Učiteljavasi, Baščici, Snojacima, Krnici i Podvršju.⁴⁵⁵

Juraj Divnić (Diphnicus), u svojstvu opunomoćenika ninskog biskupa Jakova Divnića (1530—1556), dao je godine 1547. Ivanu Rajmondu sve prihode s biskupovih posjeda u Učitelja Selu na rok od tri godine, za tri-deset pet dukata godišnje.⁴⁵⁶

Magulinović Pavao, Sitisojević Nikola, obojica iz Učitelja i Turčino-
vić Mate i Trščana imaju neki sudski spor kod zadarskog kneza.⁴⁵⁷

Ranije smo spomenuli Žapović Matu iz Učitelja Sela, koga prima za kmeta u Trščane Zadrantin Venier.⁴⁵⁸

Aliverović Jerolim,⁴⁵⁹ Aliverović Nikola,⁴⁶⁰ Aliverović Radul,⁴⁶¹ Live-
rić Vid⁴⁶² i Razulić(?) Bare,⁴⁶³ svi iz Učitelja, imali su sudske sporove kod zadarskog kneza.

Ranije smo već naveli da je Vitulović Petar prodao don Jakovu Gunjiću dvije trećine dvorišta u Novigradu, a kupio jednu trećinu kuće od Nonković Radića iz Trščana, također u Novigradu.⁴⁶⁴

Vitulović Matoša sudac Učitelja Sela odselio je godine 1520. sa cijelom obitelji u Istru. Gradski knez Petar Marcello tada je imeovao Magulinović Pavla za novog suca.⁴⁶⁵

Godine 1646. udala se u Zadru Skorupanić Marta, udovica pok. Nikole, iz Islama.⁴⁶⁶

Na koncu još par riječi iz novije povijesti Islama. Kada je koncem 1811, u vrijeme francuske vladavine, bila ustanovljena općina Novigrad, oba Islama došla su u njen sastav. Takvo stanje zadržalo se sve do 1923,

⁴⁵⁴ Zadarska revija br. 4—5, Zadar, 1985.

⁴⁵⁵ LJUBIĆ, nav. dj., LISTINE IX, str. 89. od 20. IX. 1436. Vidi bilj. 190.

⁴⁵⁶ HAZd, SZN, JM, sv. II, istrum, str. 2. od 31. X. 1547.

⁴⁵⁷ HAZd, SZK, FA, knj. jedina, str. 14. od 23. I. 1521. Vidi bilj. 421.

⁴⁵⁸ Vidi bilj. 433.

⁴⁵⁹ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 267. od 19. VIII. 1556.

⁴⁶⁰ ISTO, str. 249. od 7. VIII. 1556.

⁴⁶¹ ISTO, str. 105. od 15. IV. 1556.

⁴⁶² ISTO, str. 32. od 2. I. 1556.

⁴⁶³ ISTO, str. 144. od 11. V. 1556.

⁴⁶⁴ Vidi bilj. 416. i 432.

⁴⁶⁵ HAZd, SZK, PM, II, str. 154. od 17. VI. 1520.

⁴⁶⁶ Arhiv zadarske stolne crkve sv. Stošije, matice vjenčanih, knj. V (1632—1655), od 2. VII. 1646.

kada je bila osnovana nova općina Smilčić, kojoj su pripojeni Islami. Danas Islam Grčki spada u općinu Benkovac, a Islam Latinski u općinu Zadar, iako su oba sela prostorno povezana.

Grgurice

Grgurice (vidi kartu, br. 26) su danas zaselak Islama Latinskog, a nalaze se oko kilometar sjeverozapadno od »Jadranske magistrale«, odnosno Zelenog hrasta. Od Zelenog hrasta do njih vodi poseban odvojak. Zaselak leži usred plodnog polja, koje u luku zapasava jaruga Bašćica na svom toku prema Posedarskoj uvali, gdje utječe u Novigradsko more.

U ranijim stoljećima Grgurice su bile posebno selo, koje se zvalo Grguricaselo, odnosno Grguricavas. Bianchi⁴⁷⁴ spominje selo Gregorizza i kaže da se spominje 1487, da se nalizilo oko dvije milje južno od Posedarja i da postoji još samo nekoliko kuća tog sela. Grgurice se ne spominju kod popisa stanovništva iz 1527, a ni Ljubavac ih ne navodi u svojem opisu zadarskog područja, pisanom sredinom XVII. st.

U Grguricama su imali zemljišne posjede neki hrvatski rodovski plemići, kao Kačići, Mogorovići, Virevići i knezovi Posedarski od roda Gusića, te zadarski plemići de Rosa ((1561). Grguricavas se spominje 1396, kada je knez Posedarski za četiri tisuće zlatnih fiorina kupio od Mihovila Kačića Ivanovog iz Nina sela Grguricavas, Kalčinu Goricu, Suhovare i Krnicu, o čemu je već bilo riječi.⁴⁷⁵ Knezovi Mogorovići-Tvrtkovići prodali su u XV. st. dvadeset tri ždrijeba zemlje u Grguricama,⁴⁶⁹ a Toma Mogorović posjedovao je imanje u Grguricama, te mlin za žito kod Suhovara (1438. i 1439).⁴⁷⁰

Jakšić iznosi mišljenje da su Grgurice dobile ime po Grguru Mrganiću, koji je tu imao posjede,⁴⁷¹ ali to mišljenje nije uvjerljivo jer je Grgur Mrganić rođen pod konac XIV. stoljeća (umro je 1460. u Zadru).⁴⁷²

Grgurice se spominju i 1468. u oporuci zadarskog plemića Nikole Krešava pok. Ivana.⁴⁷³

Selo je spadalo u novigradski distrikt.

Danas to selo broji oko stotinu stanovnika. Navodimo sljedeće obitelji: Demo, Kardum, Maričić, Matković, Paić, Rončević i Zupčić, a odnedavno i doseljena obitelj Jokić.

⁴⁶⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 319.

⁴⁶⁸ Vidi bilj. 396.

⁴⁶⁹ RAUKAR, nav. dj., str. 147.

⁴⁷⁰ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 82.

⁴⁷¹ JAKŠIĆ, nav. dj. Privilegium itd., str. 345, bilj. 38.

⁴⁷² R. JELIĆ, nav. dj. u bilj. 392.

⁴⁷³ HAZd, SZN, NB, oporuke, sv. II. od 14. IV. 1468.

Horuplje Veliko

i

Horuplje Malo

Nekadašnja sela Horuplje Veliko i Horuplje Malo (vidi kartu, br. 27) danas tvore jedinstvenu mjesnu zajednicu, odnosno selo Rupalj, bez podjele na Veliki i Mali. Selo se ponekad pisalo i Horupaljce. Rupalj se nalazi na oko jedan kilometar udaljenosti od »Jadranske magistrale«, s njene istočne strane, te na osmom kilometru od Posedarja, prema Zadru. Do sela vodi asfaltirani odvojak. Sa zapadne strane leži selo Lovinac, sa sjeverne Islam Latinski, odijeljen od Ruplja dolinom jaruge Bašćice, s jugozapada je selo Poličnik, a s jugoistoka Suhovare. S istočne je strane plodno polje uz Bašćicu, dok je selo smješteno na maloj uzvisici.

Horuplje je spadalo u novigradski distrikt. U turskoj vlasti je bilo od 1571—1647, kao i ostala susjedna sela Islam, Poličnik, Suhovare i Zemunik.

Bianchi piše da se Horuplje Veliko i Horuplje Malo nalazilo u blizini Babinduba i da se spominje u dokumentima iz 1400. i 1488.⁴⁷⁴ Antoljak u katastiku navodi, da su u »Corupgliu« feudatariji, koji daju dohodak novigradskom kastrumu, kao i ostali, tj. jednu četvrtinu. Ne navodi podatak koliko su ždrijebova zemlje obrađivali feudatariji.⁴⁷⁵ Godine 1527. Horuplje Veliko i Horuplje Malo brojili su osamdeset četiri stanovnika.⁴⁷⁶ Horuplje spominju i Ljubavac, koji piše da se Horuplje Veliko, odnosno »Hrupalj«, nalazi pet do šest milja sjeveroistočno od Poličnika, da ima ako dvadeset pet kuća i smješteno je na brežuljku, a Horuplje Malo da se nalazi na istoj brdskoj kosi, udaljeno oko dvije milje jugozapadno od Horuplja Velikog, te da ima oko petnaest kuća.⁴⁷⁷

Prema Bogoviću Rupalj je 1692. imao stotinu deset stanovnika, od toga osamdeset sedam katolika i dvadeset tri »šizmatika«.

Navest ćemo nekoliko stanovnika, odnosno posjednika iz Horuplja, čija imena nalazimo u dokumentima.

Rusajević Stjepan iz Horuplja Malog, novigradskog distrikta, prodaje jedan gonjaj zemlje, odnosno vinograda na terenu crkve sv. Martina iz Poličnika, Unaković Juri iz Malog Horuplja (1492).⁴⁷⁸

Salčić Frane Antin iz Horupaljca, distrikta novigradskog, sklapa neki ugovor 1491.⁴⁷⁹

⁴⁷⁴ BIANCHI, nav. dj., str. 406. Vidimo da Bianchi griješi u lociranju sela Horuplja.

⁴⁷⁵ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, str. 394. i 415, bilj. 251,

⁴⁷⁶ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones I, str. 219.

⁴⁷⁷ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 6 od 8. II. 1891.

⁴⁷⁸ HAZd, SZN, AB, knj. VI, str. 37. od 14. XII. 1492.

⁴⁷⁹ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. I, str. 10. od 3. VII. 1491.

Ratković Pavao od roda Babonožića iz Horupaljca želi se pokopati u crkvi sv. Mihovila u Visočanima (1444).⁴⁸⁰

U Horupaljcu žive godine 1452. braća Babonožić, Jureta i Grgur.⁴⁸¹

Hvaličić Petar pok. Ante iz Malog Horuplja prodaje za osamdeset pet dukata ser Petru Mayneru, zadarskom građaninu, pedeset gonjaja zemlje u više »klapa« (komada) u Malom Horuplju, čiji su međaši: sa sjevera (borea) selo Lovinac, sa sjeveroistoka (traversa) selo Baščica (Bachizza), s juga (sirocho) Veliko Horuplje, a s jugozapada (quirina) Poličnik (Pulisane).⁴⁸²

Antonić Grgur, težak iz Zadra, prodaje svom bratu Petru pola gonjaja vinograda na zemlji ser Petra Mayneria iz Zadra, u Malom Horuplju, jednu trećinu vola i jednu trećinu krave, sve za osamdeset libara.⁴⁸³

Ugrinović Jadrij iz Malog Horuplja sklapa 1501. ženidbeni ugovor sa Stazijom Nikolinom iz Zemunika.⁴⁸⁴

U Zadru se nalazio na vjenčanju Barbašić Šimun iz Horuplja (Horuplie) godine 1577.⁴⁸⁵

Barbašić Juraj, Barbašić Lovre i Morešić Jure imaju neki sudski spor pred zadarskim knezom (1556).⁴⁸⁶

U vezi sa sudskim sporovima spominju se 1556. još i Smolić Nikola,⁴⁸⁷ Branković Jure,⁴⁸⁸ Pavlović Gruban,⁴⁸⁹ Dabetić Klara⁴⁹⁰ i Bugarin Petar.⁴⁹¹

Braća de Pechiaro Ivan i Franjo pok. Frane iz Zadra prodaju de Ferra Zojlu iz Zadra jedan ždrijeb zemlje oranice u Malom Horuplju (1548).⁴⁹²

Ostaković Ivoš iz Velikog Horuplja kupuje 1509. od Stane Žrnić (Xernich) iz Horuplja, koja se nalazi u lazaretu gubavaca u Zadru, jedan i pol gonjaj vinograda u Horuplju, na mjestu Lonci, a na imanju Marka Nazara.⁴⁹³

Radanović Martin iz Poličnika kupuje 1510. dva i pol gonjaja vinograda u Velikom Horuplju od Pahić (Pachich) Grgura, nastanjenog u Zahumu, na posjedu Škole sv. Jakova iz Zadra, na položaju Dolac, i

⁴⁸⁰ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 91.

⁴⁸¹ ISTO

⁴⁸² HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XVI, str. 25. od 9. V. 1495.

⁴⁸³ ISTI, str. 34 od 17. V. 1495.

⁴⁸⁴ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 341. od 20. III. 1501.

⁴⁸⁵ R. JELIĆ, nav. dj. Stanovništvo itd., str. 372.

⁴⁸⁶ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 280. od 1. IX. 1556. i str. 277. od 27. VIII. 1556.

⁴⁸⁷ ISTI, str. 117. od 24. IV. 1556. i str. 130. od 2. V. 1556.

⁴⁸⁸ ISTI, str. 117. od 24. IV. 1556.

⁴⁸⁹ ISTO

⁴⁹⁰ ISTO

⁴⁹¹ ISTI, str. 126. od 29. IV. 1556.

⁴⁹² HAZd, SZN, JM, sv. jedini od 22. II. 1548. Registar SZN XIV—XVI. st. u HAZd-u.

⁴⁹³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 320. od 11. X. 1509.

pola gonjaja vinograda od zadarskog brijača Ivana Grega u Velikom Horuplju, na mjestu Lonci, a na imanju gospodina Marka Nazara.⁴⁹⁴

Braća Petar i Marko Pahić iz Velikog Horuplja, nećaci fra Ivana Čeljevčića iz Poričana, sklapaju ugovor o zajedničkom domaćinstvu kod Čeljevčića.⁴⁹⁵

Nazaro Marko iz Zadra ustupa zadarskom brijaču Ivanu Gregu jedan zdrijeb zemlje u Velikom Horuplju na mjestu Lonci za iznos od dvije stotine dukata, prema ugovoru sklopljenom 24. travnja 1498. kod zadarskog notara Mate Sonzonija, i još osam gonjaja u istom selu za stotinu dukata, prema ugovoru od 9. studenog 1491. sklopljenom kod zadarskog notara Gregorija de Bosca.⁴⁹⁶

Marzić (Marzich) Mate iz Velikog Horuplja, Grdović Danko iz Trščana i majstor za mlinove Rebanac Nikola uzimaju od zadarskog brijača Ivana Grka (Grego) u najam teren u Velikom Horuplju, kod rijeke Baščice, da na tom mjestu sagrađe mlin za žito (1511).⁴⁹⁷

Živković Toma iz Velikog Horuplja kupuje od Deve, supruge Jure Brčića (Bersich) iz Jasenica, sela Krbavskih knezova, dva gonjaja vinograda na položaju Lonci, a na fondu Marka Nazara (1507).⁴⁹⁸

Maravčić Matul iz Poličnika kupuje od Margarite, udovice pok. Milivoja Omahovića iz Nina, jedan i pol gonjaj vinograda u Velikom Horuplju, na fondu Jakova de Pechiara (1510).⁴⁹⁹

Zadarski zlatar Ivan Draganić daje u najam Ivanu Velanoviću iz Poličnika i Vidu Mamešiću, sucu Velikog Horuplja, sve prihode od četiri ždrijeba zemlje u Horuplju (1551).⁵⁰⁰

Rupalj danas spada u sastav općine Zadar kao posebno selo, dok je prije bio zaselak Islama Latinskog. Ima vlastitu osnovnu školu, a nedavno su mještani sagradili i malu crkvicu. U selu živi oko dvije stotine stanovnika u oko pedeset domaćinstava, odnosno dimova, kako to narod kaže. Susrećemo sljedeća prezimena: Baljak, Bašić, Čulina, Demo, Gavran, Karamarko, Lulić, Mandić, Maričić, Oluić, Rogić, Štrkalj, Šušić, Tokić, Udovčić, Vidak i Vrkić.

Veljane

Danas su Veljane (vidi kartu, br. 28) zaselak Biljana Donjih, a nalaze se na kosi koja se proteže od Gladuše, tj. zapadnog dijela Suhovara, prema istoku do blizu Smilčića, tako da se nalaze na oko dva kilometra jugozapadno od Smilčića i otprilike isto toliko jugoistočno od

⁴⁹⁴ ISTO, str. 330. od 20. III. 1510. Zadarskog brijača Ivana Grka iz Kandije više puta spominjemo. Posjedovao je puno zemalja.

⁴⁹⁵ ISTO, str. 284. od 21. III. 1509.

⁴⁹⁶ ISTO, str. 300. od 18. XII. 1509.

⁴⁹⁷ ISTO, str. 301. od 16. XI. 1511. Vidi bilj. 496.

⁴⁹⁸ ISTO, str. 346. od 27. III. 1507.

⁴⁹⁹ ISTO, str. 315. od 12. XI. 1510.

⁵⁰⁰ HAZd, SZN, FT, b. jedina, sv. jedini, f. I, od 15. VIII. 1551. Registar SZN XIV—XVI, st. u HAZd-u.

Suhovara, a s južne strane Kašića. Ranije su Veljane bile posebno selo novigradskog distrikta. Godine 1482. župnik Veljana Mihovil bio je jedan od četrdeset dvojice župnika zadarske i ninske biskupije koji su tražili olakšice u plaćanju poreza zbog turskih pustošenja.⁵⁰¹ Veljane su bile dakle jedna od župa ninske biskupije.

Navest ćemo nekolicinu stanovnika i posjednika iz Veljana.

Godine 1495. Miličić Mate iz Veljana, novigradskog distrikta, i Petrović Jelena, žena Ljubana iz Gusića, također novigradskog distrikta, prodaju Mandi de InzaŹ, zadarskoj manjurici, dva gonjaja vinograda na fondu zadarskog kaptola.⁵⁰²

Milić Dujo i braća iz Veljana kupuju od Bregačić Bare iz Trčaca kuću u Zadru u ulici Citadela (1508).⁵⁰³

Cemović Ivan iz Veljana ima neki sudski spor kod zadarskog gradskog kneza (1555).⁵⁰⁴ a u vezi s istom stvari spominje se i 1556. pod prezimenom Cemerčić, ali piše da je iz Čerinaca.⁵⁰⁵

Sudski spor imao je i Dikonić Radman iz Veljana (1556),⁵⁰⁶ a također i Marulović Grgur,⁵⁰⁷ iz istog mjesta.

Godine 1560. sudac posobe u Veljanima bio je Bajčinović Ivan.⁵⁰⁸

Tonković Marko iz Veljana prodaje 1505. Borinić Mati iz Kašića jedan i pol gonjaj vinograda u Papračanima, na zemlji Grisogona iz Zadra, za iznos od dvadeset dva cijela i deset (22,10) lira.⁵⁰⁹ Interesantno je, da za Borinić Matu u dokumentima iz 1501. i 1510. piše da je iz Papračana.⁵¹⁰

Zadarski plemići Tetrico imali su posjede u Veljanima i Papračanima, te 1501. htjeli neke svoje kmetove preseliti iz Veljana u Papračane. Simun Tetrico imao je čak dvadeset ždrijebova zemlje u Veljanima, a dvanaest u Kobiloglaviću (1436).⁵¹¹

Vitulić Mate iz Veljana preselio se kao kmet na imanje Pompeja Grisogona pok. dra Federika, u Suhovare.⁵¹² Vjerojatno je Pompej bio sin glasovitoga zadarskog liječnika dra Federika, koji je poznat u svijetu po tome što je prvi otkrio i objasnio uzroke plime i oseke mora u svom djelu »De fluxu et reflexu maris«.

⁵⁰¹ PRAGA, nav. dj, str. 117, dok. 98 od 29. V. 1482.

⁵⁰² HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XV, str. 34. od 1. III. 1495. Vidi bilj. 390.

⁵⁰³ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 312. od 31. I. 1508.

⁵⁰⁴ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 116. od 24. VIII. 1555.

⁵⁰⁵ HAZd, SZK, AM, knj. jedina, str. 231. od 28. VII. 1556. i str. 258. od 11. VIII. 1556.

⁵⁰⁶ ISTI, str. 122. od 23. VII. 1556.

⁵⁰⁷ ISTI, str. 93. od 27. III. 1556.

⁵⁰⁸ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/10, str. 33. od 6. VIII. 1560.

⁵⁰⁹ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 267. od 13. III. 1505.

⁵¹⁰ Vidi bilj. 325 pod Kašić i bilj. 344 i 345 pod Papračane.

⁵¹¹ HAZd, SZN, DC, b. I, f. VI, str. 36. od 6. I. 1561. — RAUKAR, nav. dj., str. 121.

⁵¹² ISTI, b. I, f. II/10, str. 40. od 16. I. 1559.

Godine 1547. spominje se Ursa, udovica pok. Ivana iz Veljana.⁵¹³ Bajčinović Ivan iz Veljana kupio je od braće Ferra neke ovce.⁵¹⁴ Kako vidimo iz priloženih podataka, Velajne su u prošlosti pripadale novigradskom distriktu, a danas se kao zaselak Biljana Donjih, zajedno sa matičnim selom, nalaze u sklopu općine Benkovac. Ranije stanovništvo bilo je katoličke vjeroispovijesti, a selo je imalo vlastitu župu i župnike, te vjerojatno i crkvu, o kojoj nemamo nikakvih podataka. Današnji stanovnici Veljana su pravoslavne vjeroispovijesti.

Frletić

Frletić (vidi kartu, br. 29), ili kako neki pišu Frletići, nalazio se u predjelu između Smilčića i Kašića, od kojeg je bio udaljen oko jednu milju južnije. Prema Ljubavcu Frletić je imao trideset kuća Turaka i Vlaha.⁵¹⁵ Ne navodi se kod popisa stanovništva iz 1527, a ne spominje ga ni Bianchi među nestalim selima zadarskog područja, kao ni Bogović, koji donosi broj stanovnika katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti iz 1692. Ne spominju ga ni drugi pisci, koliko je nama poznato. Vjerojatno se radi o naselju koje je nastalo u doba turske vladavine tim krajem u XVI. i XVII. st, a s odlaskom Turaka nestalo bez traga.

Godine 1519. spominje se u spisima zadarskoga kneza Ante Frletić iz Novigrada.⁵¹⁶

Prema svemu iznesenom Frletić nije mogao spadati u novigradski distrikt, ali mi ga spominjemo jer se nalazio u toj regiji.

Stošija

Selo Stošiju (vidi kartu, br. 31) spominje Bianchi i piše da se nalazila oko tri milje južno od Islama Latinskog, na brdašcu usred lijepog polja, da je imala oko trideset obitelji, i da su je razorili Turci, te da je 1551. župnik sela bio don Mate Kvidomerić (Cviddomerich).⁵¹⁷

Slične podatke donosi i Ljubavac, s razlikom što on piše da se nalazila dvije milje južno od Islama Latinskog.⁵¹⁸

Stošija se spominje i 1671, kada su se u tom selu sastali Mahmut-paša bosanski i Giov. Bat. Nani, opunomoćeni pregovarači za uspostavu granične linije između Turske i Venecije nakon kandijskog rata.⁵¹⁹

Selo Stošija poznato je i kao zadnja stanica trgovaca stokom na putu iz Bosne do Zadra, odakle se prevozila brodovima u Mletke.

⁵¹³ HAZd, SZN, JM, sv. jedinji od 12. X. 1547. Registar spisa zadarskih bilježnika XIV—XVI. st. u HAZd-u.

⁵¹⁴ Vidi bilj. 362.

⁵¹⁵ LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica, br. 12 od 22. III. 1891.

⁵¹⁶ HAZd, SZK, PM, II, str. 259. od 4. VI. 1519.

⁵¹⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 402.

⁵¹⁸ LJUBAVAC, nav. dj., br. 8 od 22. II. 1891.

⁵¹⁹ HAZd, DM, f. CXXXI, poz. 2/1—2/9 od 25. VII. 1671. i f. IX, poz. 1, Instrumenti di confinazione della pace di Candia

Stošiju spominje i Bogović, koji navodi da ima sedam »šizmatika«, a ni jednog katolika (1692).⁵²⁰

Je li Stošija spadala u novigradski distrikt nismo uspjeli točno ustanoviti. Od samog sela, koje se nalazilo između Islama Latinskog i Suhovara, nije ostalo nikakvog traga, a jesu li ga razorili Turci, kako piše Bianchi, također nismo sigurni.

Raljane

Raljane (vidi kartu, br. 30) su nestalo selo novigradskog teritorija, čiji točan položaj ne znamo. Raspolažemo samo s dva podatka o tom selu.

Branilović Mihovil iz sela Raljana, novigradskog teritorija, kupio je 1494. od Skutarić Stanice, udovice pok. Staniše iz sela Zdahova, dio mlina u Zdahovu, koji je ona imala u zajednici s Jurjem Prkovićem (Perfcovich) iz Zdahova i s Matom Mihovilićem iz Kobiloglavića.⁵²¹

Mate pok. Ostoje iz Zadra kupio je 1495. jedan ždrijeb zemlje u selu Ramljanima od Tome Mogorovića.⁵²² Radi li se ovdje o pripadnicima plemena Ramljana, od kojih Antoljak⁵²³ spominje Stojšu Privojevića i Veseljka pok. Ivana Radinčića, kao stanovnike sela Doca 1454. ne znamo.

Kobiloglavić

Bianchi⁵²⁴ piše da se selo Kobiloglavić (vidi kartu, br. 33) nalazilo »na našem teritoriju« godine 1450, kada je njegov stanovnik bio Ivan Bolković.

Raukar⁵²⁵ navodi da je Šimun Stratico imao zemljoposjed u suhovarskom kraju, i to u Veljanima dvadeset ždrijebova, što je već spomenuto, i dvanaest ždrijebova u Kobiloglavićima, a pet ždrijebova u Strupniku.

Gunjača⁵²⁶ donosi dokument o međama sela Podi, i kaže da se njegove sjeveroistočne strane nalazio Kobiloglavić, s južne selo Miljacka (Meliazicha), sa sjeverozapadne selo Strupnik, a sa sjeverne selo Sitnice.

Matija, udovica pok. Jakova Netrića iz Kobiloglavića, nastanjena u zadarskom predgrađu, prodala je 1510. Ivanu Kraljiću iz Rogova stotinu i dvadeset stabala maslina u Rogovu, na zemlji vlasništva tamošnje opatije, za sedamdeset pet lira.⁵²⁷

⁵²⁰ BOGOVIĆ, nav. dj., sl. 4—5.

⁵²¹ HAZd, SZN, AB, istrum, knj. XII, str. 32. od 10. V. 1494. Vidi bilj. 413

⁵²² ISTI, b. I, f. I, knj. XIII od 5. VI. 1495. Vidi bilj. 385 i 439.

⁵²³ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 91. i 102.

⁵²⁴ BIANCHI, nav. dj., str. 424.

⁵²⁵ RAUKAR, nav. dj., str. 121. Raukar navodi god. 1436. Vidi bilj. 511.

⁵²⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 335. od 31. III. 1508.

⁵²⁷ ISTO, str. 285. od 14. I. 1510.

Već smo prethodno naveli da je Mihovilović Mate iz Kobiloglavića imao mlin u selu Zdahovu zajedno sa Stanicom Skutarić i Jurom Prvkovićem.⁵²⁸

Prema svemu navedenom i Kobiloglavić je nestalo selo, čiji točan položaj ne znamo, kao ni to je li pripadao novigradskom distriktu.

Badanj

Badanj (vidi kartu, br. 34) se prvi put spominje u ispravi kralja Andrije iz 1205, kojom daje povlastice Ninu, i to kao toponim »locus Badan«, a zatim u ispravi bana Stjepana 1249, kojom određuje međe posjeda knezova Posedarskih, i to opet kao toponim, a ne selo, jer u dokumentu piše »fovea Badan mominata«, tj. jama zvana Badanj.⁵²⁹ Ime Badanj nalazimo u istom svojstvu toponima, u dokumentu o utvrđivanju granične linije 1573. nakon ciparskog rata, gdje su pregovarači Turaka i Venecije bili bosanski sandžak Ferhadbeg Sokolović i Francesco Soranzo. Sporazum je potpisan 7. ožujka 1573. Pregovori o granici ponovno su vođeni 1576. (o istoj graničnoj liniji) i bili završeni 26. rujna.⁵³⁰ I ovdje se spominje Badanj kao toponim, a ne selo.

Kao naseljeno mjesto Badanj se prvi put spominje 1684, kada je još za trajanja morejskog rata, zbog opasnosti od turskih napada, bila s mletačke strane provedena obrana na način da su sela zadarskog područja bila grupirana u odsjeke.⁵³¹ U odsjek gornjih sela spadala su sela od Ljupča na sjeverozapadu do Badnja na istoku. Za svako selo bio je određen jedan kapetan, odnosno zapovjednik domaće vojske. Za Badanj je bio postavljen kapetan Ivan Telaić. Također je bio proveden i popis stanovništva u selima pojedinih odsjeka. U toj prigodi u Badnju je bio zabilježen trideset jedan muškarac bez oružja, četrdeset šest s oružjem i sedam konjanika, dakle ukupno osamdeset četiri muškarca. Ostali stanovnici (žene, djeca i starci) nisu popisivani.⁵³²

Mile Bogović u svojoj više puta spominjanoj knjizi »Katolička crkva i pravoslavlje« navodi da je 1692. u Badnju bilo trideset šest katolika i tri »šizmatika«. Napominjemo da brojevi koje navodimo nisu posve jasno čitljivi.

Prema tome, Badanj možemo držati naseljem tek od vremena morejskog rata na kraju XVII. st, nakon odlaska Turaka s tog područja. Današnji Badanj nije samostalno selo, već zaselak sela Paljuv, udaljen od Novigrada oko četiri kilometra, stotinjak metara istočno od ceste Novigrad—Smilčić. U zaseoku živi svega nekoliko obitelji.

⁵²⁸ Vidi bilj. 521.

⁵²⁹ CD IV, str. 392. od 8. V. 1249, i III, str. 52. od 1. VIII. 1205.

⁵³⁰ A. de BENVENUTI, STORIA DI ZARA DAL 1409 AL 1797, str. 124, Roma — Milano 1944. — TRALJIC, nav. dj., str. 213.

⁵³¹ B. DESNICA, nav. dj., str. 336. od 1. III. 1684.

⁵³² ISTO, str. 340, od 14. III. 1684.

Paljuv

Paljuv (vidi kartu, br. 35) se prvi put spominje 1576. u oporuci Bolić Kate,⁵³³ i to kao toponim. Zatim se nalazi u dokumentima kod postavljanja granice iz 1576,⁵³⁴ a isto tako i 1671.⁵³⁵ Granica je išla od obale Novigradskog mora pri ulazu u morski tjesnac Tisno, zatim brdom Polača, te dalje između vinograda na Lupoglavac do brda Badanj, na Paljuh, odatle k morskoj obali do izvora Nozret (Nusret), zatim prema riječici Baščici kod Posedarja i dalje preko brda do sela Mundića (Mudaghe), ostavljajući Radovin Mlečanima, kao i most na Baščici kod Posedarja, a isto tako novigradske vinograde u Nozretu.

Na mjestu Paljuva prema Jakšiću⁵³⁶ se nalazilo raskrižje putova »Peti puti«, koje Valčić, kako smo vidjeli, locira u današnji Smilčić. Paljuv se ne spominje među selima 1684, dok je ime Badnja, kako smo vidjeli, navedeno.⁵³⁷ Vjerojatno tada Paljuv još nije postojao kao naseljeno mjesto

Ime Paljuv dolazi od talijanske riječi palude — blato, iako se sadašnje selo nalazi na krševitom terenu. Međutim, tu u blizini nalazilo se selo Blačane, o kojem će biti još riječi, a i danas postoji toponim Blato za jedno polje u tom predjelu. U dokumentima koje smo naveli Paljuv se zvao Paljuh, dok ga Bianchi⁵³⁸ piše Paliú.

Paljuv je vjerojatno naseljen tek na početku XVIII. st, nakon kandijskog rata, i to stanovnicima iz Novigrada, koji i danas čine većinu njegova stanovništva, osim par obitelji doseljenih iz susjedne Podgradine, Pridrage, Starigrada i Polače. Stoga je Paljuv, koji je udaljen od Novigrada pet kilometara, bio njegov zaselak, što potvrđuje i zajedničko groblje i crkva u Novigradu. Paljušani su bili isključivo stočari, s vrlo malo obradive zemlje. Cijeli je taj kraj uostalom spadao u XVI. i XVII. st. pod tursku vlast, tako da je posjed Novigradana bio sveden na neposrednu okolicu mjesta. Generalni providur Dalmacije A. Molino javlja mletačkom senatu 1689. da je obišao novigradski kraj i ustanovio da se Novigrad nakon rata obnovio, i da sada mještani obrađuju zemlje »nuove conquiste« prema Karinu i Zablacanima, gdje su posadili vinograde.⁵³⁹

Današnji Paljuv je posebno selo s vlastitom mjesnom zajednicom. Današnja su prezimeni: Bakić, Baraba, Baždarić, Bratović, Buterin, Gnjatović, Nekić, Pedić, Portada (prezime od nadimka, inače Bušljetić), Ramić, Vlatković (nedavno izumrli) i Žepina.

Prema iznesenim navodima selo Paljuv novijeg je vremena, te kao takvo nije postojalo u vrijeme novigradskog distrikta.

⁵³³ Vidi bilj. 262. Oporuka od 13. XII. 1569.

⁵³⁴ TRALJIĆ, nav. dj., str. 213.

⁵³⁵ Vidi bilj. 519.

⁵³⁶ JAKŠIĆ, nav. dj. Privilegium itd., str. 342—343, CD III, str. 52. od 1205. i CD IV, str. 202. od 1249.

⁵³⁷ Vidi bilj. 531.

⁵³⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 295.

⁵³⁹ DESNICA, nav. dj., sv. II, str. 259. od 30. I. 1689, SANU, Beograd, 1951

Blaćane

Blaćane (vidi kartu, br. 36) su jedno od nestalih sela novigradskog distrikta, od kojih nije ostalo ni traga, ali se zadržao do danas topnim za polje koje se nalazi jedan do dva kilometra zapadno od sela Paljuva. Ime dolazi od močvarnog polja koje je drenirano i uređeno 1880. u doba načelnikovanja Josipa Buzolića u Novigradu.⁵⁴⁰ Jugozapadno od sela Blaćana postojalo je selo Papraćane, o kojem smo naprijed govorili.⁵⁴¹ Blaćane se prvi put spominju⁵⁴² u povelji kralja Andrije 1219. kojom potvrđuje posjede knezova Posedarskih, a koje su ih dobili od njegova oca, kralja Bele III (II). Ponovno se spominju 1322. u povelji kralja Karla Roberta,⁵⁴³ koji također potvrđuje granice posjeda posedarskih knezova Gusića-Kurjakovića, a koji su se nalazili na teritoriju kasnijeg novigradskog distrikta.

Selo Blaćane nestalo je u vrijeme mletačko-turskih ratova u XVI. st., u doba turske vladavine tim krajem, tj. do vremena kandijskog rata. Prikazujući Paljuv, naveli smo da su Novigradani počeli obrađivati Zablacane u toku morejskog rata,⁵⁴⁴ što znači da selo Blaćane više nije postojalo. Blaćane ne spominju ni Bianchi ni Ljubavac među nestalim selima zadarskog područja. Ne spominje ih ni Ljubić kod popisa stanovništva 1527 (Vallaresso), ali navodi da je zadarska riznica dobivala tri stotine šezdeset lira godišnje od davanja u zakup mlinova u Blaćanima.⁵⁴⁵

Blaćane su bile u posjedu knezova Posedarskih. Godine 1511. kmetovi sela Blaćana, Zahuma i Podnovja sporili su se za dohodak i obveze s vlasnicima posjeda u tim selima, tj. knezovima Posedarskim.⁵⁴⁶

Navest ćemo nekoliko imena stanovnika Blaćana koje smo našli u raznim dokumentima.

Matija pok. Martinušija od roda Kačića (1467).⁵⁴⁷

Torkanić (Torchanich) Draga, udovica pok. Tome iz Blaćana, oporučno ostavlja jedan »starić« ulja, crkvi sv. Kate u Novigradu (1527).⁵⁴⁸

Šiljanović Matijaš spominje se u vezi s nekim sudskim sporom kod zadarskog kneza.⁵⁴⁹ S njim se javlja na istom mjestu Crljenica Petar, Sumić Petar i Vrsatović Jure, svi iz Blaćana. Šiljanović Matijaš iz Blaćana, »comitatus Jadre«, daje 1559. zadarskom trgovcu ser Pasinu Ceronu neki novčani zajam uz kamate »ad lucrum«.⁵⁵⁰ Usput spomi-

⁵⁴⁰ Narodni list, br. 21 od 13. III. 1880, Zadar.

⁵⁴¹ HAZd, SZK, FN, knj. jedina, str. 314. od 8. IX. 155. Vidi bilj. 336.

⁵⁴² CD III, str. 176. od 1219.

⁵⁴³ ISTO, sv. IX, str. 83. od 8. X. 1322.

⁵⁴⁴ Vidi bilj. 539.

⁵⁴⁵ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd., vol. I, str. 219 od 1527.

⁵⁴⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 344. od 5. XI. 1511.

⁵⁴⁷ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 76.

⁵⁴⁸ HAZd, SZN, SC, oporuke od 23. VIII. 1518.

⁵⁴⁹ HAZd, SZK, AM, str. 58. od 28. II. 1556. i str. 67. od 4. III. 1556.

⁵⁵⁰ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/9, str. 30. od 27. XI. 1559.

njemo da je Ceroni bio u XVII. st. trgovac u Novigradu. Isti Šiljanović Matijaš, nastanjen u Blačanima, zadarskog distrikta, novigradske pertinenције, prodao je 1560. Anti Rossettu de Pontremoli četiri gonjaja vinograda u Petrcanima.⁵⁵¹

Panoević Pavao i Vrsatović Jure bili su suci (posobe) u Blačanima, novigradskog teritorija.⁵⁵² Na istom mjestu spominju se Luganić Jerko, Jurjević Jerko, Peritić Jakov i Budaković Ivan.

U sudskom sporu kod gradskog kneza u Zadru godine 1556. još se navode: Antulović Mate,⁵⁵³ Pastorčić Šimun,⁵⁵⁴ Crljenčić Andrija,⁵⁵⁵ a Bilulović Jakov pok. Martina iz Blačana, daje svojoj maćehi Agati punomoć da ga zastupa u nekom sporu s Mihovilom Šiljanovićem⁵⁵⁶

U vezi sa sudskim sporovima spominje se iste godine i Branković Andrija, a Branković Cvitan 1521.⁵⁵⁷

Boscain Šimun iz Blačana kupio je 1560. od braće Šimuna i Petra Ferra, zadarskih plemića, deset glava sitnog blaga u selu Dragovama na Dugom otoku. Osim njega, ovce odnosno koze, kupili su još: ranije navedeni Vrtačić Pavao iz Režana, Bajčinović Ivan iz Veljana, Bakucim Vid iz Veterinaca i Ljevšić Jakov iz Kamenjana.⁵⁵⁸

Iz navedenoga vidimo da u prikazu Blačana ima nekih nesuglasnosti s obzirom na položaj i distrikt. Tako Skok⁵⁵⁹ piše da su se Blačane nalazile na teritoriju Islama Grčkog (od navedenog mjesta bile su udaljene oko četiri kilometra istočnije). U nekim izvorima stoji da su u zadarskom komitatu, a u većini pak da su bile u novigradskom distriktu, što je jedino ispravno.

Na kraju navest ćemo još i pisanje Bianchia,⁵⁶⁰ koji kaže da su Blačane bile u području sela Polače, sjeverno od Vranskog jezera, a selo Zablaće na južnoj obali istog jezera. Sjetimo se usput i drugih toponima pod imenom Blato, kao što je Nadinsko i Bokanjačko, odnosno Hunjakovo blato. Međutim, u našem slučaju nedvojbeno se radi o selu Blačanima iz novigradskog distrikta, koje se, kako vidimo, zadnji put spominje 1560.

⁵⁵¹ ISTI., b. I, f. II/5 od 17. V. 1564.

⁵⁵² HAZd, SZK, AM, str. 67. od 4. III. 1556, str. 64. od 3. III. 1556. i str. 65. od 4. III. 1556.

⁵⁵³ ISTI, str. 121. od 27. IV. 1556.

⁵⁵⁴ ISTI, str. 227. od 22. VII. 1556, i str. 266. od 18. VIII. 1556.

⁵⁵⁵ ISTO

⁵⁵⁶ HAZd, SZK, FN, str. 40. od 16. I. 1555.

⁵⁵⁷ HAZd, SZK, AM, str. 58. od 28. II. 1556. i str. 64. od 3. III. 1556.
— HAZd, SZK, FA, str. 22 od 8. II. 1521.

⁵⁵⁸ Vidi bilj. 362.

⁵⁵⁹ SKOK, nav. dj., str. 51.

⁵⁶⁰ BIANCHI, nav. dj., str. 411.

Podnovje

I Podnovje (vidi kartu, br. 37) spada u niz nestalih sela novigradskog distrikta, čiji se položaj može prilično točno odrediti na temelju pisanih podataka.⁵⁶¹ S južne strane Podnovja nalazilo se selo Zahum, sa sjeveroistočne Posedarje, s jugozapadne Učiteljavas i Tršćane, a sa sjeverne selo Medovi. Selo Podnovje spominje se vjerojatno prvi put u povelji kralja Andrije iz 1219,⁵⁶² a zatim 1322. u povelji kralja Karla Roberta,⁵⁶³ kojima se naznačuju međe posjeda knezova Posedarskih. Bianchi⁵⁶⁴ navodi jedno nestalo selo, koje se nalazilo blizu Posedarja, a spominje se u dokumentu iz 1479. pod imenom Podovize, dok se u navedenim poveljama kraljeva Andrije i Karla Roberta Podnovje naziva Novi. Možda se i Bianchiev podatak odnosi na Podnovje.

Godine 1482. župnik Podnovja bio je Matej,⁵⁶⁵ koji je s ostalim kolegama iz ninske i zadarske biskupije molio mletačke vlasti da ga oslobode plaćanja dadžbina zbog šteta koje trpe od turskog pljačkanja stanovništva njihovih župa.

Kod prikaza sela Blačana naveli smo spor kmetova tog sela s vlasnicima posjeda, knezovima Posedarskim, zbog nekih dohodaka. Isti spor⁵⁶⁶ vodili su i Podnovjani, kao i kmetovi sela Zahuma jer su sva tri sela bila vlasništvo Posedarskih knezova.

Susrećemo se i sa čudnovatim podatkom da je ninski biskup Marko Loredan (1557—1573) dao godine 1562. nekolicini seljaka na obradu neke zemlje vlasništva crkve sv. Nikole.⁵⁶⁷ U dokumentu ne piše gdje je ta crkva bila, a u prethodnom tekstu smo vidjeli da se u selu Papračanima nalazila kapela sv. Jakova, koja je imala posjede u Podnovju. U Zadru je postojala crkva i samostan sv. Nikole, ali je to bilo izvan nadležnosti ninskog biskupa. Poimenično je navedeno osam kmetova, i to: Kurlajević Mate dobio je pet gonjaja, Radešić Martin tri gonjaja, Proharić Andrija dva, Kurlajević Jure tri, Bilić Radoje jednu četvrtinu gonjaja, Kurlajević Lovre dva, Mahačić Martin jedan i Svrđlović Jure jedan gonjaj. Zemlju je po biskupovoj naredbi seljacima predao već spominjani don Jure Matasović, »archipresbyter ruralis seu Luchae«.

Navest ćemo još nekoliko imena stanovnika Podnovja iz raznih dokumenata.

Lješevac (Gliesevaz) Žakman (Xacman) bio je kapetan Vlaha, a živio je u Podnovju. Istodobno je u Podnovju živio još jedan kapetan Vlaha, po imenu Najčinović Petar »provisionati ex gratia illustr. ducisi

⁵⁶¹ HAZd, SZK, FN, str. 201 od 15. V. 1554. i SZN, AB, b. I, f. I, knj. XIII, str. 15. od 24. X. 1494.

⁵⁶² CD III, str. 176.

⁵⁶³ ISTO, IX, str. 83.

⁵⁶⁴ BIANCHI, nav. dj., str. 422.

⁵⁶⁵ PRAGA, nav. dj., str. 117. od 29. V. 1482.

⁵⁶⁶ Vidi bilj. 547. U sporu je kmetove zastupao zadarski advokat Jerolim Perlica.

⁵⁶⁷ HAZd, SZN, SB, b. I, f. I, str. 365. od 19. V. 1562.

domin. Venet.« Obojica priznaju 1552. da su podmireni u svojim nadležnostima od mletačkog patricija pokojnog Petra Vallaressa pok. Zaharije.⁵⁶⁸ Lješevac Žakman iz Podnovja daje 1555. punomoć Bernardinu Karnarutiću da ga zastupa u nekom sporu.⁵⁶⁹ Godine 1550. Žakman je napravio oporuku u Zadru,⁵⁷⁰ iako vidimo da je bio živ još 1559, koje je godine vjerojatno umro. Možda se ova dva kapetana Vlaha mogu dovesti u neku vezu s Vlasima koji su uzimali u najam, za dvije stotine dukata godišnje, pašnjake podložne novigradskom kastrumu, o čemu se govori u zadarskom katastru.⁵⁷¹

U Podnovju je živio i Lješevac Milivoj pok. Žakmana, koji 1560. prodaje⁵⁷² zadarskom trgovcu Juliju Taminu zgradu mlina u selu Brdo, a koji mlin je bio kupio⁵⁷³ godine 1559. od zadarskog plemića Petra Fanfogne.

Lješevac Milinko služio je kao oficir u mletačkoj konjici skupa s Frletić Vickom pok. Kulina u selu Kuklju (1559).⁵⁷⁴

U dokumentima se spominje još i Lješevac Juraj iz Podnovja, koji ima neki sudski spor kod gradskog kneza s Mahačić Martinom iz Podnovja (1556).⁵⁷⁵

Mahačić Martin pok. Staniše iz Podnovja, »ditionis Jadrensis«, prodaje Josipu Vlašiću alias Pendeliću pok. Pavla iz Račica, jedan i pol gonjaj vinograda u selu Dolinu, na zemlji samostana sv. Nikole iz Zadra, blizu jama u kojima se pohranjuje žito »prope fossas in quibus reponunt blada«. ⁵⁷⁶

Pajković Martin (Martinus Paychi) iz Podnovja izjavljuje da ima kod sebe u pohrani dvije kabanice (casache). zelenu i plavu, od latinske čoje, vlasništvo Jure Zapačica (Zapaich) iz Hotuše u Lici (de Cotuchia de Ultra montana), koji se nalazi kao galiot na triremi zadarskog soprakomita Franje Bortulačića (de Barcholaciis).⁵⁷⁷

Lalin Radojica i Verzerović Tome bili su suci posobe u Podnovju.⁵⁷⁸

⁵⁶⁸ HAZd, SZN, FT, b. jedina, f. I/1 od 27. V. 1552. Regist. SZN u HAZd-u

⁵⁶⁹ HAZd, SZK, FN, str. 77. od 11. V. 1555.

⁵⁷⁰ HAZd, SZN, FT, b. jedina, f. VI, otvorene oporuke, oporuka od 10. IV. 1550. Registar SZN od XIV—XVI. st.

⁵⁷¹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, str. 394.

⁵⁷² HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/9, str. 11. od 14. II. 1560.

⁵⁷³ HAZd, SZN, SB, b. I, f. I, str. 177. od 16. III. 1559.

⁵⁷⁴ Vidi bilj. 99.

⁵⁷⁵ HAZd, SZK, AM, str. 51. od 24. II. 1556.

⁵⁷⁶ HAZd, SZN, DC, b. I, f. I/3, str. 37. od 12. III. 1556. Jama iskopenih u zemlji, a osobito u tvrdoj »sigi« ima i danas u Novigradu, gdje ih je prilikom raznih iskopa otkriveno desetak, najviše u istočnom dijelu mjesta, oko crkve, gradskih vrata i okolnih ulica, ispred ulaza u kuću Vlatković, kod kuće Sinovčića, u ograđnom zidu crkve i dr. Jame su u Novigradu oko dva metra duboke, promjera oko osamdeset centimetara, ovalnog oblika, pokrivene kamenom pločom u razini ulice, te sadržine oko dva hektolitara. Služile su kao neka vrsta današnjih malih silosa u kojima su zakupnici pohranjivali žitarice.

⁵⁷⁷ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. VIII, str. 32. od 12. V. 1493.

⁵⁷⁸ HAZd, SZK, AM, str. 72, 37, 39, 52, 55, 266 od 1556.

Osim njih spominju se kao suci posobe⁵⁷⁹ još i Kurtajević Damjan i Kurtajević Mate.

U vezi sa sudskim sporovima⁵⁸⁰ kod zadarskoga gradskog kneza spominju se Smoljanović Mihovil, Prohar Martin, Milutinović Mate, Milutinović (ili Milutinić) Radoje, Smolić (ili Smoljan) Filip, Franulović Ante, Diklić Toma, Borovina Toma, Bilić Radoje (i Rade) i Kurtajević Jure.

Versatović Ante bio je 1594. na vjenčanju u Zadru,⁵⁸¹ a Versatovića je bilo i u Blačanima, o čemu smo već pisali.

Lješevac Žakman, »comes Murlacorum«, spominje se 1552, kada izdaje priznanicu Anti Venturinu iz Zadra na četrdeset pet dukata koje mu je dugovao,⁵⁸² a 1550. bio je zajedno sa svećenikom Jurjom Skradinjaninom izvršilac oporuke Stojković Katarine pok. Cvitka, udovice pok. Marka Ralanovića, nastanjene u Zadru.⁵⁸³

Iz ovog prikaza vidimo da je Podnovje spadalo u sastav novigradskog distrikta, te da je bilo posjed posedarskih knezova Gusića, od rođa Kurjaković. I kod ovog sela naišli smo na dva mjesta gdje piše da spada u zadarski komitat, odnosno u »ditio« Zadra, iz čega se zorno vidi nedosljednost sastavljača dokumenata. Podnovje se na par mjesta naziva imenom Novo. Iznijeli smo da se spominje od 1219. do 1560, a ime zadnjeg Podnovljanina u Zadru 1594, kada vjerojatno Podnovje više nije ni postojalo. Nadalje, rečeno je da je selo imalo svog župnika 1482. Možda je u selu postojala i crkva, ali o njoj nema traga. Može se pretpostaviti da je to bila spomenuta crkva sv. Nikole, koja je u selu imala posjede. Zanimljivo je da je u Podnovju živjela jedna ugledna vlaška obitelj čija su dva člana obnašala oficirsku službu.

Zahum

Selo Zahum (vidi kartu, br. 38) prvi se put spominje u povelji kralja Andrije 1219, kojom određuje, odnosno potvrđuje mede posjeda Posedarskih knezova,⁵⁸⁴ pod imenom Zachum, te ponovno u povelji kralja Karla Roberta iz 1322. o istom predmetu, pod imenom Zachlem.⁵⁸⁵ Zahum je pripadao Posedarskim knezovima, a nalazio se u novigradskom distriktu. Selo je bilo smješteno sa sjeveroistočne strane sela Režana, a s južne strane sela Podnovja.⁵⁸⁶ Bianchi⁵⁸⁷ piše da je nekada blizu

⁵⁷⁹ ISTI, str. 7. od 9. III. 1556.

⁵⁸⁰ HAZd, SZK, AM, str. 19, 58, 61, 67, 72, 115, 121—123, 133, 185, 258, 269. od 1556.

⁵⁸¹ R. JELIĆ, nav. dj. Stanovništvo itd., str. 445.

⁵⁸² HAZd, SZN, FT, b. jedina, f. I/1 od 13. IV. 1552. Registar SZN XIV—XVI. st. u HAZd-u.

⁵⁸³ ISTI, b. jedina, f. VI od 10. IV. 1550, otvorene oporuke, Registar SZN XIV—XVI. st. u HAZd-u.

⁵⁸⁴ CD III, str. 176.

⁵⁸⁵ ISTO, sv. IX, str. 83.

⁵⁸⁶ Vidi bilj. 353 i 561.

⁵⁸⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 422.

Posedarja postojalo selo Zakon, koje se spominje u dokumentu iz 1479. Radi se dakako o Zahumu, ali ga Bianchi krivo piše. U prikazu sela Podnovja i Blačana naveli smo da su se kmetovi Posedarskih knezova sporili s vlasnicima zemalja koje su obrađivali zbog nekih nameta (travarina, zgon, dovoz grožđa u kuću vlasnika u Posedarje i oko tri tovara drva), a koje su vlasnici posjeda tražili od njih (1511).⁵⁸⁸ Isti spor vodili su i zahumski kmetovi.

Godine 1550. kapetan stradiota u Novigradu Petar Klada (Clada) bio je vlasnik nekih vinograda u Bravarićima, Sachumu i Blatu, koje je dao u zakup Šimunu de Pasinu pok. Petra iz Zadra, na rok od tri godine, uz godišnji najam od četrnaest i pol dukata.⁵⁸⁹ Toponim Bravarići i danas postoji u izravnoj blizini Novigrada (novo novigradsko groblje).

Gradski knez Zadra Fr. Nani⁵⁹⁰ stavlja na dražbu četiri gonjaja vinograda Petra Clade u Zahumu i Blatu 1555.

Kapelan hospotala gubavaca u Zadru Sandalić Bare kupio je u Zahumu (Xacon) dva ždrijeba zemlje za devedeset i jedan dukat, a istog dana gospodin Grgur Spansić uzeo je u najam na pet godina četiri ždrijeba zemlje u Zahumu (Xacon), od skrbnika hospotala gubavaca, uz najamninu od deset dukata godišnje (1503).⁵⁹¹

Godine 1492. Zurinović Pavao od roda Zurinovića (»de genere Zurinovich«) prodao je četiri ždrijeba zemlje u Zahumu (Xachum), novigradskog teritorija, ninskom plemiću... de Marianysu pok. Nikole za stotinu šezdeset dukata, da bi se otkupio iz zarobljenitva u kojem se nalazio kod kneza Ivana Krbavskog.⁵⁹²

Zadarska plemkinja Klara de Rosa⁵⁹³ naseljuje braću Luku i Matu Pijakovića iz sela Zahuma u selo Grgurice, gdje svakom od njih daje po jedan ždrijeb zemlje na obradu. U dokumentu piše da naseljuje »villicos, colonos, agricultores, laboratores«.

Pahić (Pachich) Grgo iz Zahuma (Zaton) prodao je Radanović Martinu iz Poličnika dva gonjaja vinograda na zemlji Škole sv. Jakova iz Zadra, a na mjestu Dolac u Velikom Horuplju, i pola gonjaja na mjestu Lonci, na zemlji zadarskog brijča Ivana Grka (Grega iz Candije).⁵⁹⁴

Od nekadašnjih stanovnika Zahuma spomenut ćemo još Mičević Lukca, Ilijić Jurja, Korenić Jurja, suca Zahuma, koji imaju neke sudske sporove kod gradskog kneza u Zadru 1556. Tu se kao stranke navode još neki Ljuban, također iz Zahuma, Kurlajević Lovro iz Podnovja, Bumečić Jakov iz Nevidana (Nevigiane?) i Vojvodić Ivan iz Režana.⁵⁹⁵

⁵⁸⁸ Vidi bilj. 546 i 566.

⁵⁸⁹ HAZd, SZN, JM, b. jedina, f. I, str. 17. od 17. IV. 1550.

⁵⁹⁰ HAZd, SZK, N, str. 307. od 4. VI. 1555.

⁵⁹¹ CUNJACA, nav. dj. u bilj. 72, str. 332. i 333. od 23. XI. 1503.

⁵⁹² HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. IV, str. 44. od 16. VII. 1492.

⁵⁹³ HAZd, SZN, DC, b. I, f. II/1 od 9. VI. 1561.

⁵⁹⁴ Vidi bilj. 494.

⁵⁹⁵ HAZd, SZK, AM, str. 122, 136, 144, i 266. od 1556.

Od sela Zahuma nije ostalo nikakvih tragova. Selo se nalazilo u novigradskom distriktu, blizu Režana i Podnovja, a spominje se od 1219. do 1561. pod imenima Zachum, Sachum, Zachlem, Xuachum, Xacon, Zakon i Zaton. Mislimo da mu je pravo ime bilo Zahum.

Mirce

Selo Mirce (vidi kartu, br. 39) (Mirze) spominje Bianchi, koji piše da se nalazilo u ninskom području i da je o njemu riječ u dokumentu iz 1432.⁵⁹⁶ Raukar navodi da je selo Mirce bilo posjed Posedarskih knezova i da se nalazilo u novigradskom distriktu.⁵⁹⁷ Godine 1266. u listini, kojom ban Roland⁵⁹⁸ govori o posjedu ninske biskupije u Četiglavcu, spominje se kao međaš posjeda selo Mich, a u dokumentu o obilježavanju mletačko-turske granice 1576. spominje se naselje Mioci.⁵⁹⁹ U povelji, kojom kralj Andrija⁶⁰⁰ potvrđuje granice posjeda knezova Pose-darskih 1219, spominje se Miraccha, a u onoj bana Stjepana⁶⁰¹ iz 1249. Mirac studenac. Kralj Karlo Robert⁶⁰² godine 1322. spominje kao među posjeda selo po imenu Mircha Jakšić⁶⁰³ u svoje obje navedene radnje navodi sva imena i pravilno zaključuje da su istovjetna s vrhom vode u selu Podgradini, koje se zove Mirača kao i danas, a njegova voda teče kao potočić Slapača do Posedarske uvale, gdje se ulijeva u Novigradsko more kod otočića Sv. Duha.

U zaključku mogli bismo kazati da je nekada postojalo u novigradskom distriktu seoce Mirce, vlasništvo Posedarskih knezova, čije se ime sačuvalo u izvoru Mirači, a od samog sela nije ostalo nikakvih tragova.

Grivna

Selo Grivna (vidi kartu, br. 40) (Grifno) nalazilo se prema Antoljaku⁶⁰⁴ blizu Nadina. Godine 1434. Mlečani su to selo ustupili Krbavskim knezovima, udovoljivši tako njihovoj molbi. Grivna (Grifna) je naime ranije pripadala zadarskom plemiću Jakovu Ljubavcu, koji ju je zamijenio za Grbavac-lug, te ga unajmio drugom zadarskom plemiću Marinu Krnarutiću. Grbavac-lug bio je prethodno od mletačkih vlasti oduzet njihovu političkom protivniku Filipu de Georgiisu, koga su Mlečani prognali i konfiscirali mu sve posjede. U dokumentu o zamjeni,

⁵⁹⁶ BIANCHI, nav. dj., str. 421.

⁵⁹⁷ RAUKAR, nav. dj., str. 49, bilj. 100.

⁵⁹⁸ CD V, str. 391. od 16. VIII. 1266.

⁵⁹⁹ TRALJIĆ, nav. dj., str. 213.

⁶⁰⁰ CD III, str. 176.

⁶⁰¹ ISTO, sv. IV, str. 345.

⁶⁰² ISTO, sv. IX, str. 83.

⁶⁰³ JAKŠIĆ, nav. dj. Topografija itd., str. 328. i nav. dj. Privilegium itd., str. 342. i 345.

⁶⁰⁴ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 84, bilj. 453.

koji je 7. kolovoza 1434. izdao dužd Fr. Foscari, izričito piše da se »villa vocata Grifna« nalazi u novigradskom distriktu.⁶⁰⁵

Drugih podataka o ovom nestalom selu nemamo.

Tučepi

Selo Tučepi (vidi kartu, br. 41) nalazilo se sa sjeverne strane sela Trščana.⁶⁰⁶ Spominje ga Bianchi,⁶⁰⁷ koji piše da je 1387. postojalo selo Tuzzappi, o kojem se više ništa ne zna. S jugozapada Tučepa bilo je selo Suhovare.⁶⁰⁸

Iz sela Tučepa (Tučapi) bio je Pavao Stojnić od roda Šubića.⁶⁰⁹

Tučepi su se nalazili u novigradskom distriktu, a nestali su bez traga. Selo ne spominje ni Ljubić kod Vallaresova popisa stanovništva 1527, a niti Ljubavac među nestalim selima na početku kandijskog rata. To znači da je vjerojatno nestalo u prvoj polovici XVI. st.

Medovi

Selo Medovi (vidi kartu, br. 42) koliko nam je poznato, spominje se samo u jednom dokumentu, i to kao sjeverna granica sela Podnovja.

Prema tome, nalazilo se u novigradskom distriktu, a nestalo je bez ikakva traga. Spomen o njemu datira iz godine 1554.⁶¹⁰

Konjašice

Konjašice navodi Antoljak među selima u kojima je novigradski kaštel imao posjede, i od kojih je dobivao dohodak. U tom selu posjedovao je pet ždrijebova zemlje.

Dodatnih podataka Antoljak nema,⁶¹¹ a nemamo ni mi, tako da se ne može točno locirati u prostoru novigradskog distrikta.

Budin

Budin (vidi kartu, br. 44) je jedna od desetak liburnskih gradina koje su se nalazile duž obala Novigradskog mora. Gradina, odnosno njeni ruševni ostaci, nalazi se na oko jedan kilometar dugom grebenu, obrubljenom s istoka i zapada dvjema vododerinama koje otežavaju pristup. Od liburnskih vremena ostalo je dosta ulomaka grnčarije, a i porušenih zidova. Gradina Budin dopirala je do same obale Novigradskog mora. To potvrđuje nalaz dvaju liburnskih grobova pri probijanju

⁶⁰⁵ LJUBIĆ, nav. dj. LISTINE, sv. IX, str. 66. od 8. III. 1434. — Nadbiskupski arhiv u Zadru, inventar kapitularnog arhiva sv. Stošije u Zadru, str. 17, br. 74 a) od 8. III. 1434.

⁶⁰⁶ Vidi bilj. 414.

⁶⁰⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 419.

⁶⁰⁸ HAZd, SZN, AB, b. I, f. I, knj. XIII, str. 10. od 20. X. 1494.

⁶⁰⁹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 81. i 82.

⁶¹⁰ HAZd, SZK, FN, str. 201. od 15. V. 1554. Vidi bilj. 561.

⁶¹¹ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 35, str. 394.

ceste Posedarje—Novigrad, prije dvadesetak godina, koji su bili rubno smješteni, a udaljeni od mora svega petnaestak metara (grobove je otkopao pok. Joso Urić pok. Šime iz Novigrada). Udaljenost Budina od Posedarja iznosi oko dva kilometra prema jugoistoku. Oblik je gradine terasast jer je greben strm, a pojedine terase bile su odijeljene suhozidovima. Na gornjoj terasi nalazi se ruševna crkvice građena malterom, i ona vjerojatno potječe iz druge polovice XVII. st. Tada su u tom kraju privremeno boravili novi doseljenici iz Bukovice (Ervenik i druga mjesta) koji su nakon povlačenja Turaka iz Islama bili naseljeni u Islam, Posedarje i Podgradinu, koja je tada nastala, kao i neka druga mjesta.

Na vrhu brda, nešto istočnije od budinske gradine, nalazila se još jedna liburnska gradina. Na podnožju samog brda sada se nalazi selo Podgradina.

Budin spominje Bianchi,⁶¹² koji piše da se prema Posedarju, na jednom grebenu u gustom šumici, nalaze ostaci starog kaštela Budina, a da se među ruševinama nalazi crkvice u kojoj je pokopan Janko Mitrović Dede. Ti su navodi međutim netočni jer se Janko Mitrović nije zvao Dede, niti je tu pokopan, a Budin nije bio kaštel, već liburnska gradina. Slične podatke o Budinu donijele su i zadarske novine »San Marco« (1937).⁶¹³

Budin se kao privremeno naselje »starih« stanovnika i uskočenih Bukovčana spominje 1683.⁶¹⁴ Tu je na čelu uskoka neko vrijeme boravio i Stojan Janković, proslavljeni kotarski serdar, sin Janka Mitrovića, koji se po ocu zove Janković. Kada su 1684. kotarska sela razvrstana u četiri skupine radi efikasne obrane od Turaka u morejskom ratu, u selima gornje skupine nalazio se i Budin.⁶¹⁵

Za kapetana Budinjana bio je postavljen Milan Paić. U Budinu je popisano dvije stotine pet muškaraca, od kojih sedamdeset četiri bez oružja, stotinu sedam s oružjem i dvadeset četiri konjanika. Ali kako rekosmo, to nisu bili stalni stanovnici formiranog sela Budina, već su tu boravili privremeno, kao krajišnici, tj. seljaci-vojnici pod komandom domaćih zapovjednika harambaša i serdara. Spomenuta ruševna crkvice iz tog je vremena.

Prema tome, Budin spominjemo jer se nalazio na teritoriju bivšeg novigradskog distrikta, ali kao selo nije postojao ni u vrijeme dok je distrikt egzistirao niti poslije toga. Tu u blizini kasnije je nastalo novo selo, današnja Podgradina, kao slijednik nekadašnjeg Budina.

Divnićić Stoše Božina iz Budina, koja se udala u Zadru 1692. godine, predstavlja prvog stanovnika Budina na koga smo naišli u dokumentima.⁶¹⁶

⁶¹² BIANCHI, nav. dj., str. 290.

⁶¹³ A. de BENVENUTI, Il Castello di Possedania, San Marco, br. 19 od 31. XII. 1937, str. 3, Zadar.

⁶¹⁴ DESNICA, nav. dj. I, str. 301. od 17. XII. 1683.

⁶¹⁵ ISTI, str. 336. i 340. od 1. III. 1684. Vidi bilj. 531 i 532.

⁶¹⁶ Arhiv župe Sv. Stošije u Zadru, matice vjenčanih, knj. VI (1656—1706)

Podgradina

Podgradina (vidi kartu, br. 45) je relativno mlado naselje,⁶¹⁷ nastalo na kraju XVII. st. nakon izгона Turaka iz tog kraja, a nekako u isto vrijeme kad su nastala i neka druga sela u tom području, kao Pridraga, Paljuv i dr. Kako smo već naveli, naselje se razvilo na podnožju brda Gradina, po kojem je i dobilo ime. Od mora je udaljena oko jedan kilometar zračne linije. Posedarje leži oko tri kilometra sjeverozapadnije, Islam Latinski nešto manje u pravcu jugozapada, Paljuv na oko četiri kilometra jugoistočno, dok je Novigrad udaljen oko sedam kilometara u pravcu istoka.

Selo je naseljeno djelomice iz nekih sela Bukovice, kao Kruševa, Ervenika i Žegara, zatim iz Pridrage, a nekoliko obitelji došlo je iz Novigrada. Tako se Podgradina može promatrati kao nasljednica privremenog naselja Budina, odakle i potječu sklonjeni uskoci iz Bukovice (najviše iz Ervenika). Podgradina se nalazi na teritoriju bivšeg novigradskog distrikta, iako u doba njegova postojanja još nije bila formirano selo, tako da i ne raspoložemo s imenima stanovništva iz ranijeg vremena. U tom kraju postojalo je nekoliko sela čija smo imena prethodno naveli, među njima i selo Mirce, čije ime još postoji u imenu vrela Mirača, o čemu je također već bilo riječi.

Navest ćemo prezimena današnjih stanovnika Podgradine: Batur, Breulj, Budan, Crnjak, Gospić, Gusar, Nanić, Nekić, Perica, Vulesica, Zubak i Žuža. Baturi, Gospići i Gusari doselili su iz Pridrage, Šaline i Bratovići iz Novigrada, Breulji i Perice iz Kruševa, Nekići i Žuže iz Posedarja itd.

Šaline su dali tri župnika Novigrada u XVIII. st.⁶¹⁸ Prezime Žuža je nadimak posedarske obitelji Jurjević, čiji je član Mihovil bio glavlar Posedarja.

Posedarje

Posedarje (vidi kartu, br. 46) se prvi put spominje u povelji kralja Andrije godine 1219,⁶¹⁹ kojom potvrđuje Krbavskim knezovima od plemena Gusića, Albusu Slavogostu i Dragoslavu, darovštinu svog oca Bele III iz godine 1194. a koja se odnosi na posjede u širem arealu Posedarja, obuhvaćajući područje od ulaza u tjesnac Ždrilo, kod zaseoka Maslenice, preko doline Brisnice prema Zelenom hrastu, te dalje prema Kašiću i Čerincima, a odatle prema današnjem Paljuvu (Peti puti) i konačno do morske obale, negdje kod izvora Nozret, u južnom kraju

⁶¹⁷ DESNICA, nav. dj. I, str. 167. od 24. VI. 1674. Generalni providur Dalmacije P. Civran naredio je da se prema izvještaju službenog mjeraca Gian Giacomina Farsettia, podijeli zemlja Budinjanima, Erveničanima i Posedarcima. Budinjana je bilo sedamdeset obitelji.

⁶¹⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 294. — HAZd, crkvene matice Novigrada, XVII. st.

⁶¹⁹ CD III, str. 176 (1219), IV, str. 391 (1249) i IX, str. 83 (1322).

Novigradskog mora. Tu je spadalo više sela, a spominju se i mnogi toponimi, o čemu je nedavno opširno pisao Jakšić.⁶²⁰ Od tog vremena Posedarje često susrećemo u raznim dokumentima.⁶²¹

Posedarje sa svim posjedima spomenutih knezova, koji su se po mjestu nazvali knezovima Posedarskim, prešlo je na kraju XVIII. st. u vlasništvo zadarske plemićke porodice Benja. Naime, tada se udala posljednja kneginja Posedarska za Kuzmu Benju, koji je bio načelnik zadarske općine. Iako nisu imali potomstva, posjed je pripao njegovim nasljednicima, koji su svome prezimenu dodali i prezime Posedarski, tako da su se od tada zvali knezovi Benja-Posedarski.⁶²²

Dio posjeda knezovi Posedarski izgubili su još u tijeku tursko-mletačkih ratova u XVI. i XVII. stoljeću, dio agrarnom reformom u doba Kraljevine Jugoslavije godine 1930, i napokon cijeli posjed nakon II. svjetskog rata. Posljednji knez, Ante Benja-Posedarski, odselio je u Italiju na kraju 1943, a nedugo zatim umro je u Veneciji. Nadživjela ga je udovica Darinka rođ. Pavličević, koja je također umrla u Veneciji šezdesetih godina. Potomstva nisu imali, tako da je s njom loza ugašena.

Inače su knezovi Posedarski živjeli u Zadru i Posedarju, gdje su imali svoje kuće. Spomenut ćemo da su mnogi članovi te glasovite obitelji igrali važne uloge u doba tursko-mletačkih ratova, osobito u XVIII. st., kada su vršili funkcije kolonela i guvernadura kao vrhovni zapovjednici krajišnika i u tom svojstvu stajali na čelu svih krajiških zapovjednika harambaša i serdara, o čemu je brojne dokumente objavio Desnica.⁶²³

Navest ćemo ovdje, da je knez Juraj Posedarski branio Obrovac 1527, kada su ga Turci osvojili,⁶²⁴ zatim da je knez Posedarski po nalogu generalnog providura Foscola u mjesecu ožujku 1647. istjerao Turke iz Islama.⁶²⁵ Istaknutog senjskog uskoka Martina Posedarskog⁶²⁶ dao je u Senju objesiti zloglasni Rabatta. Guvernadur Posedarski vodio je napad na Ribnik (1643).

Knezovi Posedarski bili su u Posedarju sagradili jaku obrambenu kulu u kojoj su držali posadu za obranu od Turaka, koji su u više navrata napadali Posedarje, privremeno ga zauzimajući i paleći, osobito 1571, 1646, 1662. i 1665.⁶²⁷ U tim borbama starosjedilačko stanovništvo

⁶²⁰ JAKŠIĆ, nav. dj. Privilegium itd., str. 344.

⁶²¹ M. ZJACIĆ — J. STIPIŠIĆ, SPISI ZADARSKOG BILJEŽNIKA IVANA QUALIS NIKOLE PK. IVANA GERARDA IZ PADOVE, str. 222. i 251. (1336). Izdanje HAZd-a, Zadar 1969. — BIANCHI, nav. dj., str. 288—290.

⁶²² Cosimo Begna-Posedarski oženio se kao udovac sa zadarskom plemkinjom Sanfermo, nakon smrti svoje prve žene kneginje Posedarske. Vidi matice vjenčanih u Arhivu župe Sv. Stošije u Zadru, pod godinom 1804.

⁶²³ DESNICA, nav. dj. I i II. Vidi sv. II, registar imena na str. 445.

⁶²⁴ BIANCHI, nav. dj., str. 298.

⁶²⁵ Vidi bilj. 449.

⁶²⁶ SENJSKI ZBORNIK, III, str. 365, Senj 1967—1968.

⁶²⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 289. — LJUBAVAC, nav. dj. br. 1 od 1. I. 1891. — A. de BENVENUTI, Il castello di Possedaria. San Marco, br. 19, str. 3. od 31. XII. 1937.

ginulo je, bivalo zarobljavano, a dio se i razbježao, tako da je mjesto ostajalo posve opustošeno. Ponovno je naseljeno nakon konačne pobjede nad Turcima, posve novim stanovništvom, koje se izmiješalo s ostacima starosjedilaca. O tome postoje brojni dokumenti, osobito u navedenim knjigama B. Desnice.⁶²⁸

Tursko-mletačka granica nakon ciparskog rata, razgraničenjem iz 1576, išla je uz samo Posedarje.⁶²⁹ Turci su u današnjem Islamu Latinskom, na udaljenosti od svega pet kilometara od Posedarja, podigli tvrđavu s jakom vojnom posadom. Takvo je stanje potrajalo sve do izгона Turaka iz ovog kraja godine 1647.

Kod popisa stanovništva 1527. Posedarje je brojilo tri stotine sedamdeset jednog stanovnika, i to u selu stotinu sedamdeset jednog, a na »Punti« (Ponta di Possedaria), koja se naziva i »staro Posedarje«, dvije stotine stanovnika.⁶³⁰ Kod ponovnog popisa stanovništva izvršenog 1608. Posedarje je brojilo svega stotinu sedamdeset pet stanovnika.⁶³¹ Ovaj popis je zanimljiv jer osim sumarnog broja prikazuje stanovništvo razvrstano u pet grupa, i to: starce, muškarce sposobne za oružje, žene, dječake i djevojčice, a osim toga navedena su imena i prezimena svih kućedomaćina (četdeset jedan), uključujući i župnika sela. To su: pop Andrija Toljanović — župnik, Marin Martinović — sudac, Mede Hodaković, Nikola Stojnić, Toma Lalić, Stjepan Holjić, Maras Vinjević, Raosav Ugarković, Miloš Brajković, Vid Holjić, Kate Kostojeva, Tadija Bilosavić, Šimun Ostoić, Pavao Dobračević, Jure Koletić, Lovre Ninjević, Martin Pletikosić, Ivan Galešić, Mare Barićeva, Vukava Vidova, Ilija Brajić, Stjepan Umiljenović, Mihovil Umiljenović, Nikola Ilanović, Vid Martinović, Nikola Umiljenović, Vukman Tomasović, Bože Lekić, Filip Umiljenović, Mate Buhovac, Šimun Juhović, Petar Zrinski, Jure Milatović, Marko Hodaković, Luka Bartulović, Petar Klarić, Tome Rubčić, Marko Vizagović, Andrija Oplanić i kapetan Marko Posedarski.

Nakon izгона Turaka iz okolice Posedarja izvršen je popis muškaraca sposobnih za oružje godine 1684.⁶³² Tada je u Posedarju bila popisana stotinu jedna osoba, i to: četrdeset tri bez naoružanja, pedeset dvije s oružjem i šest konjanika. Kapetan je bio Nikola Klanac. Kotarska su sela u to vrijeme bila razvrstana u četiri skupine, a Posedarje je spadalo u skupinu gornjih sela, koja je obuhvaćala osam sela, tj. potez od Ljubča do Badnja, uz uvrštenje Starigrada. Na čelu ove skupine stajao je serdar Stojan Mitrović-Janković. Stanovništvo je već bilo mješovito, tako da susrećemo uz starosjedioce i novodoseljene stanovnike, kojima je dodjeljivana zemlja zajedno s Budinjanima.⁶³³ Starih obitelji bilo je brojčano četrdeset četiri.

⁶²⁸ DESNICA, nav. dj. I, str. 331, 336. i 340. Vidi bilj. 614 i 615.

⁶²⁹ TRALJIĆ, nav. dj., str. 213.

⁶³⁰ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd. I, str. 219.

⁶³¹ R. JELIĆ, Stanovništvo kopnenog dijela zadarskog područja 1608. i 1695, Zadarska revija, br. 6, str. 569, Zadar 1985.

⁶³² DESNICA, nav. dj. I, str. 336. i 340. Vidi bilj. 614 i 615.

⁶³³ ISTI, nav. dj., str. 167. Vidi bilj. 617.

Prema Bogoviću godine 1692. u Posedarju je bilo dvije stotine deset katolika i stotinu dvadeset četiri »šizmatika«. ⁶³⁴ Bianchi ⁶³⁵ navodi da je u njegovo doba, tj. oko 1830, Posedarje brojilo sedam stotina dvadeset devet duša. Vjerojatno je u ovaj broj bila uvrštena i Podgradina.

Tursko-mletački ratovi, sa svim svojim negativnim posljedicama, te razne bolesti, osobito malarija, uzrokovali su česte oscilacije i opadanje broja stanovnika, koji su se popunjavali pridošlicama. Dok su starosjedinci bili čakavci, došljaci su donijeli štokavštinu, kojom i danas Posedarci govore.

U zadarskom arhivu ne postoje crkvene matice Posedarja, iz kojih bismo najbolje vidjeli imena ranijih stanovnika. Gore smo donijeli popis iz 1608. Naevst ćemo još nekoliko imena iz drugih izvora, a najviše iz zadarskih crkvenih matrica.

Grubišić Vid iz Posedarja prodao je Petru Rakiću iz Bašćice jedan gonjaj vinograda (1494). ⁶³⁶

Karbolić Martin kupio je jedan i pol gonjaj vinograda od svojih sumještana iz Posedarja, braće Tome i Šimuna Valentića, na zemlji kneza Jurja Posedarca, a na položaju Podanci, za dvadeset i jednu liru (1506). ⁶³⁷

Matijašević Šimun iz Posedarja kupio je od svog mještanina Gešković Martina jedan gonjaj vinograda, na zemlji kneza Nikole Posedarca, za jedanaest lira (1506). ⁶³⁸

Fradelić Martin prodao je jedan gonjaj vinograda zadarskom majstoru Zanetu dalla Citadella, na položaju Budolonščina, izvan Zadra, na zemlji Venturina, za šesnaest cijelih i deset (16,10) lira (1511). ⁶³⁹

Fradelić Stoja, žena Martinova, dobila je na dar od Maruše, udovice pok. Vida Grubišića iz Perljana, jednu kuću u Zadru, godine 1506. ⁶⁴⁰

Garbulić Stipan iz Posedarja dobio je na dar od svog mještanina Popić Mate jedan i pol gonjaj vinograda u Posedarju, na položaju Ras-križje (1509). ⁶⁴¹

Brčić Juraj i Utković Šimun bili su 1556. suci lige u Posedarju. ⁶⁴²

Iz matrica krštenih Sv. Stošije u Zadru od 1569—1612. donosimo imena sljedećih Posedaraca: Jakašina Matija (1570), Rimanić Ivan Andrijin (1572), Bubelić Jerka Jurina (1574), Toma, sin Jure (1576), Margarita Matina (1578), Petar, sin Jurin (1579), Mate (1581), Jureško kum (1582), Mihovil, sin Stjepana i žena Ana (1583), Bogdanić Ivanica Markova (1586), Ivan kum (1589), Luce (1592), Sinošić Luce Ikasova (1593), Schiavon Mate Ivanov (1594), Margarita, žena Ivana — ribara (1601).

⁶³⁴ BOGOVIĆ, nav. dj., sl. 4—5.

⁶³⁵ BIANCHI, nav. dj., str. 289.

⁶³⁶ HAZd, SZN, AB, knj. IV, str. 27. od 14. XI. 1494.

⁶³⁷ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 278.

⁶³⁸ ISTO, str. 307.

⁶³⁹ ISTO, str. 286.

⁶⁴⁰ ISTO, str. 291.

⁶⁴¹ ISTO, str. 299.

⁶⁴² HAZd, SZK, AM, str. 137. od 5. V. 1556.

Ugarković Grgo, kum (1604), Cvitković Luce Jurina (1604), Schiavon Mate Ivanov — ribar (1604), Schiavon Marija, žena Ivana (1604), te knezova i kneginja Posedarskih: Toma, sin kneza Ivana (1570), Mandalina, žena Andrije (1570), Toma pok. Tome (1571), Petar, sin Matije (1571), Ivan pok. kneza Ivana (1571), Frane pok. Frane (1572), Šimun, sin kneza Frane (1574), Stjepan, sin kapetana Frane (1577), knez Stjepan, kum (1578), Klara, kći kneza Frane (1587), Stjepan kapetan — kum (1588), Urseta, žena Jankova (1590), Juraj, sin kneza Janka (1594), Isabeta, kći kneza Gašpara (1595), ... žena Janka (1595), Jerka, kći kapetana Frane (1595), Barbara, kći kneza Frane (1597), Margarita, kći kapetana kneza Mihovila (1598), Jerolima, kći kneza Janka (1599), Petra, žena kneza Mihovila (1599), knez Damjan, kapetan (1599), Frane, sin kneza Gašpara (1599 i 1602), Ursa, kći kneza Gašpara (1599), Jelena, kći pok. kneza Frane (1600), Bernardin-Jerolim, sin kneza Mihovila (1601), Jerolima, kći kneza Janka (1602), Petrica (1602), Ivan-Petar, sin kneza Frane i Mariete (1602), Laura, kći kneza Mihovila (1602), Marija, žena kapetana Mihovila (1602), Franica, kći kneza Janka (1603), Ivan, sin kneza Frane (1605), Stjepan sin kneza Janka (1605), Jerolim, sin kneza Mihalja (1607), Kate, kći kneza Janka i Marine Fortezza (1607), kapetan Šime (1610), kapetan Šimun kum (1611) i Ivan, sin kapetana kneza Janka i majke Marine (1611).

U crkvenim maticama vjenčanih Sv. Stošije u Zadru,⁶⁴³ u vremenu od 1579—1613. naišli smo na imena sljedećih Posedaraca: Bogdanić Petar (1579), Jakovčić Marko (1579), Marko iz Posedarja (1585, 1589), Bogdanić Ljuba pok. Jure (1587), Kostović Toma (1587), pop Jure Hrvatinić alias Skiavon (1589—1609), fra Felicijo (1594), Hodaković Klara (1601), Uhanov Petar - mornar (1605), te kneginja i knezova Posedarskih: Margarita Franina (1585), Katarina pok. Stipana (1592), Frane pok. Frane (1593), kapetan Janko (1595—1600), Miho (1601) i kapetan Gašpar (1602).

U istim maticama kasnijih godišta susrećemo daljnja imena Posedaraca: Bubafrer Mandica Martinova (1647), Vujičić Tome (1647), Manda udovica (1647), Baričević Kate (1648), Tolja Kate (1648), Galešić Petar (1650), Moletić Margarita pok. Petra (1650), Štricanova Anka (1652), Vinjavić Kate (1653), Hudić Luce pok. Šime (1654), Šolentić Matija Markova (1671), Vlahović Grgo, konjanik kneza Posedarskog (1671), Hijacint konjanik (1688), a od roda knezova Posedarskih: kapetan Frane (1632—1666), don Jerolim (1638—1656), kapetan Jure (1648), Jure klerik (1665), Uršula (1676), Pavao (1683), Kate pok. Stipana (1692), Jure Franin (1694), Petar, brat Gašpara (1697), Gašpar, brat Petra (1697), Ivan Krstitelj (1700—1701), pukovnik Frane (1701), i Jure (1702).

U crkvenim maticama krštenih Paga nailazimo na sljedeća posedarska prezimena: Penasović i Bekešić iz 1647, a Lolić, Bilasović, Novaković i Humilinović iz 1648.

U crkvenim maticama umrlih Sv. Stošije u Zadru naišli smo na sljedeće Posedarce: iz godine 1646. Kolanković Jure i Mirilović Ivan iz

⁶⁴³ R. JELIĆ, nav. dj. u bilj. 350.

Karina, nastanjen u Posedarju, a iz 1647. Dundović Andrija, Lekić Toma — kapetan i izvjesna Katarina. Od knezova Posedarskih, Frane koji je poginuo kod Belafuže u Zadru (1647), kapetan Šime (1652) i don Jerolim, kapelan Sv. Stošije (1658).

U maticama vjenčanih Novigrada (u HAZd-u) upisan je već spominjani Jurjević Miho, zvan Žuža, kapetan Posedarja,⁶⁴⁴ koji ženi sina Šimuna sa Zurković Matijom pok. Lovre dne 22. studenoga 1750. u Novigradu.

Kako već rekosmo, Posedarje je stradavalo i od raznih zaraza. Tako ga je 1650. harala kuga i kapetan Juraj Posedarski je po naređenju generalnog providura Foscola spalio sve zaražene kuće u selu.⁶⁴⁵ Isto se odigralo i u Vinjercu. Godine 1853. Posedarje je bila zahvatila kolera.⁶⁴⁶

Posedarje ima tri crkve: župnu Gospe od Ruzarija, crkvicu sv. Duha na otočiću u Posedarskoj uvali i crkvicu Velike Gospe na groblju.⁶⁴⁷ Župnik Posedarja don Juraj bio je jedan od potpisnika molbe za oprost od plaćanja poreza zbog turskih pustošenja,⁶⁴⁸ a don Vida Tomljanovića smo već prethodno spomenuli. Župnik je bio i Novigradanin don Andrija Lovrinčić.⁶⁴⁹

Na kraju napomenimo da je Posedarje spadalo u novigradski distrikt, kao i posjedi knezova Posedarskih.⁶⁵⁰ Padom mletačke republike i dolaskom Francuza u ove krajeve formirana je posebna općina Posedarje,⁶⁵¹ u koju su osim Posedarja spadala i sela Slivnica, Vinjerac, Radovin, Ražanac, Visočane, Poličnik, Rupalj, Islam Latinski i Grčki. Općina je trajala od konca 1811—1813, kada je ukinuta. Brojila je tisuću devetstotina šezdeset devet stanovnika. Na čelu općinskog vijeća, koje je brojilo petnaest članova, stajao je općinski načelnik (maire). Tu funkciju obavljao je Lovre Klanac.

Osnovnu školu Posedarje je dobilo godine 1879.

Nakon 1813. do oslobođenja 1945. mjesto je bilo u sastavu općine Novigrad, a zatim je uspostavljena posebna općina Posedarje, koja je ukinuta 1962. Od tada Posedarje se nalazi u sastavu općine Zadar.

Nakon oslobođenja mjesto je znatno napredovalo, osobito nakon izgradnje »Jadranske magistrale« i drugih prometnica vezanih za nju, tako da postaje područno središte.

⁶⁴⁴ HAZd, matice vjenčanih Novigrad, br. 675, knj. III (1719—1810)

⁶⁴⁵ HAZd, SGP, LF, I, str. 307. od 29. V. 1650.

⁶⁴⁶ R. JELIĆ, ZDRAVSTVO U ZADRU I NJEGOVU PODRUČJU, str. 47, Zadar, 1978.

⁶⁴⁷ BIANCHI, nav. dj., str. 288.

⁶⁴⁸ PRAGA, nav. dj., str. 603. od 29. V. 1482.

⁶⁴⁹ HAZd, SZN, HM, test. b. II, f. II, br. 48 od 27. IV. 1570.

⁶⁵⁰ RAUKAR, nav. dj., str. 49.

⁶⁵¹ HAZd, spisi francuske vladavine, intendenca za Dalmaciju za 1811, sv. XX. spis 7206. Isto za god. 1813. — Télégraphe officiel no. 14 od 14. II. 1812, Ljubljana (Laybach) i no. 15 od 19. II. 1812, Ljubljana (Laybach)

Dok je u okolnim mjestima broj stanovnika uglavnom opao ili pak stagnira, u Posedarju raste, tako da ih sada ima oko dvije tisuće. Današnja prezimena posedarskih obitelji, bez novih doseljenika, jesu: Baričević, Bodulić, Bolić, Brala, Ćirjak, Ćulina, Demo, Dežmalj, Ivandić, Klanac, Kajmak, Magaš, Mrkela, Nekić, Novaković, Sjauš, Šimurina, Vulić i Zurak.

Slivnica

Slivnica (vidi kartu, br. 47) je spadala u novigradski distrikt. To je staro naselje, koje se spominje već u dokumentu iz godine 1301. kao zadarski posjed. Godine 1329. Pribinja Petronjin iz Slivnice prodaje Zaninu de Pilosu petnaest gonjaja zemlje u Slivnici, čiji su međaši: Disoj Damjanić, neki Radulić, Pribac Krelčić, don Marin, župnik Sv. Stjepana, Petronja pok. Pribca, Martin Silaković, Jadre Golčić, Marko Petronić, posjed pok. Slavogosta Posedarskog, Marko Petrović, Pribac Petronić, Ivan Radulić, Stjepan Golčić, i Jure Radelić. Pribinja je bio nastanjen u Ninu, a prodani posjed sastojao se od devet komada. Prodajna cijena iznosila je dvadeset libara.⁶⁵² U dokumentu se spominje lokalitet Starinska (Starisinscha). Bianchi⁶⁵³ piše da se Slivnica spominje u dokumentima iz 1389, da se na rubovima dvaju susjednih brdašaca, Oraške Gradine i Ćukovića Grede, nalaze ostaci nekog starijeg naselja, a kaštela na vrhu Oraške Gradine u opsegu od jedne milje, vjerojatno iz rimskog doba. U blizini da se nalazi župni dom. U Slivnici i danas postoje dvije gradine, nazvane po prezimenima Slivničana, Lergina Gradina i Miolovića Gradina. Prva se nalazi u blizini župnog stana, a druga je južnije prema Posedarju. Tu su vjerojatno bile liburnske gradine.

Godine 1389. stanovnik Zadra, po zanimanju novčar, rodom iz Firenze, ostavlja oporučno samostanu sv. Platona u Zadru jedan ždrijeb zemlje u Slivnici.⁶⁵⁴

Godine 1435. uzeo je zadarski plemić Lovro de Pechiaro u zakup neki posjed u Slivnici i Zemuniku za iznos od dvije stotine šezdeset dukata.⁶⁵⁵

Izgleda da hrvatska vlastela nisu imala posjeda u Slivnici.

Nakon pada Vrane i Nadina u turske ruke 1537. mletačka konjica bila je povučena u Zadar, dok su uspostavljene konjaničke straže u nekoliko sela, među ostalim u Slivnici, odnosno Rimanićima.⁶⁵⁶ Kaštel Rimanić spominje se i 1586. u relaciji Zuan Bat. Michielia⁶⁵⁷ koji izvještava da kaštel Rimanići, odnosno Slivnica, vlasništvo gosp. S. Veniera, brani Posedarje, i da je bez stanovnika iz istih razloga kao i Posedarje,

⁶⁵² CD IX, str. 458. od 22. IV. 1329.

⁶⁵³ BIANCHI, nav. dj., str. 323.

⁶⁵⁴ CD XVII, str. 241. od 16. XII. 1389.

⁶⁵⁵ RAUKAR, nav. dj., str. 111. i 128.

⁶⁵⁶ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd. I, str. 189 od 3. III. 1567. Relatio Zuanne Mocenigo

⁶⁵⁷ G. NOVAK, nav. dj. Commis. itd. IV, str. 374. od 27. III. 1586. Relatio Zuan Bat. Michiel

te da se nalazi na obali mora. Zabunom Michieli je pobrkao Vinjerac i Slivnicu, jer je upravo Vinjerac na obali, a Slivnica je udaljena od mora oko četiri kilometra.

Broj stanovnika Slivnice godine 1527. iznosio je dvije stotine dvadeset osoba,⁶⁵⁸ a godin 1692. bilo je u Slivnici dvije stotine dvanaest duša, od toga dvije stotine dva katolika i deset »šizmatika«.⁶⁵⁹ Prema Bianchiu⁶⁶⁰ Slivnica je 1847. imala dvije stotine osamdeset stanovnika, a taj broj porastao je 1879. na četiri stotine pedeset, u osamdeset četiri domaćinstva. Kod popisa stanovništva zadarskog područja iz 1608. Slivnica nije navedena, kao ni Vinjerac, dok su susjedna sela Posedarje i Ražanac upisana. Možda je tome razlog bio blizina turske granice u to doba, iako Turci nisu nikad vladali Slivnicom.⁶⁶¹ Kada je 1855. kolera zahvatila Vinjerac, mnogi stanovnici Vinjerca prešli su u Slivnicu.⁶⁶² Godine 1939. u Slivnici je bilo devet stotina trideset pet stanovnika,⁶⁶³ a 1974. Slivnica je brojila tisuću tri stotine trideset osam duša.⁶⁶⁴

Navest ćemo imena još nekolicine Slivničana iz ranijih stoljeća, koje smo našli u dokumentima.

Ligušić Jakov iz Slivnice i Jelačić Marko iz Varikašana, kao skrbnici malodobne djece Crvarić Pavla pok. Petra i Crvarić Petra pok. Mihata iz Slivnice, prodaju godine 1553. kapetanu Hrvata Rimanić Ivanu iz Slivnice vinograd u Slivnici na terenu zadarskog plemića Veniera, za trideset jednu liru.⁶⁶⁵

Boričić Toma i njegova braća iz Slivnice dobivaju od braće Veniera dozvolu da u Slivnici na mjestu Nebogis isprave međe svojeg posjeda s dva gonjaja Venierovog terena. Istu povlasticu Venieri daju i Milanović Radošinu iz Slivnice (1507).⁶⁶⁶

Sutonić Ljuba, žena Antina, iz Slivnice, novigradskog teritorija, zadarske jurisdikcije, prodaje Diklić Pavlu Martinovu iz sela Snojaca, tri »kvarterija« vinograda na terenu Lucić Jure iz Sitnice, u selu Kamenjanima (1493).⁶⁶⁷

Fabijanić Baricu, kćer pokojnog kapetana Ivana Rimanića, već smo spomenuli.⁶⁶⁸

Navest ćemo na kraju i župnika Slivnice, popa Mateja iz godine 1489.⁶⁶⁹

⁶⁵⁸ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd. I, str. 219.

⁶⁵⁹ BOGOVIĆ, nav. dj., sl. 3—4.

⁶⁶⁰ BIANCHI, nav. dj., str. 324.

⁶⁶¹ ISTO

⁶⁶² ISTO

⁶⁶³ DRAGANOVIĆ, nav. dj. u bilj. 108, str. 263.

⁶⁶⁴ OPĆI ŠEMATIZAM KATOLIČKE CRKVE U JUGOSLAVIJI 1974. Biskupska konferencija Zagreb, str. 320, Zagreb, 1975.

⁶⁶⁵ HAZd, SZN, FT, b. jedina, f. I/1 od 13. III. 1553. Registar SZN u HAZd-u.

⁶⁶⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 342. od 12. XII. 1507.

⁶⁶⁷ HAZd, SZN, AB, knj. XI, str. 14. od 2. I. 1493.

⁶⁶⁸ Vidi bilj. 34.

⁶⁶⁹ PRAGA, nav. dj., str. 117. od 29. V. 1482.

Današnjom Slivnicom prolazi asfaltna cesta Posedarje—Pag, koja dijeli selo na Gornju i Donju Slivnicu. Prezimana Slivničana su sljedeća: Čuković, Grgin, Jagićić, Jusup, Kalac, Knežević, Landeka, Latinović, Lerga, Miolović, Predovan, Šimičević, Tesla (nedavno izumrlo prezime), Zekić i Žunić.

U maticama vjenčanih Novigrada nailazimo na nekoliko slivničkih prezimena, i to: Gudelj (1740), Maršić (1740), Borelić (1751), Vridnjak (1740), i Zekić (1761).

Vinjerac

Vinjerac (vidi kartu, br. 48) je selo smješteno na južnoj obali Podgorskog kanala, udaljeno od Slivnice oko četiri kilometra. Postoje i njegova dva zaselka, i to Vučjak, na brdu iznad mjesta i zaselak Kneževići, oko dva kilometra istočnije, iznad tjesnaca Ždrila, koji povezuje Novigradsko more s Podgorskim kanalom.

Mjesto je dobilo ime po mletačkoj plemićkoj obitelji Venier, koja je doselila u Zadar i došla u posjed terena navedenog predjela ženidbom, odnosno mirazom. Prethodni posjednici tog predjela bili su pripadnici stare zadarske plemićke obitelji Soppe. Pri ulazu u današnju vinjeračku luku postojala je tvrđava, odnosno kaštel s kulom i dvije utvrde, koju su Mlečani dali porušiti nakon izгона Turaka 1571, kada je obitelj Venier došla u nemilost mletačkih vlasti. Po obitelji Venier tvrđava se zvala Castel Venier, odakle i ime Vinjerac. Mlečani su nakon toga obnovili selo, ali su ga Turci navodno srušili 1657. Sve ove podatke navodi Bianchi.⁶⁷⁰ Slične podatke donosi i Ljubavac, ali u nešto skraćenom obliku.⁶⁷¹ Prema Bianchiju u Vinjercu je nekada postojao samostan eremita sv. Pavla sa crkvom sv. Marka, koji je porušen 1416, a crkva je navodno još postojala u doba Bianchia.⁶⁷²

Vinjerac se ne nalazi u popisu stanovništva sela zadarskog područja iz 1527 (Vallaresso), niti u onom iz 1608. (Mocenigo), a nema ni spomena vinjeračkog župnika među ostalim župnicima ninske biskupije iz 1482. U zadarskim crkvenim maticama vjenčanih, koje smo obrađivali (1576—1613), nismo našli imena nijednog Vinjerčanina uz imena pojedinaca iz mnogih sela zadarskog područja. Iz svega navedenog moglo bi se zaključiti da Vinjerac kao napučeno naselje u to doba nije postojao. To se vidi iz relacije V. Moresinia iz 1589, koji javlja mletačkom senatu da je Vinjerac bez stanovnika.⁶⁷³ Godine 1594. Cr. Canal preporučuje mletačkom senatu da bi Vinjerac trebalo ponovno napučiti.⁶⁷⁴

⁶⁷⁰ BIANCHI, nav. dj., str. 287.

⁶⁷¹ LJUBAVAC, nav. dj., br. 51 od 21. XII. 1890.

⁶⁷² BIANCHI, nav. dj., str. 284.

⁶⁷³ G. NOVAK, nav. dj. COMMISSIONES itd. IV, 434. i 446. od 1589, relacija Vinc. Moresini

⁶⁷⁴ ISTI, sv. V, str. 105. i 112. od 1594, relacija Cristofora da Canal

Raukar u svojem crtežu novigradskog distrikta nema naznačen Vinjerac, već samo Slivnicu i obalu gdje se nalazi Vinjerac. Trebamo imati na umu da se njegova knjiga odnosi na XV. st., kada Vinjerac još nije postojao.⁶⁷⁵ Mi ga ubrajamo u novigradski distrikt, jer mu položajem pripada.

Dosta pismenih podataka o Vinjercu imamo tek od druge polovice XVII. st. iz vremena kandijskog i morejskog rata i kratkotrajnog mira između njih. Desnica⁶⁷⁶ spominje Vnijerac u mnogim dokumentima iz tog doba. Tako u godinama između 1565. i 1704. navodi Vinjerac, odnosno Vinjerčane, u preko trideset dokumenata. Mi ćemo se osvrnuti samo na neke značajnije. Skoro svi se odnose na sudjelovanje Vinjerčana u raznim akcijama kotarskih krajišnika, koji su bili organizirani kao neregularne borbene jedinice, sastavljene većim dijelom od uskoka koji su prešli s turskog na mletački teritorij u vrijeme kandijskog rata. Došli su iz Bukovice, Like, Podinarja i drugih krajeva Bosne i Hercegovine, te Polimlja, Potarja i dr. Mlečani su im postavili domaće zapovjednike harambaše, kapetane i serdare. Nakon izгона Turaka iz Ravnih kotara u drugoj polovici XVII. st. podijelili su tim uskokima napuštene zemlje jer su se Turci povukli u Bosnu. Tako su ih Mlečani grupirali u pojedina napuštena sela, a osnovali su i neka nova. Administrativna organizacija područja svela se na grupiranje pojedinih sela u skupine. Vinjerac je spadao u tzv. gornju skupinu sela. O tome je već bilo govora u prethodnom dijelu ove rasprave, pa se nećemo više pobliže baviti tim pitanjem.

Godine 1656. Vinjerčani su sudjelovali u čuvanju prolaza kod Obrovca, sprečavajući Turke u nadiranju.⁶⁷⁷

Godine 1658 Ahmed-paša bosanski navalio je na Vinjerac i okolna sela, pa su Vinjerčani morali bježati brodovima u susjedni Ražanac, pri čemu ih se nekolicina i utopila.⁶⁷⁸

Vinjerački harambaša Ivan Čačić odsjekao je 1663. glavu perušičkom dizdaru Murat-agi Salihagiću i izložio je na zidinama Vinjerca.⁶⁷⁹

Godine 1675. generalni providur Dalmacije javlja senatu da radi na naseljavanju opustjelih sela i da je dao sagraditi pristanište za galiju u Vinjercu i Ražancu.⁶⁸⁰

Ostacima starosjedilačkog stanovništva u XVII. st. pridružili su se novodoseljeni stanovnici iz Sv. Jurja kod Senja. U prvom redu su naselili Vinjerac i Starigrad, a zatim Tribanj, Seline i druga sela. Oni su zapravo bili bjegunci iz Krmpota, čije je podrijetlo bilo iz bukovačke

⁶⁷⁵ RAUKAR, nav. dj., str. 46, prilog II i str. 48. Granice distrikta je ponekad teško oğrediti.

⁶⁷⁶ DESNICA, nav. dj., I. i II. sv. Vidi u indeksu II. sv.

⁶⁷⁷ ISTI, nav. dj. I, 88 od 4. III. 1656.

⁶⁷⁸ ISTI, nav. dj., str. 94—95. od 8. VII. 1658.

⁶⁷⁹ ISTI, nav. dj., str. 112. od 28. II. 1663.

⁶⁸⁰ ISTI, nav. dj., str. 180, 167. i 176. od 1675.

Medviđe. Tako je godine 1688. u Vinjerac prešlo četrdeset do pedeset obitelji⁶⁸¹

Vinjerčani su prelazili preko Podgorskog kanala u Starigrad, Seline i obratno, jer su s one strane imali zemalja, a držali su i stoku.⁶⁸² Tako vinjerački kapetan Jure Grgurincić i sudac Tadija Knežević mole generalnog providura da štiti njihova prava na posjedima u Podgorju, koje im otimaju Obrovčani.⁶⁸³ Svađe oko posjeda bile su vrlo česte, osobito sa Starigradanima.⁶⁸⁴

Desnica donosi više dokumenata o provalama Vinjerčana u Liku, te raznim otimačinama i pogibijama. Tako su među ostalim 1688. sudjelovali i u napadu i pljački zagrebačkog biskupa, koji se Podgorjem vraćao u Rijeku.⁶⁸⁵

Napokon su se Vinjerčani ustalili u svojem selu i sve se manje bavili stočarstvom u Podgorju. U prošlom stoljeću razvili su jaku trgovačku mornaricu.⁶⁸⁶ I nakon propasti vlastitog brodovlja, mornarska tradicija održala se do danas. Mnogi su kapetani potekli iz Vinjerca. Vinjerčani su se bavili i ribarstvom, tako da su u XIX. st. imali tunaricu sa skelama, a lovili su i srdele.

Godine 1650. Vinjerac je poharala kuga,⁶⁸⁷ a 1855. kolera, od koje je umrlo u razdoblju od 3. kolovoza do 16. kolovoza trinaest bolesnika.

Godine 1879. Vinjerac je brojio pet stotina jednog stanovnika.⁶⁸⁸ Taj broj je rastao i 1939. je iznosio osam stotina devedeset tri duše,⁶⁸⁹ a 1974. spao je na šest stotina pedeset stanovnika.⁶⁹⁰ Prema Bogoviću (1692) u Vinjercu je bilo stotinu šest katolika i petnaest »šizmatika«.

Od župnika Vinjerca znamo samo za trojicu iz ranijih vremena i to fra Ludovik . . . župnik Vinjerca (1678),⁶⁹¹ don Lovre (Vitulić) iz Kali, župnik crkve sv. Ante (1693) i don Mate Čoza (1781).

Današnja vinjeračka prezimena jesu: Barač, Bartulović, Čoza (Kajme rečeni Čoza — 1781. u maticama vjenčanih Novigrada), Knežević, Magaš, Parić, Pekota, Serzentić, Veršić, Žmikić i Žunić. Među ovima, spomenuto je i par izumrlih obitelji, a njima ćemo dodati još Božić (1675), Burelić (1694 iz mat. umrlih s Stošije Zadar), Brainović Pavao pok. Mihovila (1861. mat. vjenč. s. Stošije Zadar).

⁶⁸¹ ISTI, nav. dj., II, sv. 207, od 11. I. 1688.

⁶⁸² ISTO, 260 od 30. I. 1690.

⁶⁸³ ISTO, 187, bez datuma, vjerojatno 1884. Tada je po navodima spomenutog vinjeračkog suda i kapetana u Vinjercu bilo osamdeset domaćinstava.

⁶⁸⁴ ISTI, I, str. 198. od IV. 1678. i 196. od 22. III. 1678.

⁶⁸⁵ ISTI, II, str. 244. od 16. V. 1688.

⁶⁸⁶ D. URUKALO, Pomorstvo i pomorci Morlačkog kanala, Magazin Sjeverne Dalmacije za 1934, str. 155—159, Split, 1934.

⁶⁸⁷ Vidi bilj. 645 i 662.

⁶⁸⁸ BIANCHI, nav. dj., str. 288.

⁶⁸⁹ DRAGANOVIC, nav. dj., str. 263.

⁶⁹⁰ OPĆI ŠEMATIZAM . . . nav. dj., str. 320.

⁶⁹¹ HAZd, SGP, PV, II, str. 143.

Poričane

Poričane (vidi kartu, br. 49) su nestalo selo, koje se nalazilo istočno od Radovina. Ljubavac piše da je to selo bilo uz potok Riču i da je po njemu dobilo ime, a da se potok izliva u more kod Posedarja.⁶⁹² On vjerojatno netočno naziva jarugu Bašćicu potokom Ričom, a u potvrdu toga svjedoči podatak iz oporuke zadarskog plemića Zojla de Ferre iz 1462, u kojem stoji »villa Porizane vel Balčiča«.⁶⁹³ Obitelj Ferra imala je posjede u Poričanima, a na njihovoj zemlji nalazio se i mlin, koji 1509. kupuje Klapčić Rade iz Bašćice (Bachiza), od Budušić Ivana za šezdeset lira.⁶⁹⁴ Poričane su se vjerojatno nalazile na mjestu gdje Bašćica skreće istočno, prema svom ušću u Posedarskoj uvali, jer i Ljubavac navodi da se selo nalazi oko pet milja udaljeno od mora. Bianchi.⁶⁹⁵ piše da se Poričane nalaze u okolici Radovina i da su bile vlasništvo Krbavskih knezova, te da se spominju u dokumentima od 1393—1477. Među njihovim stanovnicima iz 1393. navodi se Milena pok. Vlatka i Jurja Palotilića. Antoljak⁶⁹⁶ piše da je u Poričanima 1351. živio jedan član obitelji Dravilčana, a u XIV. st. da su tu boravili neki članovi roda Jamometića i Poiečića, i to Petar Petrović 1385, kao i Jakov Banović Subić-Marković. Raukar⁶⁹⁷ spominje Krševana Rajnerijeva, koji je imao posjede i kmetove u Poričanima, te da je jednom svom kmetu posudio vola. Međutim ne govori ništa o položaju sela. niti ga je obilježio na crtežu, odnosno prilogu II. Godine 1527. Poričane su brojile četrdeset četiri stanovnika.⁶⁹⁸

U prikazu Horuplja naveli smo da je 1509. fra Ivan Čeljevčić iz Poričana učinio pismeni sporazum o zajedničkom domaćinstvu sa svojim nećacima, braćom Markom i Petrom Pahićem (Pachich), uz izvjesne uvjete.⁶⁹⁹

Godine 1566. Vičenović Bare iz Poričana imao je kod gradskog kneza u Zadru neki sudski spor.⁷⁰⁰

Iako nigdje izričito ne piše kojem su distriktu pripadale Poričane, mi ih ubrajamo u novigradski distrikt jer držimo da su svojim položajem prirodno bile uključene u taj distrikt, zajedno sa susjednim selima Grguricama, Slivnicom i Posedarjem. U prilog toga ide i Bianchijev navod da su Poričane bile vlasništvo Krbavskih knezova.

⁶⁹² LJUBAVAC, nav. dj., La Domenica br. 2 od 11. I. 1891.

⁶⁹³ HAZd, SZN, NB, oporuke, f. II od 21. X. 1462. Oporuka Filipa Ferra

⁶⁹⁴ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 284, od 22. I. 1509.

⁶⁹⁵ BIANCHI, nav. dj. str. 422.

⁶⁹⁶ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 73, 95, 97, 99.

⁶⁹⁷ RAUKAR, nav. dj. 46, prilog II i str. 178.

⁶⁹⁸ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd, I, 219.

⁶⁹⁹ Vidi bilj. 495.

⁷⁰⁰ HAZd, SZK, AM, 253 od 8. VIII. 1556.

⁷⁰¹ BIANCHI, nav. dj., str. 419.

Maljine

Bianchi piše da je u prošlosti postojalo selo Maljine (vidi kartu, br. 50), koje se spominje od 1403—1491, i da se nalazilo između Radovina i Ražanca.⁷⁰¹ Raukar Maljine svrstava u novigradski distrikt i locira ih uz samu granicu distrikta između Slivnice i današnjeg sela Jovića (nekadašnji Čakavci). Dalje navodi da je u Maljinama sredinom XV. st. zadarski bojadiser Lovre Milković kupio jedan ždrijeb zemlje.⁷⁰² Maljine i Mundići mora da su se nalazili u izravnoj blizini, jer je njihovo stanovništvo pri popisu godine 1527. popisano kao od jedinstvenog sela i brojilo je osamdeset duša.⁷⁰³

Ovdje napominjemo da smo prije nekoliko godina, obilazeći teren oko sela Jovića, ustanovili na grebenu kojim prolazi cesta Jovići — Radovin, a koji je vododjelnica između uvale Plemići sa zapadne strane i Posegarske uvale s jugoistočne, dosta tesanog kamenja na samom hrptu, koje vjerojatno potječe od nekadašnjih kuća, odnosno nekoga nestalog sela. Možda su se baš tu nalazile Maljine, odnosno Mundići ili Primundić, kako negdje piše.

Godine 1463. spominje se u Maljinama Petar Suzanić »morolachus« de villa Magline i vinograd na mjestu zvanom Kaštel (Castello), kao i crkva Sv. Petra.⁷⁰⁴

U Maglinama su imali posjede Hlapac i Miroslav Pribičević od roda Jamometića, koji daju neku zemlju u Maljinama Nikoli i Andriji pok. Nikole na položaju Šopot, a koju su im ranije bili bespravno oduzeli.⁷⁰⁵

Godine 1507. Ivan Baraković iz Maglina dariva gospodinu Jerolimu Cisilliu iz Venecije svoja prava, odnosno nadoknadu koju je trebao dobiti od države za pokojnoga Sulimana iz Ramnice, a koji je kao zarobljenik bio predan Barakoviću.⁷⁰⁶

Točnu granicu novigradskog distrikta u tom području teško je odrediti jer je tu graničio sa ljubačkim i ninskim distriktom. Mi držimo da su Maljine bile rubno selo novigradskog distrikta.

Čakavci (Jovići)
Kamenjane
Pustojanci
Mundići (Primundić)
Snojaci
Stanića Selo

⁷⁰² RAUKAR, nav. dj., 46, prilog II, i str. 49 i 135.

⁷⁰³ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd. I, 219.

⁷⁰⁴ HAZD, SZN, NB, oporuka od 14. VI. 1463. »Petrus Suzanich de villa Magline-vinea posita in villa Magline in loco vocato Castello; ecclesia s. Petri de dicta villa«. Registar SZN XIV—XVI. st. u HAZD-u

⁷⁰⁵ ANTOLJAK, nav. dj. u bilj. 11, str. 66. i 95. Tamošnji stanovnici danas zovu potok imenom Šopot. Izvor mu je na sjevernoj strani brda na kojem leži selo Radovin, a utječe u more u uvali Plemići. Na jednom ga mjestu premošćuje cesta Zadar — Ražanac.

⁷⁰⁶ GUNJAČA, nav. dj. u bilj. 72, str. 279. od 17. IV. 1507.

O navedenim selima ima vrlo malo podataka u literaturi, osim o Čakavcima (Jovićima) (vidi kartu, br. 51), o kojima smo objavili jednu radnju.⁷⁰⁷ U nekim dokumentima Čakavci se ubrajaju u novigradski distrikt, dok ih na pr. Raukar stavlja u ljubački.

Sva ta sela bila su zbijena na malom prostoru u blizini Radovina, Čakavaca, Ražanca (vidi kartu, br. 52) i Slivnice.

Ljubić donosi za neka od njih broj stanovnika iz godine 1527,⁷⁰⁸ a po neki podatak donose i drugi povjesničari.⁷⁰⁹

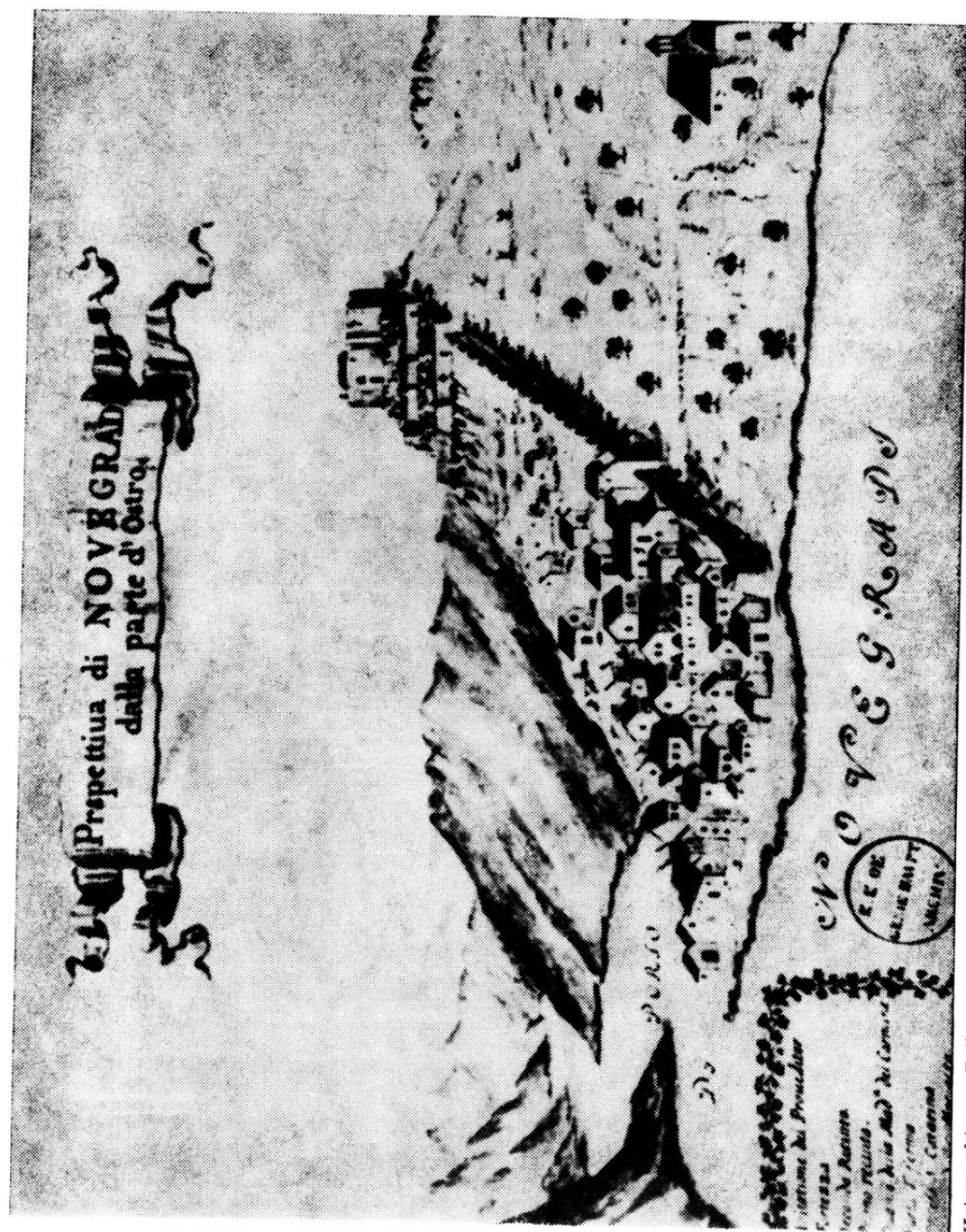
⁷⁰⁷ R. Jelić, Selo Čakavci i knezovi Markovići od roda Šubića, Radovi Centra JAZU u Zadru, sv. 21, str. 147—155, Zadar, 1974.

⁷⁰⁸ LJUBIĆ, nav. dj. Commissiones itd. I, str. 219, god. 1527. Mundići i Maljine zajedno su brojili osamdeset stanovnika, Čakavci trideset i pet, Pustojanci trideset i sedam, Snojaci trideset i šest, a Stanića selo samo osamnaest.

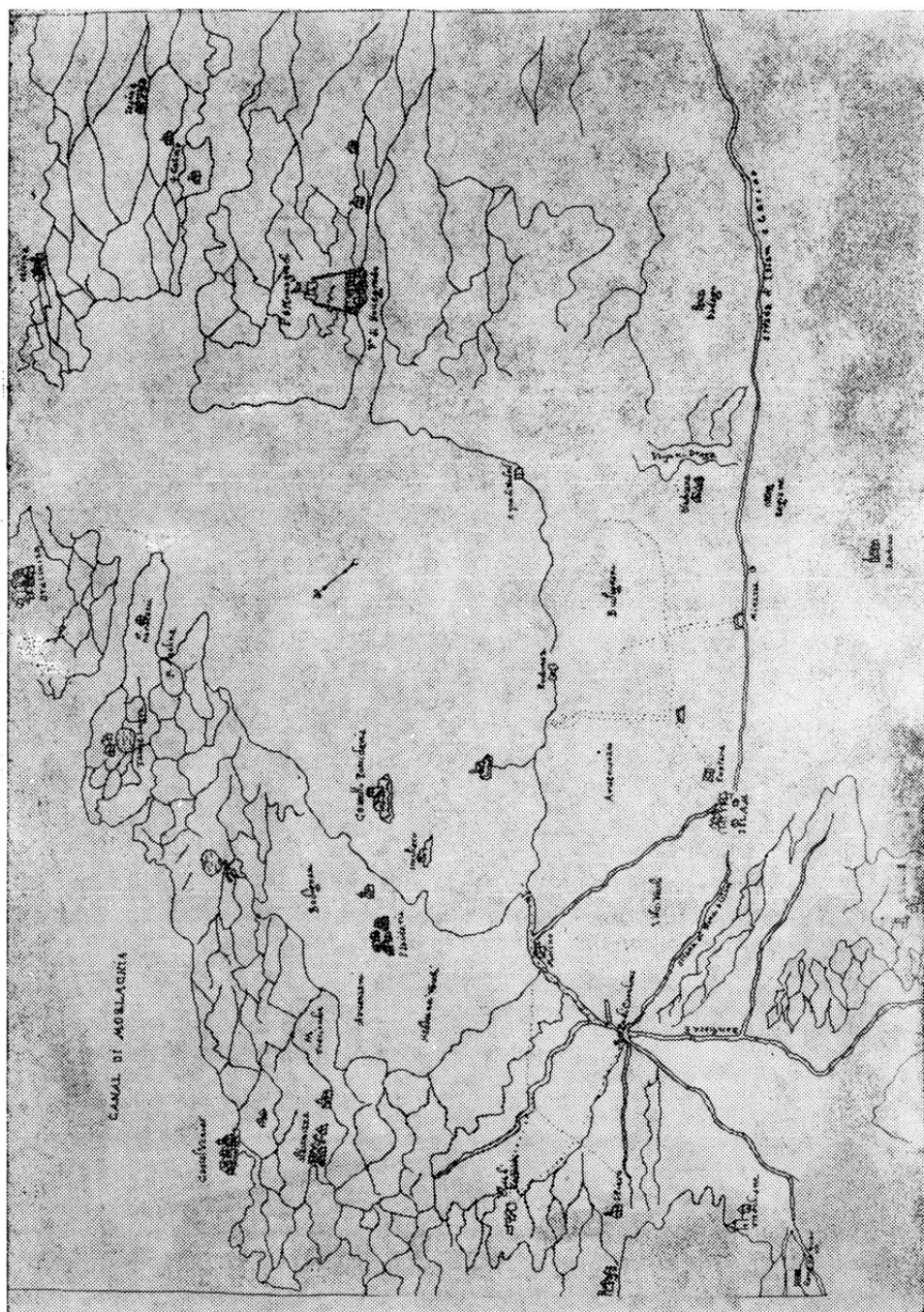
⁷⁰⁹ Pojedine podatke o navedenim selima donose Bianchi, Raukar, Ljubavac, Ljubić i Gunjača, i to u radovima navedenim u ovoj radnji. Ovdje napominjemo da su postojala dva istoimena sela Kamenjane, jedno blizu Podbrđana i Zemunika, a drugo blizu Poričana i Radovina. Spomenuto mjesto u radnji je ovo drugo.

KRATICE

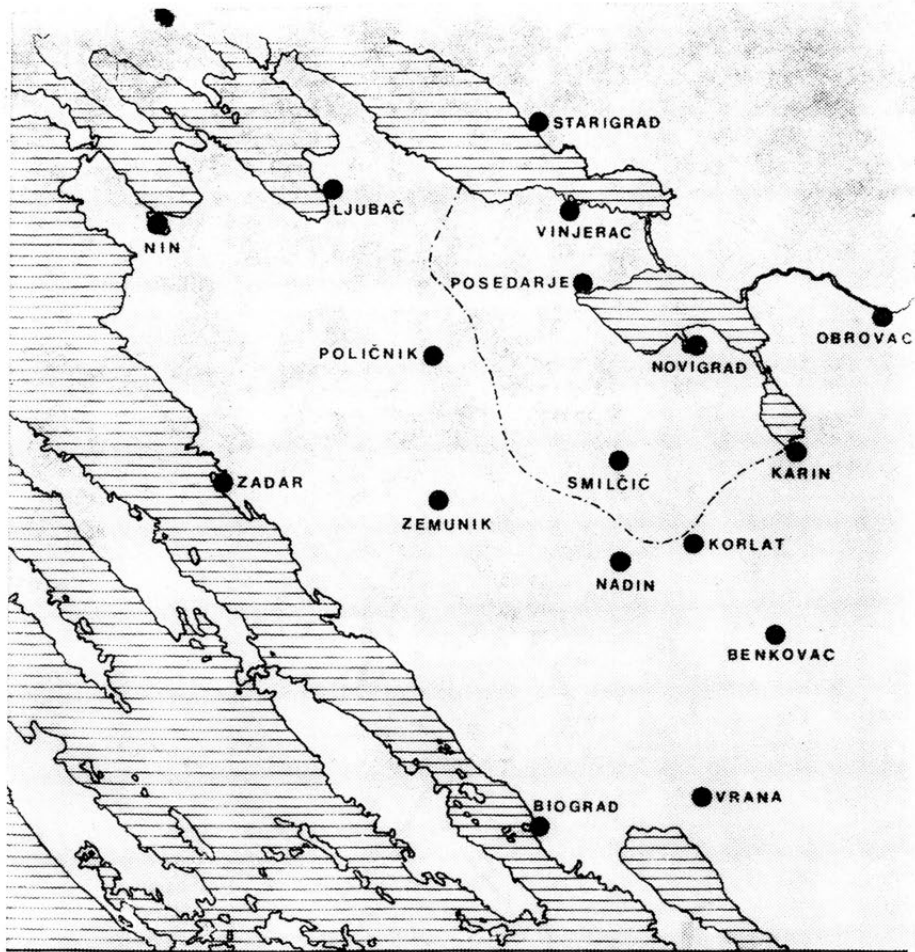
CD	Codex diplomaticus
DAZd	Državni arhiv u Zadru
DM	Dragomanski spisi
HAZd	Historijski arhiv u Zadru
SGP	Spisi generalnih providura Dalmacije
LF	Leonardo Foscolo (1645—1650) — generalni providur
PC	Pietro Civran (1673—1675) — generalni providur
PV	Pietro Valier (1678—1680) — generalni providur
VV	Vincenzo Vendramin (1708—1711) — generalni providur
SZK	Spisi zadarskih knezova
AM	Antonio Michiel (1556) — knez
ET	Ettore Tron (1569—1571) — knez
FA	Franciscus Arimondus (1521—1523) — knez
FN	Francesco Nani (1553—1555) — knez
PM	Pietro Marcello (1518—1521) — knez
SZN	Spisi zadarskih notara
AB	Antonio Barba (1488—1509) — notar
AM	Augustus Martius (1533—1552) — notar
AR	Antonio Raimondo (1509—1549) — notar
AZ	Antonio de Zandonattis (1482—1535) — notar
BAS	Bartholomeus de Annobonis de Sarzana (1400—1432) — notar
DC	Daniele Cavalca (1551—1566) — notar
FT	Franciscus Thomaseus (1548—1561) — notar
GB	Gregorius de Boscho (1466—1497) — notar
HM	Horatius de Marchettis (1567—1571) — notar
JC	Johannes de Calcina (1439—1492) — notar
JM (ZM)	Johannes di Morea (1545—1570) — notar (Zuanne a Morea)
MZ	Michiel de Zandonattis (1529—1540) — notar
NB	Nicolaus Benedicti (1432—1469) — notar
ND	Niccolo Drasmilleo (1539—1577) — notar
SB	Simon Budineo (1556—1598) — notar
SC	Simon Corenich (1509—1538) — notar
SV	Simon Venier (1586—1616) — notar
ZM (JM)	Zuanne a Morea (1545—1570) — notar (Johannes di Morea)

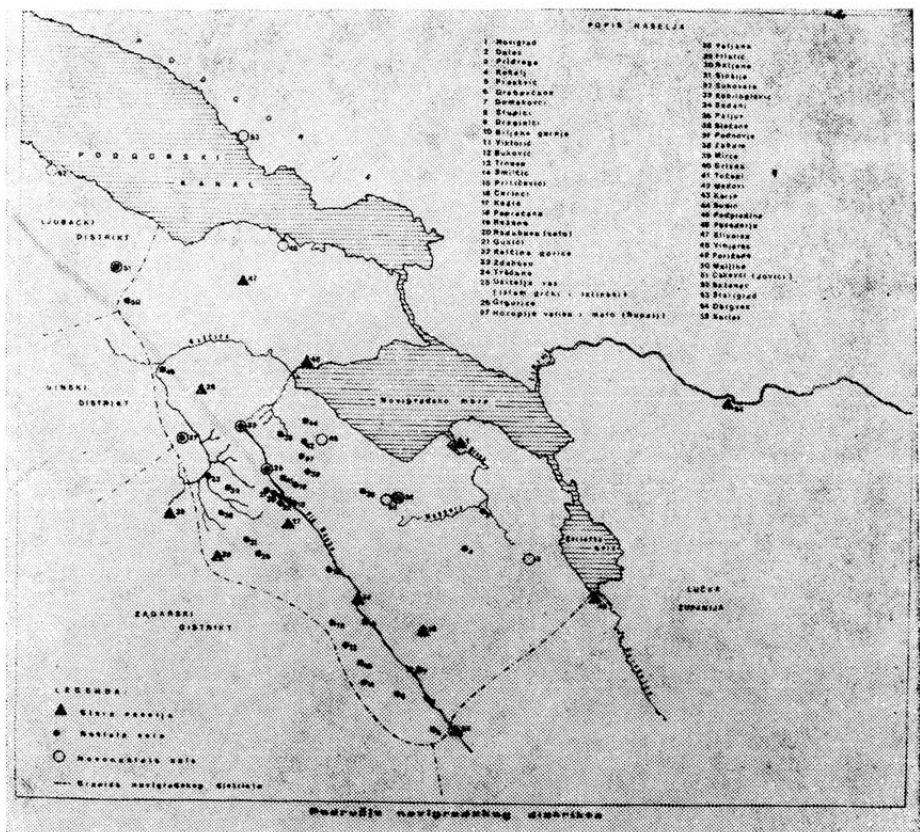
Kringsarchiv — Beč
 G. Justar. G. I a 6—5 f. VIII God. 1708

Preris geografskog crteža (karte) novigradskog područja iz godine 1756 —
 HAZD, fond geografskih karata br. 50

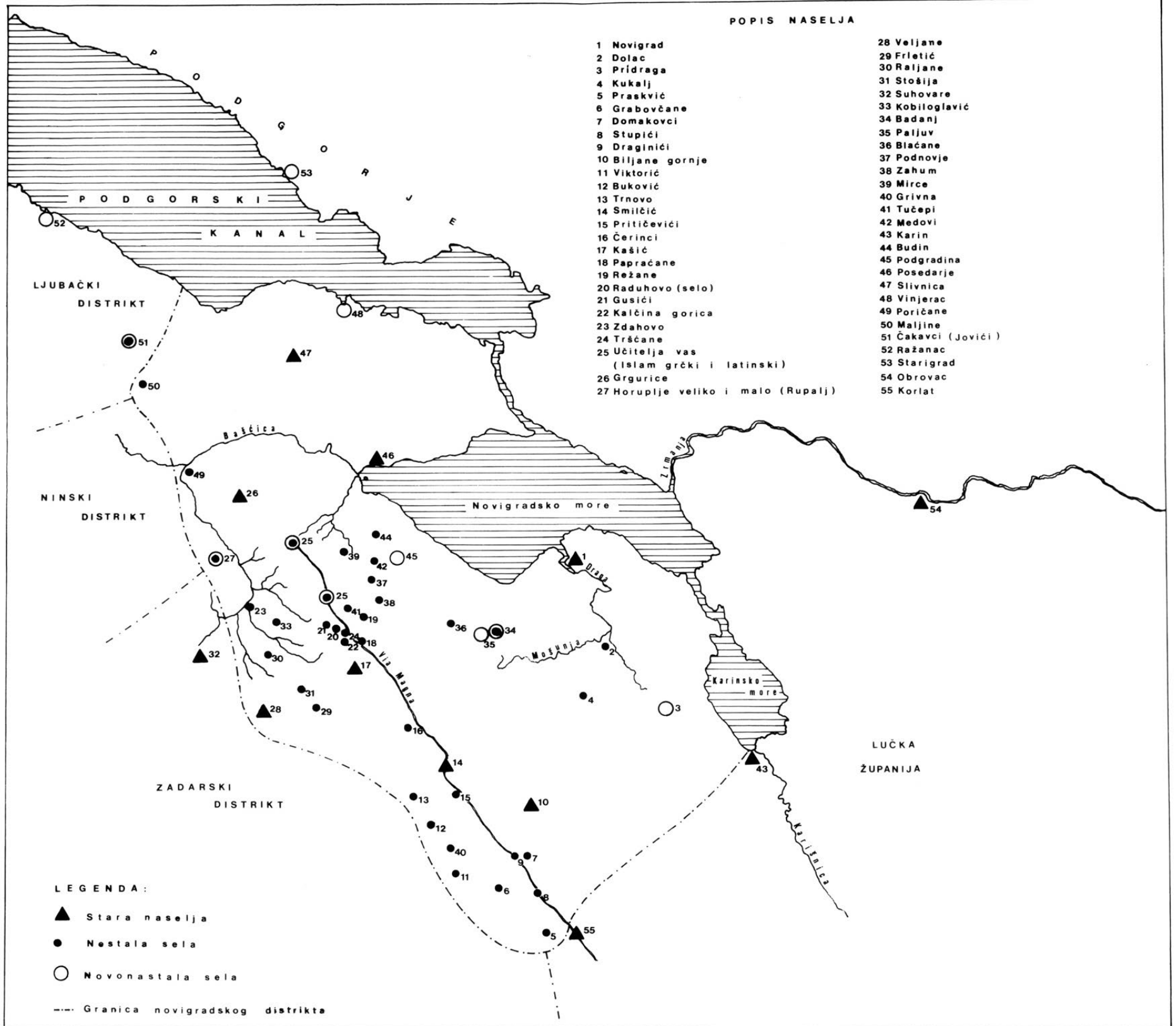

Pregledna karta zadarskog područja
 (uz naznaku teritorija novigradskog distrikta)

POPIS NASELJA

1 Novigrad	28 Veljane
2 Dolac	29 Frletić
3 Pridraga	30 Rajljane
4 Kukalj	31 Stošija
5 Praskvić	32 Suhovare
6 Grabovčane	33 Kobiloglavić
7 Domakovci	34 Badaň
8 Stupići	35 Paljiv
9 Draginići	36 Blačane
10 Biljane gornje	37 Podnovje
11 Viktorić	38 Zahum
12 Buković	39 Mirce
13 Trnovo	40 Grivna
14 Smilčić	41 Tučepi
15 Pritičevići	42 Medovi
16 Čerinci	43 Karin
17 Kašić	44 Budin
18 Papračane	45 Podgradina
19 Režane	46 Posedarje
20 Raduhovo (selo)	47 Slivnica
21 Gusići	48 Vinjerac
22 Kalčina gorica	49 Poričane
23 Zdahovo	50 Maljine
24 Trščane	51 Čakavci (Jovići)
25 Učitelja vas (Islam grčki i latinski)	52 Ražanac
26 Grgurice	53 Starigrad
27 Horuplje veliko i malo (Rupalj)	54 Obrovac
	55 Korlat

LEGENDA:

- ▲ Stara naselja
- Nestala sela
- Novonastala sela
- - - Granica novigradskog distrikta

Roman Jelić: THE DISTRICT OF NOVIGRAD

Summary

In the introduction is given a short account of the fortress of Novigrad founded in 1282 by the Croatian counts Kurjaković. Since 1409 until 1797 Novigrad was under the Venetian rule. During that time a Venetian nobleman with the title of Provveditore was the commander of the fortress.

In the beginning of the 15th century the district of Novigrad, constituted of a number of the neighbouring villages, was established. In 1571 the Turks conquered the entire territory of the district, which remained under their power until 1647. During that time almost all the villages were destroyed and the inhabitants escaped to other regions of the country. Other inhabitants from their hinterland, named Morlachi, were settled by the Turks. The names of the destroyed villages remained only in some toponyms such as wells etc.

The author reports the names of all the disappeared villages of the district, their locations, the names of the former landowners and other inhabitants, some churches, priests etc.

